

kovara hunerî, çandî û lêkolînî ya kurdên anatoliya navîn

bîrnebûn

PAYÎZA 2005an

“... Ma di vê rewşê de, Luksemburga ku nifûsa wê 450 hezar e biryar li ser çarenûsiya 40 mîlyon kurdî nade? Li vir bêadaletî tune? Ma di van tşkîliyan de exlaqê sîyasî heye? Ev dijberî çima wek brûskeki li serê kurdan naxe û jê zingînî dernaxe.”

28

Îsmâîl Beşîkçî

bîrnebûn, hejmar 28, payîza 2005an

bîrnebûn

ISSN 1402-7488

Tidskriften utkommer 4 nummer per år.
Sê mehan carê derdikeve/ Üç ayda bir çıkar.

Utges av Apec-Förlag AB

Hejmar 28, payîza 2005an

Ansvarig utgivare

Ali Çiftçi

Redaksiyon

A. Çiftçi, Dr. Mikailî, H. Erdoğan, M. Bayrak, İ. Türkmen
M. Duran, Muzaffer Özgür, Nuh Ateş, Sefoyê Asê, Vahit Duran

Adress

Navnîşana li Swêdê

Box: 8121, SE 163 08, Spånga/Sverige

Telefaks: 0046-(0)8-761 24 90

E-post

info@birnebun.com

Internet

www.birnebun.com

Navnîşana li Almanyayê

Muzaffer Özgür/Birnebûn

Postfach 900348 , 51113 Köln/Almanya

Tel: 0049-(0)172 298 24 51

Biha/Fiyatî

Europa: 5 Euro • Türkiye: 2 500 000 TL.

Abone (ji bo du salan - 2 yıllık bedeli):

Swêd: 400 SEK • Ewropa: 40 Euro

İsveç hesap numarası

(Birnebûn) postgiro: 468 65 12-7

Almanya hesap numarası

M. Özgür, Stichwort "Birnebûn" Deutsche Bank-Köln

BIC: DEUTDEBKOE

IBAN: DE66 3707 0024 0591 2662 00

Konto Nr: 5912662 BLZ: 37070060

Belavkirin / Dağıtım

Türkiye

Ankara:

Dipnot Kitebevi, Selanik Caddesi No: 82/32

KIZILAY / ANKARA

Tel: 0312-419 29 32

Anatolia Muzik Center

Cumhuriyet Mah. Turan Cad. No: 29 a

Polatlı-Ankara

Tel.: 0090-312-622 94 36

İstanbul:

Selahattin Bulut/Medya Kitapevi

İstiklal Caddesi, Elhamra Pasaj No: 258/6, Beyoğlu

Çap / Baskı

Apec-Tryck AB

Roja gundê Omê li Almayayê

Her nivîskar berpirsiyarê nivîsa xwe ye.
Mafê redaksiyonê heye ku nivîsên ji Birnebûnê
re tên, serrast û kurt bike. Nivîs ger çap nebin jî,
li xwedî nayên vegeandin.

Waqfa Kurdên Anatoliya Navîn li Swêdê û Komela
Ziman li Almanyayê piştgirên kovarê ne.

Wêneya berg: Ali Çiftçi

- 2 Divê kurd daxwaza mafên xwe yênen carenûsî bikin! *Ali Çiftçi*
- 4 Nûçên civakî, *H. Atmaca, Ö. Yüce, R. Zelalxwîn, Î. Türkmen, K. Harımcı*
- 13 Hevpeyvînek bi mamoste Îsmail Beşikçi re, *Wergera ji Tirkî: Amed Tîgrîs*
- 18 Xwîna me yek e!.., *Îrfanê Mala Karê*
- 21 Gera serokwezîrê Tirkîyê R. Tayyip Erdoğan ya Amedê, *Nebî Kesen*
- 26 Li peyî nifşeke şoreşgerên bê ziman, nifşeke bi ziman hewce ye, *Memo Şahîn*
- 28 Ez li Anatoliya Navîn bûm, *Muzaffer Özgür*
- 35 Bê zimanî û dil-xatir, *Mem Xelîkan*
- 38 Stiranên gelerî, *Berhevkar: M. Xelîkan*
- 41 Hevpeyvînek bi serokê Karawitt e. V. Tahsin Demirsoy re, *Muzaffer Özgür*
- 45 Axa û keçika xwe ya bi deq, *Berhevkar: Ecevit Yildirim*
- 51 Tesîra barkirinê li ser zimanê kurdên Anatoliya Navîn -I-, *Nuh Ateş*
- 55 Bi hunermend Serbulent Kanat re hevpeyvînek, *Robîn Rewşen û Amed Tîgrîs*
- 61 Sosyolog ve Türk aydını İsmail Beşikçi ile bir söyleşi, *Ali Çiftçi, Lewent Kanat*
- 67 Anadolu`ya ilk gelen Kürtler, *Amed Tîgrîs*
- 70 Kürt Alişan beyin Torunları, *Dr Mikaili*
- 77 Elbistan - Pazarçık Yöre Tarihi ve Kültürü Üstüne -1-, *Mehmet Bayrak*
- 87 Mektup /şiir, *Ömer Faruk Hatipoğlu*
- 91 Fatma, *Seyfi Doğan*
- 92 Zimanê kurdî, *Murad Ciwan*

Divê kurd daxwaza mafên xwe yên carenûsî bikin!

Xwendevavên birêz, di vê hejmara payîzê de wek tema nebe jî, bi giranî nivîs li ser rewşa zimanî kurdî ne. Ev jî helbet ji rewşa me ya ku em îro dijîn tê. Di mehên payîzê de her ku diçe roj kin dibin û em ber bi tarîtiyê we diçin. Tarîti jî bi xwe re hinek diltengiyê tîne. Lê em ê dilê we teng nekin. Bi hêviya ku di wan rojên pêş me yên şevdirêj de, hûn ê bi dilekî ferah û şad nivîsên li gor dilê xwe, bixwînin. Ji ber di ev rojên tarî de, hevesa xwendinê jî pir dibe.

A niha pêve, li Tirkîyê rewşeka nû, piştî îmzekirina protokola danûstendina resmîya di navbera Tirkîyê û YE, ji bo endametiya Tirkîyê, destpêdike. Di 3ê cotmehê de, li Luxemburgê, bi beşdariya heyeta Tirkîyê, di bin serokatiya wezîrê derve, Abdullah Gül ve hat îmze kirin.

Ev bi xwe re guhartinên nû li Tirkîyê tîne. Ji aliyê aborî, siyasî û edaletê de divê gavên nû yên berbiçav bîn avêtin. Di vê prosesa nû de, ji bo rewşenbîr û rêberên kurdan jî erkên nû yên dîrokî derdikevin pêş!

Gelo çi ne ew erk? Bi ya min divê niha hîn bi organize û hevkarîyeka berfireh, mafên çarenûsî yên gelê kurd ji dewleta Tirkîyê bêt xwestin û ji bo destxistina hemû mafên xwe yên însanî, hevkarîyeka berfireh ya hemû rêxistinên siyasî, civakî û çandî pêwîst e!

Di ev sedsala 21an de ku hîn jî zarokên kurdan ji bo kesayetiya xwe, ji ber zimanê xwe, li Tirkîyê ji aliyê mamostên xwe ve, bi politikayeka zanistî ya resmî ya dewletê ve biçûk tîn dîtin û kesayetiya wan tê şikestandin. Ew rûreşiya Tirkîyê divê hêdi

derkeve rojevê. Vê jî divê xelkê me bi xwe bike. Bila baş bêt zanîn, ku tu kes jî derve nayê û bi piyê me ra naçê û nabê; ka werin ev jî mafê we ye, fermo! Na, divê vî karî xwe jî em nekin hustiyê hinekên din!

Divê ji niha de, hemû malbatên kurdan bîn mobîlîzekirin ku heqê wan heye, ji dewletê û ji YE daxweza mafên xwe yên carenûsî bikin. Ew ziman, çand û folklorê ku jê hatine stendin/wendakirin ji bo ku paşde werbigrên, jê ra îmkân bîn dayin!

Îsmail Beşikçi, navekî ji bo we ne nenas e. Me vê havînê bi birêz mamoste Îsmail Beşikçi re, li Anqerê hevpeyvînek kir. Me ji bo we xwendevanên hêja ev sohbeta hem bi zimanê kurdî û hem jî bi zimanê tirkî di vî hejmarê belav kir. Kurdiya we jî, ji teref Amed Tîgrîs ve hatiye amede kirin.

Birêz mamoste Îsmail Beşikçi di vî hevpeyvînê de giranî li ser rewşa kurdî disekine û dixwaze bala kurdan bikişîne ser parastin û xwedî derketina zimanê kurdî ku îro li Tirkîyê li ber wendabuyînê ye.

Bi sernivîsa *Gera serokwezîrê Tirkîyê R. Tayyip Erdogan ya Amedê* ji qelesa birêz Nebî Kesen hûn dê gotareka balkêş bixwînin. Birêz Kesen di vî gotara xwe de bal dikişîne ser gotinên serokwezîrê Tirkîyê û dide nişandin ku ew di dîroka Tirkîyê ya resmî, de cara yekê ye ku serokwezîrek bi resmî, mesela kurd tîne rojevê û dibê; *ew problem problema kurdan tenê nîne ya me ye jî*. Ew helbet ne ku meselê bi tevayî qebûl dike, lê destpêka proseseka nû ye.

Emekdar û endamê redeksiyona me, birêz Muzaffer Özgür piştî demeke dîrû-dirêj, li derveyê welêt cara yekê, havîna îsal

wegerî welêt. Bi sernivîsa *Ez li Anatoliya Navîn bûm* hûn dê gernameya wî bi heyecan bixwînin. Birêz Muzaffer di vê kurtegernameya xwe de hestên xwe yên netewî û çavlênêrînen xwe bi zimanekî hêsan nivîsandîye.

Bê zimanî û dil-xatir Mem xelikan çavdêriyek bi zarava xelikan nivîsiye. Çavdêriyeka di çend aliyan de balkêş e, ji ber edet û dîtînen ne wek hev, dema rastê hev tîn, ku ji hev re nenas bin, ci ecêb tîn serê meriv...

Axa û keçîka xwe ya bi deq ji folklorê kurdî hûn ê ji pênuşa Ecevit Yildirim bixwînin. Birêz Ecevit Yildirim ev çîroka ji gundê Celîka/Yeşilyurtê berhevkerîye û bi zimanekî xweş nivîsiye. Ev nivîsa birêz Ecevit, bi rastî ciyê gotinêye ku bêt pesinandin. Ji ber nivîsa xwe bê çewtî û bi rêzimanîyeka bi rêkûpêk, li gor qeydeyên berhevkerîya folklorîk nivîsiye. Yanê, hem zimanê xwe serrast nivîsiye û hem jî zarava û gotinên ku hêla çîrok jê berhevkerîye re sadiq ma ye. Em li vir careka din spasîya birêz Ecevit Yildirim dikin, ji ber nivîsandîna wî ya bi zimanê kurdî ku bi xwe yek ji wan kurdînivîsarê me yê xort e.

Tesira barkirîna li ser zimanê kurdên Anatoliya Navîn gotareka birêz Nuh Ateş ku kurdên Anatoliya Navîn bi hatina xwe ya Anatoliyê re çawa zimanê xwe pêşxistine, li gund û bajarên bi karanîna û heta roja îro anîne.

Bi hunermend Serbulent Kanat re hevpeyvînek ji aliyê Mamoste Amed Tigrîs û Robîn Rewşen ve hatiye kirin. Birêz Serbulent di vê hevpeyvîna de li ser karê xwe yê berhevkerîna folklorê kurdî û dîtînen xwe yên di derbarê çanda kurdî de, agahdariyên balkêş dide.

Bi sernivîsa *Anadolu'ya ilk gelen Kürtler* birêz Amed Tigrîs nivîseka bi zimanê tirkî li ser kitêba Andrew Collins, ya bi navê *From the Ashes of Angels The Forbidden Legacy of a Fallen Race*. Tirkiya wê *Meleklerin Küllerinde Gunahkar bir irkin yasaklanmış mirası* ku bi tirkî ji

aliyê weşanxana Avesta ve hat weşandin, nivîsiye. Birêz Amed Tigrîs beşeka ji kitêba ku bahsa kurdên Anatoliya Navîn dike, bi pêşgotinekê nivîsiye.

Bi sernivîsa Kürt Alişan Beyin torînan birêz Dr Mikailî hevpeyvînek bi torînen Kürt Alişan Bey re kiriye. Dildixwest ev hevpeyvîna ji ber qerekerîya xwe, bi kurdî kiriba, ji ber gotinên wî kalî rûspî, dê rengêka din bida vê hevpeyvîne!..

Elbistan-Pazarçık yöre tarihi ve kültürün önemi ji aliyê birêz Mehmet Bayrak ve hatiye amade kirin. Lêkolîneka dîrokî-çandî ya balkêş e. Birêz Mehmet Bayrak wek her hejmara kovarê, ev hejmar jî bi vê lêkolîna xwe dewlementir kir.

Di koşeya bi navê *zimanê kurdî* ji pênuşa birêz Murad Ciwan, bi sernivîsa *Cînav*, hûn ê dersên kurdî bibînin.

Li vir dixwazim bala kurdên me yên ji Anatoliya Navîn ku bi kurdî dinivîsînin bikşînim ser çend xalan: Piştî ku danûstendin di navbera kurdên Anatoliyê û yên ji bajarên Kurdistanê çêbûn, di zimanê rojanê de jî, ji hevdû gotin fêrbûn, heta di dengkirînen rojane de, em car car dibînin ku kurdên ji Anatoliya Navîn, hinek gotinên nû, ku ji heval an nasên xwe yên ji Kurdistanê hatine, fêrbûne rast an çewt bi kar tînin.

Ji hev gotin fêrbûn helbet ne tişteki çewt e, lê em dibînin ku hinek nivîskarên ji kurdên Anatoliyê ku nû dest bi nivîsandîna kirine, her gotinên ku ji kurdên ji bajarên Kurdistanê bihîstine, rast dizanin û di nivîsên xwe de jî bi kar tînin. Wek mînak; di şûna gotina *dawestî(rawestî)* de *sekinî*, di şûna gotina *dengkirin* de *xeberdan*, di şûna *pêşbirik* de *lec*, di şûna *veng/weng/wisa* de *wilo* û.h.d. pir gotinên din hene ku bi kar tînin. Gotinên wek *xeberdan*, *sekinî*, *lec* ji zimanê erebî hatine û gotina *wilo* jî du-sê qezayên Mêrdîn, Qamişlo û Amûdê bi kar tînin. *Dengkirin*, *dawestandî* û *pêşbirik* xwerû bi kurdî ne.

Heta hejmareka din bimînin di xêr û xweşiyê de!

Roja gundê Omê li bajarê Uhingenê

Hemî Atmaca

Komela gundîyên gundê Omê, yên li derveyî welêt ku li Almanyayê dijîn a bi navê VALM'ê, di 28ê meha gulanê(28.05.2005) de li bajarê Uhingenê rojeke şahî û hevnasandinê pêk anî. Armanca vê rojê pekanîna hevkarî û

yêkitiya gundiyan ji gundê Omê yên li derveyî welêt bû. Xelkê ku ji bajarên Ewropayê û yên Almanyayê hatibûn, di bin germeke 30 derece de, li der ve bi aktiviteyên sporê, muzik û kilamên ji herêma Anatoliyê yên folklorî, rojeke bi kêf û xweş derbas kirin. Bi beşdariya hunermend, Bilal Ercan, dehol û zirne û hunermendên din yên ji herêma Anatoliyê, ev roja bi aktiviteyên zarokan ve şahîyeke serkeftî bû.

Di dawîya vê roja de, li ser girîngiya vê roja hat dengkirin û ji bo berdwamiya vê jî ji bo sala tê li Avusturyayê bibe, biryar hat stendin.

Dîmenek ji roja gundê Omê li Almanyayê

Wêne: Hemî Atmaca

Aksaray Kürtleri Hollanda'nın Beverwijk kentinde dernek açtılar

AMSTERDAM (28.06.2005)

Hollanda'nın Beverwijk kentinde yaşayan Aksaray Kürtleri, Ekecik Kültür Derneği adı altında birleştiler.

Hollanda'nın değişik kentlerinde yaşayan Orta Anadolu Kürtleri geçtiğimiz gün Beverwijk kentinde ilk derneklerini açtılar. Saat 14:30 da Dilan düğün salonunda bir araya gelen yaklaşık 150 kişi ilk dernek açılışını kutladılar.

Derneğin açılışını 1986 yılında Almanya'nın Köln kentinde yapılan Kur'an-ı Kerim yarışmasında Avrupa birincisi seçilen Reşit Hoca'nın Kur'an-ı Kerim okumasıyla başladı. Kur'an-ı Kerim ardından Reşit Hoca kürççe söylediği ilahilerle salondaki misafirlere duygu anlar yaşattı.

Reşit Hoca'nın ardından dernek yönetimi adına bir konuşma yapan Mehmet Koca da şunları dile getirdi. *"Bizler aslında ikinci göçü yaşıyoruz, bu bizim 30 yıllık göçümüzdür. Bu derneği açmakla bir nevi 30 yıllık hasrete son verdik. İnsanın kendi gerçeğine sahip çıkması ve koruması kadar güzel birşey yoktur."* diye belirtti.

Ekecik Federasyon başkanı Seyit Keskin yaptığı konuşmada yoğun bir mücadele sonucu Aksaray Kürtlerinin ilk derneklerine kavuştuklarını belirterek, kendilerine destek veren Aksaray

Kürtlerine ve dostlarına teşekkürlerini ilettili. Keskin, *"Yüz yıllar önce Kürdistan'dan Aksaray'a sürgün edilen Aksaray Kürtlerinin yeniden kurumlaşma vesilesiyle öze dönüş coşkusu da beraberinde getirmiştir. Egemen sınıflar ve sömürgeci güçler bizleri inkar ve asimile ederek yok edeceklerini zannettiler, ama*

bizler bugün burada dilimize, kültürümüze bağlılığımızla kendimizi bir kez daha ispat ediyoruz ki, bizleri asimile edemeyenler bundan sonra da edemezler” açıklamasında bulunarak, değerlerle yaratılan Kürt kurumlarına daha çok sahip çıkılması çağrısında bulundu.

Keskin, Ekecik Kültür Derneği olarak temel projelerimiz arasında kendi özümüne bağlı kalarak dernek ve federasyonumuzu yüceltmek ana hedefimiz olacaktır. “Aksaray Kürtlerini toplayarak kendi özüne dönüştürmeyi hedeflediklerini belirtti.

Hilkecik-Online adına Rêmê Hilkecikê ise yaptığı konuşmada, Avrupa'nın bir çok ülkesinde yaşayan Aksaray Kürt gençliği kendi özüne ve kimliğine sahip çıkması gerektiğini belirterek, Kürt gençleri gelişen teknoloji dünyasında kendi kültür ve değerlerine sahip çıkarak kendilerini eğitmelerini istedi.

Avuşturya Kürt Dernekleri Federasyon (FEYKOM) adına Yönetim Kurulu Üyesi Ömer Yüce ise yaptığı konuşmada, Aksaray Kürtleri açısından ilk olan “Aksaray Ekecik Kültür Derneği” kurulması başta Aksaray Kürtleri olmak üzere Hollanda`da bulu-

nan tüm Kürtleri sevindirdiğini belirterek, Aksaray Kürterinin sosyal, kültür ve tarihine katkıda bulunacağına söyledi.

Böyle bir süreçte Aksaray Kürtlerinin kurumlaşarak kendi değerlerine sahip çıkmasının çok önemli olduğunu dile getiren Yüce, “Yıllarca devletin bilinçli politikaları sonucu Aksaray Kürtlerinin kaderi de diğer Kürtler`den pek farklı değildir. Devletin bilinçli asimile politikaları hep gündemlerine girmiştir. Siyasi iktidarların rant kavgaları nedeniyle ciddi sorunlar yaşamış, işsizlik ve yoksulluk köy sakinlerine zor yıllar yaşatmıştır” dedi.

Derneğin açılışına katılan Aksaray kürterlerinden olan Ozan Harun Kılıç ve Ozan Cemal söyledikleri kürtçe parçalarla, kitleyi çektikleri halaylar eşliğinde çoşturdular. Grup Mega`nında sahne alıp seslendirdiği parçaların ardından, Güney Kürdistan`lı olan Ellend sahne aldı. Kürtçe seslendirdiği güzel parçalarıyla kitleye keyifli bir müzik ziyafeti verdi.

Derneğin açılışına Beverwijk belediye meclis üyelerinin yanı sıra sivil toplum örgüt temsilcileri de katıldı.

Rojnama Peyama Kurd ya hefteyî ku li derweyî welêt li Almanyayê derdikeve, meha çûyî yek saliya xwe bi kokteylekê pîroz kir.

Peyama Kurd ya hefteyî bi zimanê kurdî di hundirê salekê de xizmeteka giranbiha ji bo pêşketin û berfirehkirina ziman û çanda kurdî, li derweyî welêt kir. Herwiha em yeksaliya rojnamê ji bo xebatkarên wê serkeftineke hêja dibînin û kar û xebatên wan yên pêş de pêşketin û berdewamiya kovarê ji dil dixwazin.

Ji aliyê Belediya Karacadaxê ve li 15 Hazîrana 2005an pêşbirika futbolê hat lidarxistin

Pêşbirik di navbera 16 komên ku girêdayî 13 gund û navçeyên Kulu û Cihanbeyli de çêbû. Komên ku tevle pêşbirika futbola ku bi slogana „ji bo pêşvabirina hevaltî û biratî“ bûyî ew in:

Karacadağ Belediye Spor
Karacadağ Gençlik Spor
Kırkpınar Belediye Spor
Kırkpınar Gençlik Spor
Celep Belediye Spor
Yeniceoba Belediye Spor
Kuşa Belediye Spor

Kulu Gençlik Spor
 Kulu Beyza Gümüşçülük Spor
 Arşını Spor
 Yeşilyurt Spor
 Çöl Yaylası Spor
 Beşkardeş Gold Spor
 Bozan Spor
 Tuzyaka Ömeroğlu Spor
 Büyük Beşkavak Belediye Spor

Dema xelat dayînê

Pêşbirik ji listikên maçên nîvfinala ya roja 18 Hezîran 2005an bi şunve, roja 22 Hezîran 2005an bi maça fînalê ya di navbera komên Karacadağ Belediye Spor û Yeniceoba Spor ve bi davî bû. Di maça fînalê de Karacadağ Belediye

Spor li hemberî Yeniceoba Sporê bi encameke 8a re 4 bi ser ket û bû yekemîn.

Dîmenek ji xelat dayînê

Li gûndê Şereflîyê pirtûkxane û konaxa muxtarîyê vebûn

Di 13ê temûza 2005an de, li gundê Şereflîyê heyecaneke mezin hebû. Berpirsîyarên Komela gundê Şereflîyê SERDERÊ û Heyeta muxtarîyê hazirîyê xwe xelaskiribûn û benda mêvanên xwe bûn. Di dîroka gund de cara yekemîn bû. Gundî kefxweş û berpirsîyar di heyecanê de bûn.

Berpirsîyarê komelê û heyeta Muxtêr teleşe dikirin ku malhazirî baş bibê. Xort amade bûn ji bo xizmetê. Dixwestin xwedanmalîya wan baş be.

Li baxçê dibistanê hazirî xelas kiribûn. Armanca berpirsîyara ew bû,

komela gund, muxhtarî û gundî bi hev re kar bikin û yekitîya xwe xurt bikin.

Ji nîvro şûn de mêvan û gundî li ber derîyê dibistanê hatin xerhatî kirin. Qaymaqamê Kuluyê Ahmet Cengîz, serokê beledîya Kuluyê Ahmet Yıldız, Müftü û komeka mezin mêvan ji qezê hatibûn. Ji gûndên dor-paş Şereflîyê jî mêvan hebûn.

Di destpêka merasîma vekirina konaxê, memûrên mêvan dest bi merşa netewî ya tirkan kirin. Di wir de hiseka acêb hate min. Însanên me yên ji Ewrûpa hatibûn şaş bûbûn. Merşa tir-

kan nedizanîn. Destpêka mêvan xêrhatinkirinê de hevalbendiyeka germ û sohbeteke xweş hebû lê niha pira niya gundîyan şaş ma bûn. Kesî xwendina merşa tirkî nedipa!...

Di dengkirinê de qaşmaqam û mêvanên din dilxwaşiyên xwe anîn zimên. Konaxa gund, tehmîra dibistanê û pirtûkxanê pir kefxweşî de insanan. Di pirtûkxanê de 450 pirtûk he-

bûn. Dem dema xwendinê bû. İnsanên gund bê pere dikanîn pirtûkan bixwînin.

Ji merasîmê şûn de herkes çû hundirê dibistanê. Xwarina hatî hazir kirî hat dayîn. Mêvandarîya kultura kurdan xwe merand. 500 kesî xwarin xwar û bi demeke şûn de mêvan ji gund çûn.

Gundî hîn nêzikê hevdû bûn û heyecan derbas bûbû.

Şivan Perwer bi koma xwe ve di şeva Xelikên Jêrîn de

Li Hattingenê şahî ya Xelikan

Xelikên Jêrî (Gölyazi) li bajarê Hattingenê (Almanyê) ji bo şahîya pişgirî ya Gölsag (Ewropa) di 28ê Gulana 2005an de hatin cem hev. Ji welatên Ewropa wek Hollanda, Swisre, Fransa, Avusturya nêzîkî 500 kesî beşdarî şahîyê bûn.

Şahî bi silavkirina mêvanan û piştî çend helbestên bi kurdî hatin xwendin dest pê kir. Ji wê şûn de li ser navê Gölsagê Bilal Akarsel, li ser karên ku heta îro kirin û projeyên xwe yê ku dixwazin bikin, axaftinek kir. Li ser

girîngîya yêkitîya gundîyên Xelikan li Ewropa ditînen xwe anîn zimên.

Serokê belediya Xelikên Jêrî, birêz Molla Şimşek jî beşdarî şahîyê bû û ji bo şahîyê kêfxweşîya xwe anî ziman. Molla Şimşek gazî gundîyên xwe kir ku ew xwe ji bîr nekin, gundê xwe jî bîr nekin ji bo ku rewşa aborî li gund baş bibe, dewlemend û kar-saz li gund vegezin û cîyê kar vekin ku gundî, gundê xwe terk nekin, nerin derve. Piştî Molla Şimşek, wek mêvan rewşenbîrê kurdên Anatoliya Navîn

Nuh Ateş axaftinek kir. Nuh Ateş li ser serhewdê Xelikan û Mihina Xelikan a bi nav û deng axaftineke balkêş kir. Bîrêz Ateş peşnîyazîya serokê belediyê Molla Şimşek kir ku heykeleke Mihîne wek simbol li Xelikan çêke. Bernama ji bo zarokan jî pir baş bû. Palyaço bi zarokan re sohbet kir û bi lîstikên xwe ew şad kirin.

Li ser navê komela ziman Yusuf Polat ji Axaftinek kir. Polat li ser girîngiya Zimanê zikmaki axaft û gazî kir ku em bi kurdî dengkin, bi kurdî bixwînin û bi kurdî binivîsîn. Kesên wek Mehmet Bayrak, Rohat Alakom, Yusuf

Yeşilöz bi mesajên xwe pişgiriya xwe anîn zimên. Her du kovaren kurdên Anatolîya Navîn Bîrnebûn û Veger bi mesajên xwe û bi xwe di nav şahîye de bûn.

Bername di beşa çandî de, bi koma Baran, Xelikanli Ahmet û hozanê kurd yê bi nav û deng Şivan Perwer bi kîlam û dîlana kurdî heta saat 00.00 şavê berdevam kir. Ji bo ku ev organîza yekemîn bû di ware organize de kêmasî hebûn. Xelikiyan bi hevîya organîzeyên hîn baş, xatirê xwe ji hev xwestin û bi dilşahî vegerîn malên xwe.

Serokê belediyê Molla Şimşek

Hevpeyivînek bi mamoste Îsmâîl Beşîkçî re

Birêz Îsmâîl Beşîkçî, hûn wek civaknas û rewşenbîrekî tirk ji demeke dût û dirêj ve ye ku li ser doza kurd dixebitin, lêkolîn dikin, ji ber van lêkolîn û berhemên we, hûn bêhejmar car hatin girtin, bi salan di girtîgehan de man û we lêdan û êşkence dîtîn. Li Tirkîyê ronakbîrên we gelek kêman in. Loma hûn bala xwendevanên me yê nîfşên ciwan dikşînin û ew meraq dikin ka hûn kê ne; hûn dikarin xwe bi kurtahî be jî, hindêk bidin nas kirin. Dema xortaniya xwe, we kurdan kengî û çawa nas kir?

— Di navbera salên 1950 û 1960an de li Fakulta Zanyarî ya Polîtîk bi navê "Staja dîroka xwemalî" programek hebû. Ev program ji bo xwendekarên ku ji polên sêyem derbasî polên çarem dibûn, dihat pêkanîn. Ev program di mehên havînê de pêk dihat. Mirov dikare bêje ku ev ji bo stajeriya xwendekarên ku dê bûbûna qeymeqam bû.

Ez jî beşdarî vê programê bûm û di havîna 1961andeçûm Xarpêtê (Elezîzê).

ÎSMAÎL BEŞİKÇÎ di sala 1937an de, li Bajarê Çorumê, li qeza Îskîlîpê hatiye dinê. Ew di 1962an de ji faqulta siyasî mezûn û sala 1964an de li universita Erzurumê bûye asistan

Î. Beşikçi bi lêkolîn û nivîsên xwe yê li ser kurdan tê nasîn. Ji ber van xebatên xwe 16 sal di zîndanê de maye. Hemû li ser hev 100 sal cezayê zîndanê û 10 milyon TL yê berê, ceza lê hatiye birîn. Bêşikçi di sala 1999an de bi guhertina qanûna tirkî serbest bû.

Ji 36 kitêbên wî 32 hatine qedexekirin.

Ez li şaroçkên (qezayên) Keban, Dep (qereqoçan), Palo, Baden, Baskil xebitîm. Ez cara pêşî li wir rastî kurdan hatim. Min li wir dît ku gundiyan ku karê wan diketin ba qeymeqam bi riya tercûman daxwaz û giliyên xwe pêşkêş dikirin. Qeymeqamên

ku bixwestana bi gundiyan re têkilî dayîne dîsa bi riya tercûman karê xwe dikirin. Tercûman jî di dem û dezgehên dewletê de çayger, memûr an jî beqçî û xizmetkarên dewletê bûn. Halbû ku di sala 1960an 27ê Gulanê de dema destwerdana eskeriyê de propagandayek hebû, dihatin gotin, kurd bi eslê xwe tirk in û bi navê kurdî jî zimanekî tune... Ev propaganda li zanko, çapemenî, partiyên polîtîk di dem û dezgehên dewletê û yên sivîl û civakî de bi awayekî xurtî dihatin kirin. Lêbelê wek min hinek berê jî got, di pratîka jîyanê de weha nebû û dijberiyê mezin hebû. Vê dijberiya han bala min kişand. Dibe ji vê yekê be ku daxwaza lêkolîn û lêgerînê bi min re peyda bû.

Piştî ku min fakulteyê qedan, wek alîkarê qeymeqam (memûrê maiyetê) min dest bi kar kir. Ev jî ji bo qeymeqam stajeriyek bû. Di nav salên 1962-1964an de min wek hevser eskerî kir. Min eskeriya xwe li Bedlîsê kir. Di dema eskeriyê, di sala 1963an de ez li herêmên wek Başkale, Yuksekova, Şemzînan mam. Di wê demê de, ez li nêzêkî sînor bûm û di pêşengiya Mele Mustafa Barzanî de li Îraqê serhildana kurdan hebû. Ez rastî kurdên çekdar hatim.

Piştî eskeriyê di sala 1964an de min li Erzeromê li zankoya Ataturk, li fakulta Fenê wek asîstan dest bi kar kir.

Wek tê zanîn cih û herêma Îskîlîp û Çorumê ciyê ku tu li wir bûyî û li

wir mezin bûyî, kurd jî hene. Di wê demê de te kurdên wê herêmê nas dikir û têkiliyên we û wan çawa bû? Di derheqê kurdên wê herême de qet zanîneke Te heye ku ew çawa û kengî hatine û li wir bi cih bûne?

— Li herêma Çorumê wek li Îskîlîp, Ortakoy, Kargi û derûdorê kurd hene. Di navbera Çorum û Îskilîpê, li ber çemê Kizilirmaqê ango li navrastê kurd hene. Zanîneke min ya ku kurd kengî û çawa hatine van deran tune ye. Tê gotin ku bi sed salan in kurd li van deran bi cih bûne. Li ser kurdên vê herêmê lêkolîneke min, xebateke min tune ye. Ez di vê mijarê de kovara Birnebûnê dişopînim.

Di van 20 salên dawî de ji Kurdistanê ber bi metropolên Tirkiyê ve koçberiyê mezin dest pê kir. Vê koçberiyê problemeke mezin bi xwe re afirand, li gor dîtina Te Tirkiyê li vê pîrsê çawa dinêre û dinirxîne?

— Koçkirina ji Kurdistanê ber bi metropolên Tirkiyê ve polîtîka dewletê ye. Ev ji 80 salan ve heta niha dewlet bi zanîn û plankirî dike. Armanc valakirina herêmên kurdan û paşdaxistina herêmê ye. Di van herêman de wek nimûne dixwazin pêş li pêşveçûn û xurtikira îndustriyê bigrin. Li cihên pêwîst fabrîkên pêwîst nehatina damezrandin. Çêkirina bendavan(barajan) pêş li kişt û kal(ziriatê) girtîye û nehiştiye ku bi pêş bikeve û xurt bibe. Rê ne ji bo ekonomiyê, ji bo eskeriyê hatine çêkirin. Ji ber van sedeman nifûs ber bi rojava

ve bar dike. Ev polîtîka bi zanabûn tê meşandin. Plan û hesab dikin û koçberiya ku ber bi bajarên metropolên Tirkîyê ve dibe, di demeke kurt de tèn asîmîle kirin û kurd dibin tirk. Koçberiya kurdan a ber bi bajarên rojava ve problemên civakî jî bi xwe re derdixin holê. Kêmasiya rê, kanalîsasyon, komunîkasyon û karguzariyên bingehîn û pêwîst, bijûndarî, perwerde û hwd peyda dibin. Mal û xanî dîtin promlemeke mezin e. Mafiya ersan, şebekeyên sûç, genîbûna hawîrdor û deryayan û hwd derdikevin. Ev problem weha hemû dikevin ser mil û stûyê şaredariyan an jî weha tê fêm kirin. Koçberiya bi zorê polîtîka dewletê ya ku xwediyê armanca helandina kurdan e.

Di derheqê kurdên Anatoliya Navîn de mirov rastî çavkaniyên fermî kê mî. Di vê mijarê de xebateke Te, lêkolîneke Te heye? Hûn di derheqê kurdên Anatolê de çi difikirin?

— Li Anatolya Navîn, Qonya, Enqera, Eskîşehîr, Qirşehîr, Çorum, Çanqirî, Qayserî ez dizanim ku kurd hene û li wir dijîn. Li Qonyayê, li Cihanbeylî, Qulu, li Enqerê Haymana, Bala, Ş.Qoçhîsar, li Qirşehrê Çiçekdagi, Kaman û Poztepe(ji derî navenda qezê hema hema piraniya gundên wê kurd in), li Çanqiriyê Qizilirmak, li Qayseriyê Sariz hwd kurd hene. Li van deran hinek cih hene ku kurd bi serê xwe ne an go piranî kurd in. Li ser kurdên van herêman lêkolîn an jî xebateke min nîne.

Birêz Beşikçi, heger hûn rewşa kurdan a salên 1970î û ya niha bidin ber hev gelo tabloyeke çawa derdikeve holê?

— Heger mirov 1970î bi îro re bide berhev, mirov du tiştî dibîne. Ya yekem pozîtîv e. Mirov dikare weha bêje: Di 1970î de înkariya kurd û kurdî hebûn, tiştêkî weha tune ye, digotin. Îro kurdan xwe fiilî dane pejrandin. Îro êdî kovar, rojname, pirtûkên bi kurdî derdikevin. Lêbelê îro mirov dikare weha jî bibîne: Di van 20-25 salên dawî de fedakariyeke mezin, têkoşîneke bêhempa hatiye dayîn. Li gor vê fedakarî û têkoşîneke weha destkeftî gelek kê m in.

Li Tirkîyê û li Kurdistanê bi salan in ku hebûn, dîrok, nasname û zimanê zarokên kurdan hatine înkâr kirin û axa wan jî hatiye dagîrkirin, hûn wek sosyologekî vê rewşa zarokên kurdan çawa dibînin?

— Li hember vê pirsê we, ez jî ji we bipirsim. Zarokên kurd ku, “bi salan in hebûna wan hatiye înkâr kirin, dîrok, nasname, ziman û axa wan ji wan hatiye girtin” mirov çawa dikare van hemûyan bi dest bixe? Bajarekî wek Diyarbekir “kurd e” dibêjin li gelek derî, li gelek cihî, wek nimûne li qahwexanan, otêlan, aşxanan, kuçe û kolanan, li çarşiyê zêde dengê tirkî tê bihîstin, dibêjin. Gelo ev zimanê ku ji zarokên kurd hatiye dizîn careke din dê çawa bi dest bixin û ji bo wê çi were kirin? Lêbelê wek nimûne, li Tavşançali, Golyazi(Qulu, Cihanbeyli)

li Anatoliya Navîn deverên ku kurd lê dijîn, li bazarê, kuçê, kolanê, xwarinxanê û li otêlan mirov bêtir rastî axaftina kurdî tê.

Îro li Tirkîyê, li ser pêvajoya demokratbûnê gotûbêjek heye û dibêjin ku ev hêdî dimeşe, heger di dawiyê de li ser krîterên Kopenhagê peymaneke sîyasî pêk were, li gor we heta nasname û helwesta karbidestan neye guhertin, kurd dikarin di zemîneke huqûqî û sîyasî de tam werin temsîl kirin?

— Gelek zehmet e ku Tirkiye bikaribe Krîterên Kopenhagê bi kar bîne. Tirkiye ne ji bo pêkanîna van krîteran, ji bo ne pêkanîna van krîteran hewl dide, xebat dike. Dixwaze nîşan bide ku van krîteran bi cih tîne. Di vê mijarê de him Tirkiye û him jî Yekîtiya Ewropayê hev dixapînin. Herdu jî li hember hev polîtîkayêke durû bi kar tînin.

Dema Tirkiye di qanûna xwe ya bingehîn an jî di qanûnên xwe yê din de guhertineke biçûçik dike, wê demê Yekîtiya Ewropa pesnê wê dide û dide ku êdî nayê gotinê. "Tirkîye di warê demokrasiyê de gavên mezin davêje..." Balê dikşîne ku Tirkîyê krîteran bi cih tîne. Lê wek nimûne dema parlamenterên Yekîtiya Ewropa tîne û şaredariyên DEHAPê zîyaret dikin, Tirkîyê reaksiyoneke tûnd nîşan dide. Ji wan re dibêjin, "li wan deran çi karê we heye, çima hûn naçin Yozgat û Balıkesirê û diçin van deran? Ew şêl û helwesta Tirkîyê qet bi nîrxên

Yekîtiya Ewropayê yê ku piştgirî, alîkarî, wekhevî, mafê mirovan hene, nakeve û li dij van prensîban e.

Wek hûn dizanin di van salên dawî de, li deverên ku kurd lê dijîn asîmîlasyonê bi lez û xurt kirine. Îro kêma zarokên kurd bi kurdî dizanin. Heta mirov nikare li hinek herêman zarokên ku bi kurdî deng dikin bibîne an jî rast were. Li gor we, ev komkujiyek (qetlîamek) e, an na?

— Em dikarin ji vê re bêjin komkujiya zimanek e. Lê aktorên vê pêvajoyê aliyek jê kurd bi xwe ne. Îro çima piraniya zarokên kurdan bi zimanê xwe napeyivin? Di vê mijarê de çima daxwaz, hewez û kelecaneke (heyecan) wan tune?

Hûn îro ji aliyê helwest, şêl, rewş û hebûna sîyasî ve bizavên (rêxistinên) kurdan çawa dibînin?

— Şêl, rewş û helwesta bizavên kurdan ên ku îro hene qet ne baş e. Ew ne xwedî program in û ne jî xwedî kelecaneke in.

Li gor we, ev peşketinên li Başûrê Kurdistanê, dê li ser herêmê bando-reke çawa bike?

— Li Başûrê Kurdistanê gelek pêşveçûnên pozîtîv hene. Dîtin û helwesteke kurd a "Iraqueke federal û demokratîk" heye. Dema kurd vê dîtin û helwesta xwe bi birêvebiriya Iraqê bidin pejrandin bi gotineke din heger vê dîtin û helwesta xwe di qanûna bingehîn de bi cih bikin, wê demê dê kurd

destkeftineke mezin bi dest dixin. Ev bi tenê ne ji bo kurdên Başûr, herweha bi giştî li Rojhilata Navîn ango kurdên li Îranê, Suriyê, Tirkiyê û di heman demê de dibe destkeftina kurdên li Kafkasan jî. Bi baweriya min dê ev proses weha bi pêş ve here. Bi hebûna sîstema federalî re helbet diyarkirina sînoren federaliyê jî girîng e.

Birêz Îsmâil Beşîkçî, heger destûra Te hebe, ez dixwazim pîrseke taybetî bikim: Gelek carî ji bo Te ji derî welêt dawetîya hatine şandin û xelat dane Te. Bi qasî ku em dizanin Tu naxwazî derkevî derî welat û xelatên ku dane Te heta niha negirtiye. Gelo Tu dikarî di vê mijarê de piçek me serwext û agahdar bikî?

— Di vê mijarê de wek te got, tiştî ku ez bêjim û lê zêde bikim tune.

Birêz Beşîkçî, heger mesajeke Te, gotîneke Te ji bo xwendevanên kovara me Bîrnebûn hebe, kerem bike!

— Kurd divê li Rojhilata Navîn di zanebûn û helwestgirtîneke wek cîranên xwe yên tirk, ereb, fars, ermenî, suryanî de bin. Îro dema mirov ji kurdekî normal bipirse ka hejmara kurdan li ser ruyê erdê çiqas e? Kêm zêde “40 mîlyon” dibêje. Çima nav, cih û tîkilyên 40 mîlyon kurdî di qata navnetewî de tune? Bipirse, bersiveke rast û durist naye dayîn. Çima navê 40 mîlyonî di Yekîtiya Netewan de, Konseya Ewropayê de, di Rêxistina Hevkarî û Ewlekariya Ewropayê de,

Konferansa Îslamê de, di Rêxistina Pêşketina Îslamê de tune? 204 dewlet beşdarî olîmpîyana 2004a li Atinayê bûn. Nifûsa gelek ji mîlyoneke kêmîtir bûn. Dewletên ku nifûsa wan ji 5 mîlyonî kêmîtir bûn 60-70 dewlet hebûn. Hinek dewlet hebûn ku nifûsa wan ji 50 hezarî kêmîtir bûn. Gelek ji wan dewletan mezinahiya axa wan bi qasi qezayeke Kurdistanê tunebûn. Wê demê pêwîst e ku kurd bizanibin ka çi kar û wezîfe dikeve ser milê wan. Wek nimûne Luksemburg dewleteke endamê Yekîtiya Ewropa ye. Nifûsa wê nêzîkî 450 hezarî ye. Li Yekîtiya Ewropa biryarên “em li Roj hilata Navîn li dij dewleteke kurd a serbixwe ne” “Em li Rojhilata Navîn li dij guhertina sînoran in” digrin. Li bin van biryaran înzeya Luksemburgê jî heye. Ma di vê rewşê de, Luksemburga ku nifûsa wê 450 hezar e biryar li ser çarenûsiya 40 mîlyon kurdî nade? Li vir bêadaletî tune? Ma di van tîkîliyan de exlaqê sîyasî heye? Ev dijberî çima wek brûskekî li serê kurdan naxe û jê zingînê dernaxe. Nîzama navnetewîya salên 1920an çawa ye, weha bê dadî û bêbavîyekî mezin li dij kurdan damezrandine? Di vê rewşê de gelo tişt nîne ku kurd bêjin? Çima di nav kurdan de ronahiyeke berbiçav çênabe?

Li ser navê xwendevanan em pîr spasiya te dikin ku te wexte xwe ya giranbiha ji me ra veqetand, em li benda berhemên Te yên nû ne.

Xwîna me yek e!..

Li ber şaredariya Încovê

Germa havîne, li ber belediya Încovê re derbas dibûm, dora 20 kesan bi kom kom rûniştine. Lê eşkara bû ku ew xerîb û piştîvan (hemal) bûn. Piştî silavê xwe, ez li nav wan rûniştim. Bê guman bi dilşabûnekê, li dora min civîn. Ku min xwe bi wan naskirin dida di şewqa çavên wan de hevaltî û dostanî hebû.

Xwendevanên delal, werin em van piştîvanana bi hev re nasbikin.

Halim dest pê tike:

— Hatina me, birayê min î mezin Abdurahman ku li eskerê yekî ji gundî Bulduk naskirinê dest pê tike. Bi rêberî ya wî tê Încovê û piştîvaniyê dike. Dora bîst salan berê. Em ji Diyarbekîrê, Çinarê ji gundê Barê ne. Havîne, dora

Li Încovê piştivan

çar mehan em dixebitin. Payizê jî vedigerin welatê xwe.

Faysal 15 sal in ku tê Încovê:

— Em ji ber birçibûnê tîn.

Şehmus jî 5 sal in ku li Încovê ye:

— Em serî merî rojê bîst mîlyonan distinîn.

Ahmet 17 salî:

— Ez deh roj in ku hatime, min hîn kar nedîye.

Xatip 10 sal in ku li Încovê ye:

— Em li mehê dora deh-panzdeh roja kar dibînin. Çûn û hatin jî buha ye.

Încov – Konya deh milyon, Konya – Diyarbekir çelûpenç, Dîyarbekîr - Çinar Barê ji sê milyon.

Şehmus:

— Gundê me Barê dused mal in. Îdarê me bi Încovê dibe. Sê sed zarokên me diçin dibistanê.

Fahsal:

— Em ji birçîya dimirin. Deh zarokên min hene, yê mezin diwazdeh sali ye.

... naxwaze navî xwe bide:

— Di nav kar de me nasdikin. Lê ku îşê wan bi me qedî, me nasnakin. Me li ber şaredarî qebûl nakin. Me dişinîn

aliyê sanayiyê. Ew dera ji vir ferq e û cihekî bi sî jî tune.

Nebî:

— Ez li vir roje bîst û pênc mîlyon distinîm. Lê em li welatî xwe bûna dê rojê me deh mîlyon bista. Va ciha ji bo me ji cihe din baştir e. Ji bo ku bi van re xwîna me yek e. Xwîn xwîna me hevdu qebûl dike.

Fîkret:

— Tu pêlavên lingên min nabînî çawa qetîne. Bi vê pêlavê em ê çawa herin nav Yekîtiya Ewropa? Deh zarokên min hene. Lawikê min ê mezin Osman ji ber xizanî piştî ortaokulê neçû dibistanê û dest bi kar kir.

Em tixwazin zarokên xwe bidin xwendin. Keçik be jî em ê bidin xwendin. Tesîra încovê li ser me tesîreke baş e.

Dora deh malan xanî kirîne. Yên din jî xanî girtine. Pênce-şest kes tèn piştîvanîyê dikan. Ji xêrî gundiyên Dare pênce -şest kes jî ji dora Mêrdînê ne.

Li dawiyê xwestinên wan ji şaredariyê ew e ku ciheke mîna kahwexanê lê rûnin hebe. Seroke şaredariyê jî bo sedema aborî nîkaribûye cihek ji wan re peyda bike.

Xwîna me yek e!..

Gera serokwezîrê Tirkîyê

R. Tayyip Erdogan ya Amedê

Serokê hikumet û yê AKP (Partîya Edalet û Pêşveçûn) R. Tayyip Erdogan di tarixa 12ê tebaxê de çû Amedê û li wir axaftinek kir. Ev gotinên Erdogan ji alîya pirsgerêka kurd niqaşek û „periyodek“ nû vekir. Serokwezîrê dewleta Tirk, cara yekemîn û li bajarek Kurdistanê, çend ditinên eşkere li ser pirsgerêka kurd anî zimên.

Erdogan ku heta roja sefera xwe ya Amedê ev pirsgerêk red dikir¹, him polîtîka xwe û ya hikumeta wê him jî ya dewletê heta vê rojê rexne kir, bi gotinên din „revide“ kir. Hemleya Erdogan divê dema pêş tesîr û encamên xwe bimîn e.

Şikl û naveroka axaftina Erdogan bi gelek kêmasîyan û pirsan ve giredayî ye. Lê ew bûyer ji bo Tirkîyê û kurdan di riya çareserkirina pirsgerêka kurd de gaveke girîng e. Wek tê zanîn, sîyaseta resmî ya dewleta Tirk li ser Kurdan ji 1923an vir de bi navê înkâr û asîmîlekirinê tê ajotin. Heta niha, qet serokwezîr û sîyasetmedarên dewleta Tirkîyê, li hindûr û derwayî welat, hebûna pirsgerêka kurd qebûl ne diki-

rin. Erdogan di vî warê de înkârîfêk û sîyaseteke nû dîyar kir.

Gotin û tespîtên Erdogan yên nû

Erdogan di axaftina xwe de pirsgerêka kurd bi nav kir û wisa got: „Hûn îlle bibêjin „Em navekê bidin“: pirsgerêka kurd ne pirsgerêka beşêkî vî netewî ye, ew ya hemû kesan e. Pirsgerêka min e jî.“ Bi vê mesajê, Erdogan gotîneke tarixî daxist nav sîyaseta Tirkîyê ya kurdan. Eynî serokwezîrê Tirkîyê, berê çend mehan digot ku „Eger hûn nefikirên, pirsgerêka kurd nabe!“.

Niha Erdogan bi xwe dest ji şaşitî û inkariya li ser pirsgerêka kurd berda. Di hevoka jorîn ya Erdogan de navekokek eşkere ew e, ku ji alîyekê hebûna pirsgerêka kurd tê qebûl kirin, ji alîyê din jî ve behsa „vî netewî“ tê ziman.

Erdogan di axaftinê de tiştêk din jî tespît û qebûl kir: „Li her welatî demên berê xeta bûne. Li her welatî rojên dijwar hatine jiyîn... Ji bo vî, înkarkirina xetayên ku berê hatine kirin, ne gora dewletên mezin e.“ Di bin wan gotinan de rexneyeke giran

li dewleta Tirk tê fam kirin. Serokwezirê Tirkîyê, Erdogan bila ferq nekirî be jî, bi şiroveyên xwe sîyaseta kurd ya dewletê mehkûm kir. Ev pozîsyoneke protesto ye û ji sîyaseta resmî cudatiyeke girîng pêk tîne. Gotinek din Erdogan vê ditînê tesdiq dike: „Em pirs-girêkan wek tuneyî nahesibîn. Em her pirs-girêk wek realîte qebûl dikin. Em amade ne ku bi van re rû bi rû bin.“ Ew tespîten Erdogan bi rastî mesajên nû îhtiva dikin.

Di axaftina li Amedê, Erdogan behsa demokrasîyê kir û çareserkirina pirs-girêka kurd di riya firehkirina demokrasîyê anî zimên. Lê, nehat gotin ku çarçeva ya pirs-girêka kurd û çareserkirina we çi ye? Ji alîyê din, armanca Erdogan ji bo parastina demokrasî û pêşgirtina mudaxele-yên ordiyê di axaftinê de pir zelal bûn: Di mehên dawî de pir berpîrsên ordiyê û derdorên şerxwaz daxwazên xwe li ser kûrkirina şerê çekdarî dûbare kirin. Lê Erdogan û hikûmet li dij şer in û dixwazin riya kûrbûna îhtilafê bigrin. Çend nimûne ji bo wan ditînen Erdogan: „Di vekirînen demokratîk de paşve çûyîn tûne.“ „Kesên ku tehemula dîtinan nakin, nikarin behsa azadiya dîtinan bikin. Kesên ku tehemula azadiyan nakin, nikarin behsa van bikin.“ Dikarin bêjin ku, „Erdogan li hember helwesta artêşê hemleyek kir û bi vê pêngava xwe xwest tesîra artêşê ya li ser sîyaseta qels bike, beşê tevgera kurd ê bin tesîra artêşê de ye, jê veketîne, wext qezenc bike û herweha jî sebebên artêşê pûç bike“²

Nakokiyên axaftina Erdogan

Herçiqas Erdogan li ser pirs-girêka kurd û demokrasî tiştên balkêş gotin jî, di axaftina wî de ji pêşî heta paşî nakokiyên mezin hebûn. Berê her tiştê, konseptek Erdogan li ser pirs-girêka kurd tune bû. Erdogan ne bi endamên hikûmetê re ne jî di nav AKP de ditînen xwe mînaqêşe kir û konsensûsek derxist.

Di navbera tespîten Erdogan û pozîsyona organên dewletên yê din (serokdewlet, artêşa Tirk, bürokrasî û hwd.) de cudatiyên kûr hene. Civîna MGK a tarîxa 23ê Tebaxê eşkere kir ku ger û axaftina Erdogan ya Amedê ji aliya pirs-girêka kurd „rûpeleke nû“ venekir. Xuya ye ku sîyaseta kurd ya resmî nayê guhertin. Û mimkûn e, Erdogan jî siyaseta û îdeolojiya dewleta kûr berdewam bike û gotînen xwe yê ku li Amedê gotibûn, ji bîr bike.

Erdogan di axaftina xwe de ditînen îdeolojiya resmî gotin û şaşitîyên berê tekar kir. „Prensîba yek dewlet, yek al û yek netew“ disa bû bingehê pozîsyona Erdogan. Bi rastî, di navbera qebûlkirina pirs-girêka kurd û îdeolojiya resmî de nakokiyêke lihevnehatin heye û divê sîyaseta medarên tirk wek Erdogan û raya giştî êdi vî bibînin. Dema ku kurd û pirs-girêkek bi wan re gîredayê realîteye, bila gavên çareser-kirinê bînin avetin. Ji bona vê, pêwîst e ku Tirkîyê bi temami ji îdeolojiya resmî dest berde. Ji alî tarîxî, çandî û so-

syolojî nikare bê înkâr kirin ku kurd û tirk du netew in.

Têza „yek netew“ him derew e û him jî şaşîtiyeke bizanîn ya resmî ye û sedema yekemîn ya neçareserkirina pirsgirêka kurd e. Gotinên li ser „yek al“ jî demagojiyeke mezin e. Sembolên kurdan yên netewî hene ku ala kurd jî yek ji wan sembolan e. Divê gelê tirk û berpîrsên Tirkîye ji bo qebûlkirina nasnameya netewê kurd û sembolên kurdan amadebin. „Yek dewlet“ heta îro nebû realîte, çima ku xwedî Tirkîyê tenê „netewê tirk“ e. Erdogan û sîyasetmedar û burokratên din yên dewletê divê îradeya kurdan û statûya wan di qanûna bingehîn ya Tirkîyê de bidin qebûl kirin û dewleteke mûstereke çêbe. Ev tê wê manaye ku Tirkîyê û Kurdistanê Bakur bi awayekî nû bê damezrandin.

Erdogan, çend nivîskar û îlmdarên tirk „firehkirina demokrasi“ yan jî „vekirinên demokratîk“ ji bo çareserkirina pirsgirêka kurd „çare“ û bes dibînin. Ev têz şaş e û pirsgirêkê çareser nake. Belê, demokratîkbûna Tirkîyê ji bo kurdan gelek maf û azadiyên şexsî bi xwe re tîne.³ Lê, gelê kurd di sistemeke demokratîk de jî li Tirkîyê bê statû û bê xwedî mafên netewî ye. Çima ku demokrasi li Tirkîyê pêwîst e lê ji bo rabûna siyaseta înkâr û asîmîlasyonê ne bes e. Li dewletên demokratîk wek Brîtanya Mezin û Spaniya pirsgirêkên netewî (Irlanda ya Bakûr, Welatê Bask) hîn jî berdewam dikin.

Têza Erdogan û yên din ku çareserkirina pirsgirêka kurd di rîya „firehkirina demokrasi“ de mimkûn e, realist nûne û naye qebûl kirin. Ji bona vî, divê di çarçoveya demokrasiyê de hemû mafên kurdan⁴ bînin qebûl û îcra kirin. Pêwîst e ku sistema „Dewleta Komara Tirkîyê“ bê xelandin û ji nû ve çêbe. Di dewleteke yekîtî ya demokratîk û hiqûqî de dikarin bêjin, tirk û kurd ji aliyên statû û mafan ve wekhev in. Irak û Kurdistanê Başûr nimûnek ji bo çareserkirina pirsgirêka kurd li Tirkîyê ye.

Têza „nasnameya raser“ (tirkî: üst kimlik), ku li ser esasiya nasnameya tirk pêk hatiye, ne realist e û ne jî îlmî ye. Ji bo kurdan „nasnameya jêrin“ (tirkî: alt kimlik) hatiya îcad kirin. Erdogan dibêje ku „nasnameya hemwelatê Tirkîyê nasnameya raser e“. Ev gotin jî ji bo statûya kurdan pir tişt îfade nake. Kesên ku van têzan dîyar dikin, guhdariya daxwazên gelê kurd nakin û naxwazin sedemên pirsgirêka kurd yên tarîxî, cîvakî û siyasî bidin ber çav. Ji aliyê din di vê Erdogan, hikûmet û AKP êdi qebûl bikin ku pirsgirêka kurd pirsgirêkeke nawnetewî ye û li gor şertên nû yên Tirkîyê, Kurdistanê, Rojhîlata Navîn û dinê bê analîz û hal kirin.

Pêvajoyê û encamên axaftina Erdogan

Him hikûmet û organên din yên dewletê (parlamento, MGK û hwd.) û him jî raya giştî li Tirkîyê û Kurdistanê, êdi

gotinên Erdogan û pirsgirêka kurd bi şikleke nû dixwazin gotûbêj bikin. Ji aliyê din, aktorên nawnetewî wek YE û YDE dikarin ji vir şûn de li ser pirs-girêka kurd bê sansûr û tirs bi Tirkîyê re biaxifin. Ji bo vê axaftina Erdogan di hindurî Tirkîyê û di platformên nawnetewî de zemîneke nû derxist olê.

Rojnamevan û nivîskarên tirk ji gera Erdogan vir de pir tişt gotin û nivîsîn. Di medya de jî pirs-girêka kurd ket rojevê. Lê, tê xuya kirin ku raya giştî ya Tirkîyê bi piranî pirs-girêka kurd di çarçovaya „terorîzmê“ de gotûbêj dike. Hemû sîyasetmedar û nivîskar êrişê PKK, Abdullah Öcalan û DEHAP dikin û dixwazin navbera wan û kurdên din xerab û kûr bikin. Ji aliyê din partî û şexsiyetên kurd, wek HAK-PAR û A. Melik Firat, ew ku ji bo çareserkirina vî pirs-girêkê federasyon dibêjin, tên rexne û êriş kirin. Di vî warî de nayê pirs-kirin, dema ku hemû hêzên kurd dijmin, çawa ev pirs-girêk û îhtilaf bê halkirin? Ma ji bo serokwezîrê Tirkîyê ne şerm e, li Amedê ku nifûsa xwe 1,3 mîlyon e, bi tenê 600-700 kes hatin guhdariya wî kirin? Divê ev mesaj bi cidîyet û aqilî bê fam kirin. Bîr û baweriya kurdan bi gotinên berpîrsên Tirkîyê êdi nemaye!...

Hinek rojnamevan û sîyasetmedar bi êşkere êrişeke nîjadperest û dijminî li ser kurdan dikin. Ertugrul Özkök di nivîsek xwe de bi vekirî gelê Kurd li her çar parçeyan tehdît û rencîde dike.⁵ Partiyên tirk yê din wek ÇP, MHP û DYP jî rexne li gotinên Erdogan di-

kin û dixwazin pêşiya gotûbêjen ku li ser pirs-girêka kurd dibin, bigrin. Sîyasetmedar û serokwezîrên berê yê Tirkîyê wek Süleyman Demirel û Bülent Ecevit li dijî çareserkirina pirs-girêka kurd pozîsyonan diyar dikin. Ecevit bala ordiyê û bandorên din yê dewleta kûr li ser „parçebûna Tirkîyê“ dikşîne.⁶ Wek tê zanin, PKK heta 3yê oktobêrê biryara agirbesta şerê çekdarî derxist. Lê, operasyonên ordiya tirk berdewam e. Ev tê vê wateyê ku: Tirkîyê aştî û çareserkirina pirs-girêka kurd hîn qebûl nake. Li hinek bajarên Tirkîyê êrişên lînç ji aliyê tirkan dijî kurdan pêk tên ku ev di nav kurd û tirkan de bingeş û riya „dijminatî ye-ke tirk-kurd“ vedike.

Ji organên dewletê, hikumeta AKP û partiyên sîyasî heta rojnamevan û nivîskarên tirk îtîfakê veşartî mewcûd e. Ji aliyê pirs-girêka kurd, di navbera wan hêzan de niqteyek mûştêrek heye: qebûlkirina pirs-girêka kurd ji bo parastina dewleta Tirk rîzîkoyeke mezin e û divê di çarçoveya „dewlata ûnîter“ de li çareyan bê gerandin.⁷ Di vî warî de jî têkilîyên bi partî, rêxistin û şexsiyetên kurd re tên red kirin. Bi gotineke din Tirkîyê di gavên „vekirina pirs-girêka kurd“ de kurdan wek teref û muhatab qebûl nake. Daxuyaniyên serokên belediyên kurd û rewşenbîrên kurd bê bersiv dimînin. Bangên partiyên kurd⁸ ku çareserkirinê û aştî pêşniyaz dikin nayên guhdarkirin. Ev bi rastî ji bo berpîrsiyarên Tirkîyê şaşitiyeke mezin e û astenga çareserkirinê ye. Dîtin

û xebatên hêzên tirk ên demokrat û hevalên kurdan di dema îro de bê tesîr in.

Barê guhertina sîyaseta Tirkîyê berê yekemîn li ser milê kurdan e. Tevgera kurd di navbera xwe de gelek cudatî û pirdengêyan nîşan dide, divê bi pêşnîyaz û xebatên xwe di vî pêvajoyî de roleke mezin bilîzin û bersiv bide. Mixabin, dema ku îro pirsgirêka kurd di rojê Tirkîyê de cih girtîye û tê gotûbêj kirin, hêzên kurd hin jî

li dij hev in û bê konseptê netewî ne. Bi daxûyaniyên partî, rêxistin û şexsiyetên kurd karên mezin çênabe û dernakeve holê. Bi vî awayî kurd nikarin xwe wek teref û bervêder (muheleb) bidin qebûl kirin. Lewra, divê di navbera kurdên Bakur de konsensûseke netewî û otorîteyeke sîyasî hebe. Ji bo vî, kurd mecbûr in ku di nav xwe de bi awayekî demokratîk û medenî li dor maseyek rûnin û daxwazên xwe tespît bikin.

(Footnotes)

¹ Balkêş e ku Partiya Refah (PR) sala 1991a di serokatîya Tayyip Erdogan de raporek li ser pirsgirêka kurd amade kirî bû. Di raporê de îflaskirina sîyaseta resmî tê zman û pêşnîyarên giring hene. Binêr: Aydın Bolkan, „Özgür Politika“, 2.5.2005.

² M. Şefiq Oncu, Hemleya Erdogan, www.netkurd.com.

³ Çend salên paşê virda gotina „mafên negatîf“ ketîye rojevê û wek bingêha çareserkirina pirsgirêka kurd tê propaganda kirin. Tevgera kurd divê şaşîfî û rîzîkoyên têza „mafên negatîf“ rast bibînin û bêjin.

⁴ Erdogan bi gotina xwe „cûdatîkirina (dîskrîmînasyon) pozîtîf“ mesajên „mafên pozîtîf“ de. Lê, Tirkîyê di vir da jî bê konsept û sîyaseta e. „Mafên pozîtîf“ ji bo qebûlkirin, parastin û alîkarîya maf û azadîyên gel, kêmetew û grûbên etnîk, olî hwd. tê gotin.

⁵ Binêr vergerîya nivîsa Ertugrul Özkök, „Hürriyet“, 13.8.2005: www.netkurd.com.

⁶ Binêr gotinên Ecevit: www.kerkuk-kurdistan.com

⁷ Hêzên li Tirkîyê pirsgirêka kurd bi temamî înkâr û red dikin bi pirranî hene û tesîra ewan li ser sîyaseta û raya giştî gelek mezin e. Dewleta kûr, „Itîfaka Sêva Sor“, kemalist û faşist hwd. cend nîmûne ne.

⁸ Binêr PKK, KONGRA-GEL û KKK, www.mhanews.com; PSK, www.kurdistan.nu.

Li peyî nifşeke şoreşgerên bê ziman, nifşeke bi ziman hewce ye

12/7/2005

“Zimanê me hebûna me ye!” Lê me hebûna xwe bi destê xwe talan û wêran kir.

Me dezgehên asimilasyona zimanê kurdî bi destên xwe, bi imkan û mecalên xwe anî mala xwe û zarok û hevalên xwe bi destên xwe asîmîle kir.

Me ne tenê xwe asîmîle kir; me pêşeroja xwe, kulilkên Kurdistanê –zarokên xwe jî wenda kir; kirin tirk!

Me got zarok hebûna me ye, can û malê me qurbana wan be lê me pirtûkeke kurdî ji wan teksîr kir.

Me got Kurdistan di bin nîrê koledari daye; me got dewleta Tirk me asîmîle, ziman û çanda me talan dike; me got bo azadiya gelê kurd û rizgariya Kurdistanê em ê canê xwe fêda bikin lê me nedît ku ji aliyekî din em, xwe bi xwe gora xwe, çala xwe dikolin.

Me got, berê em ji filan partiyê ne, paşê kurd in. Me got berê em sosyalîst in, paşê Kurdistanî ne. Ev formula han mala me, canê me jî me bir û kir gorê.

Me zarok anîn dinê. Navên wan me bi kurdî danîn. Lê me maneya navên wan hînî wan nekir. Bêrivanên me, Bawer û Berzanên me, Beyan û Binefşên me nikarin maneya navên xwe bi hemsalên xwe re bidin fêmkirin, ber ku bi xwe nizanin.

Em şoreşger bûn, em welatparêz bûn, em ketine leca şoreşgerî û piştgiriya Sovyet û Çînê. Me hînbûna zimanê xwe, xwendin û nivîsandina bi zimanê kurdî bi paş ve xist, me got piştî şoreşê em ê hîn bin. Di pêvajoyê proseseke ûsa de nifşeke şoreşgerên bê ziman hate holê.

Ji niha şûn de karê me zehmet e, ji ber ku di nav her maleke kurd de, deh kanalên televîzyona tirkan di quncikê de cih girtiye, hûrik hûrik, hurde hurde, giran giran me dihêre û dike tirk.

Pêwîst e bernameyên televîzyonên me jî ya tirkan baştir be û dewlemendên me di vî warî de erkên xwe bînin cih.

Pêwîst e şoreşger û welatparêzen me jî niha şûn de, li Enqerê, Îstanbul û İzmirê mal û xanî, zevî û atolye nekirin, pereyên xwe li ser axa xwe bi kar bînin, da ku du keç û xortên kurd

Zaroyên xwe bi destê xwe asimîle nekin!...

bikaribin kar bikin û mecbûr nebin herin Tirkîyê.

Pêwîst e şoreşger û welatparêzen me yên ku her sal derin Kuşadasi, Bodrum û Antalyayê berê xwe bidin Kurdistanê, gola Wanê, Keban, Dicle û Mûnzurê.

Pêwîst e, berê her tiştî, em bi xwe bi zimanê xwe binivîsin û bixwînin. Di pirtûkxaneya mala me de beşa kurdî ji ya tirkî bêtir bikin.

Pêwîst e weşanxaneyên me ji niha şûn de pirtûkên nijadperest û ajanên tirkan çap û belav nekin, rûmet û rêza nivîskarên xwe bizanibin û bigrin.

Pêwîst e weşanxane û înstîtûtên me pirtûk û filmên zarokan yên hemdemî çap û belav bikin, ji ber ku dema pirtûk

û filmên me yên beradayî derbaz bûn û ew bala zarokan êdî nakşînin.

Pêwîst e em bi zarokên xwe re bi kurdî biaxivin wan hîni zimanê xwe bikin û ji bo wan pirtûkxaneyeke kurdî çêkin.

Pêwîst e em, belkî ne li her derê lê li mehkemên tirkan zimanê kurdî bikarbînin û koraja sîvîl giran giran di her alî de pêk bînin.

Û pêwîst e em di nav xwe û tirkan de xetêke qalîn û sor bikşînin, ji ber ku ev xet wê me giran giran ber bi kurdîtiyê ve bibe!

MehmetSahin@t-online.de

Ez li Anatoliya Navîn bûm

»–Em tirkî nizanin. Me xwe dayê benda stranê kurmancî. Em ê guh bi ser kilamadin....»

Bi deh sala şûn de ez wegerîm welêt, ev ji bo min heyecan-ke mezin bû. Me li Ewropa jîyana li welat takîp dikir lê em ne li vir bûn. Dema ez ji welat derketim ji bo jîyana kurdî-yê atmosfereke germ hebû. Tirs-min ya heri mezin, ez ê wê atmosferê bibînim an na bû. Di destpêkê de bibêjim ji bo min, çûyîna min ya welêt kaosek bû. Ez dixwazim çend nimûnan ji xwendewanên kovera me re binivîsim.

Mewlûda bi zimanê dayîka me, kurdî deşta Polatliyê hejand!

Îro (29.7.2005) xweva min nehat, heyecanek di dilê min de hebû. Fikretê me, Dr Mikailî îro li gundê xwe, Mikaila şahiya suneta lawên xwe Berzan Mikailî

û Mîran Mikailî bike. Dawet û şahiy-pir heyecan nadin min mîna berê, lê di wir de tiştek hebû. Ez ê di jîyana xwe de cara sifte bi kurdî-kurmancî mevlûdê bibih-hîsim. Sibê zû rabûm û li benda Ecevîte Nurî Malê Hamoyî yaylê rawestam. Dema ew dereng ma telaşa min mezin bû. hişê min çû ser Îrfan Baysal, gerek ew jî ji Hecîlêra bi-hata û li Yayla Kûtê li petrola Elmecît benda me çavkira.

Dema Ecevît hat, min got; De bajo! Em bi rê ketin. Li gaza Yaylê Kûtê me dît ku Îrfan bi keçik û xwarziyê xwe ve li benda me rawestayê, me efa xwe xwest û em derketin ser riya Mikaila. Bi deh salan şûn de min rê ji bîr kiribû, ez ketim gumanê, em mecbûr man, me pirs kir. Gund bi gund me pirs kir, em gehîştin Mikaila.

Mikaîla gundeki kevn e. Li deşta Polatliyê û di dîroka gundên kurdên Anatolîya Navîn de barî xweyê giran heye. Em gehiştin wir, me li kêleka gund du xort dan rawestandî û me mala Fikret pirs kir. Dema rê ji me re nîşan dan, ber me ji hev bû. Li ber malê telaşêk hebû. Jin û mêran xwe dabûn ber siya xênî. Em li ber malê xerhatî kirin û derbasî jor bûn. Qatê jor li oda mêran me dest bi dengkirinê kir. Sohbeta me li ser Mikaîla, kurdên Anatolîyê bû. Hevalekî Dr. Fikret yê hêja bi navê Fikret Zengin, kurdekî zaza û elewî, bi xwe ji Kurdistanê ji bajarê Bîngolê bû. Ew û jina xwe û herdu zarayên xwe ji bo kirivîya zarokên

Fikret ji Almaniyayê hatibûn wir. Me da û stand. Min dît ku hîn heval mîna min bi heyecan in. Min Mele pirs kir. Ew li rê bû, ji Anqerê dihat.

Li derwa telaş hebû. Ji bo xwarin hazirkirinê merivên Fikret diçûn û

Mele Mehmet Çetinyürek Quranê dixwîne

dihatin. Ji bo mêvanan, li der ve ji bo siyê kon hatibûn vekirin. Demekê şûn de em dawetê nan xwarinê kirin. Me şîva xwe xwar û em li nav Mikaila

gerîyan. Haziriya Mûzikê hebû lê ji mewludê şûn de destpêkirin hatibû organîzê kirin.

Mêvanî hêja Mele, kurdekî Serhedê, Mehmet Çetinyürek ji Anqerê hat û me dest bi bernameya xwe kir. Melê kursiya xwe hazir kir, ji camiya gund jî aletên dengkirinê anîbûn. Melê bi erebî dest bi dua kir. Min li çavê Îrfan meskir ew jî mîna min bi heyecan bû. Zimanê xwendinê hatê nû kirin. Min dît ku melê Qur`anê bi zimanê me dixwînê. Lo bavo va çi yê loo!!! Min cara yekemîn dînê (ol) me bi kurdî bîst. Halahallah ev çi bû loo. Tirkan 80 sala digotin; zimanê kurdî tunê. Walla ez serxoş bûm. Mina filozofê mezin Mevlana ji xwe derbas bûm, ketim zikirê! Li kêleka paytexta Tirkîyê, melêyê hêja bi zimanê kurdên Anatolîyê mewlut dixwend. Li wî gundî, serokê tirkan

Şikeftê li Mikaila

Dîmenek ji festivala Xelikanê Jêrîn

Mustafa Kemal li hemberê dijminê xwe, yewnaniya şer kirîbû. Demeke şûn de hebûna gelê vî gundî înkari kirîbû lê îro li şûna wan înkariyê, zimanê me, kurmanci li erd û ezmanê Mikaîla belav dibû.

Meleyê hêja bêyt jî bi kurmancî digot û dua dikir. Dengê wî mêrî pir xweş bû. 100 kesî zêdetir guh didan ser wî. Min li meriya meze dikir, pîraniya wan memnûn bûn. Li ser çavên wan şûna tirsê dilşadî û bextewarî xuya dikir. Dîroka Kurdistanê hat ber çavê min. Ehmedê Xanî, Şex Seîdê nemir, Seyit Rizayê Dersîmî, Qadî Muhamed, Mistefa Berzanîyê mezin û bi hezaran kurdan xwe dabûn rêzê. Dilop bi çavên

min ketin. Dilê min ziz bû û mewluda bi zimanê me kurmancî deşta Polatliyê hejand!

Şahiya dawetê bi zirna birayê Faruk berdewam kir. Li dîlanê sekinin, govend hate kişandin. Meleyê gund jî hat ket govendê. Amadekirina şahiya suneta zarokên Dr Mikaîlî bi ruhekî kurdî berdewam kir. Lê ez di bin tesîra xwendina mewlûda kurdî de mam. Zimanê me yî xweş, gerek em lê xwedî derkevin, ziman hebûna me ye, bi rastî. Ku ez çûme gundê xwe Celika û deşta Qonyê ez ê ji herkesî rê bêm; ji vê şûn ve êndî tu mewlûda tirkî nedin xwendin! Min li Mikaîla bi guhikên xwe bihîst, ew bi kurmancî jî tê xwendin!

Mêvanên di festîvala Xelîkana Jêrîn de

Di şahiya Xelîkan de ruhê kurdî tune bû

Di 30ê Temûza 2005an de, ez û Ecevit ji bo beşdarbûna çalakiya Xelîkan ji gund derketin rê. Demak em nêzikî Saxlixê bûn tesîra Gola Xwê, çoraxbûyîna erdê deşta Xelîkan dest pê kir. Dor aliyê rê kanal vekiribûn, rojê hemû dor aliyê Xalîkan germ kiribû.

Xortên Saxlixê ji bo beşdarbûna festîvalê peya ketibûn rê. Me xwest em çend kesan bigrin araba xwe. Min ji Ecevit re got: Raweste; ez ê bi xortan re bi kurdî deng bikim, eger bersiva min bi kurdî dan em ê wan heynin, lê bi tirki dan dameweste bajo.

Min got; merhaba xortên delal, hûnê herine ku derê?

Yekî got: Em ê herin festîvala Xelîkan.

Yê din got: Gölyazî'ya gidiyoruz, festival var. Min li çavê yê sêyemîn meze kir.

Got: Valla Arabanıza alırsanız yayan gitmekten kurtuluruz.

Ye çaremîn; Rojbaş. Me heynin ya baş bibe!..

Min got; Tu û tu sîyarbin. Lê hûn ne!!! Xort ecêb man. Heneka şûn de çar xortên saxlixê sîyar bûn. Li rê me sohbetek li ser zimanê kurdi, rewşa gundan kir. Çar xortên me li Unîversîtê xwande van bûn. Sê xortan gotin; em ê dest ji fakûltê berdin û herin Ewropê. Xortê ku baş deng dikir sempâtîzanê fikrê Cemaata Nûrcûyan bû. Ye din

Serokê Belediyê yê kevn û yê nû

sempatiya xwe bi sîyaseta kurdiyê re hebûn lê esas armancên wan çûyîna Ewropa bû... Em gehîştin Xelikan.

Bi hezaran însan ber bi meydana şahiye diçûn. Em jî ketin nav. Li barîkata Jandarman hatin kontrol kirin. Jandarman cilê Robokop li xwe kiribûn. Min xwe di cejna Newrozê de li Silopiyê yan jî li Stenbûle li meşa yek Gûlanê hîs kir. Em gehîştin meydana.

Havalên ku em dawetê Xelikan kirin me dîn. Ji Ewropa jî pir heval û dostên me li wir bûn. Em çûn standa geriyan, me bi insanan re deng kir. Bernamê dest pêkir, em li hevîya mesajêka kurdî bûn. Spîkerê li ser sahne

bi tirkî bername peşkeş dikir. Serokê Belediyê, Serokê Gölsax-Qonya yê, berpirsiyarê DEHAPê û hemûyan bi tirkî deng kirin. Qet yek kelîme bi zimanê însanê Xelikan tunebû. Min va rexne li hevalan kir. Gotin; tu rast dibeyî lê me nikanî!...

Li meydana şûna vela tune bû. Ji derî Xelikan, ji gundên Cihanbeylî û Kuluyê jî însan hatibûn. Lê li kelaka

Serokê Gölsağ-Qonyê

Muxtarê berê

meydanê, çayxane tijî bûn. Însana mînak şahî nedibîstin, *Batax* û *Okey* dilîstin, ez pir ecêb mam!...

Mêvandarîya hevalan pir baş bû. Kes havalan benda me bernedan. Em hemû mêvan çûn li dervayî Xelikan ciyê petrolêkî, me bi hev re xwarin xwar. Li wir spasîya xwe dikim.

Tesîra dewletê pir zêde xuya dikir. Komita amadekar di bin emirê komî-

serê şahîye de bûn. Kontrola sahne komîser bi xwe dikir. Ez naxazim li ser vê binivisînim.

Li ba însanan heyecan, daxwaz hebûn! Lê rêber tunebûn li wir. Zimanê kurdî, zimanê însanên Xelîka, bûbû zimanê stranan. Li şahîya Xelikan, kilam bi zimanê kurdî hatin gotin. Naveroka şahîyê vala bû. Dikarîbûn li mala xwe rûnin û kasetek yan jî CD ye ka Dîyar, Serbülent Kanat yan jî Osman Yılmaz guhdarî bikirana!...

Gelo, li ber germa havînê, 2-3 seatan jî bo guhdarî û temaşekirina bernamê kal û pîr, taybetî jî jinên pîr yên tirkî nedizanîn, çi fêhm kîrin? Bersiva min heye. Min jî çend jinên pîr pirsî:

Gotin:

–*Em tirkî nizanin. Me xwe daye benda stranên kurmancî. Em ê guh bi ser kilamadin....*

Jinên Xelîkên Jêrîn

BÊ ZIMANÎ Û DÎL-XATÎR

Xwendevanên delal, hûn heta ji dest we hat li gor hiş û fikirên xwe bîryara xwe bidin û bi mejiyê xwe bitanişin. Hetanî îro, li her karekî min bi gura kê kiriyê, kêngê min bi serê xwe ne, bi serê yêkî din herket kiriyê; tim û tim pêrişan û belengaz bûm. Îsal jî min şaşîyek weng kir. Ji ber wê jî, a ku hatî serê min bawer bikin nehate serê kesî. Hevalan ji min re telefon kirin. Gotin “şevê me heye tu dikarî werî Stockholmê, em ê kêfxweş bibin. ”De rind e. Min jî bi xwe û xwe got; ez ê herim hevalan bibînim, Stockholmê bibînim û bigerim. Ez bi wê dawetê xenê bûm. Ez dora dine royê rabûm. Ji çûyîne re min xwe amede kir. Lê, kêmayek min mezin hebû. Tu zimanê yad min ne dizanîn (Ma di navbera me de be, min li vî welatî dibistana bilind xwendî bû). Roja ez dixwazim birekevim li THY yê bilet tûnebûn, aveke sar bi ser junîyên min de hat. Di teyarên (balafir) yada de ez dizanim ez ê pêrişan bim. Ez di wana mal xulênade wûm. Xalekî minî bi her-tîştêkî dizaneyî heye ku ew hate cem min. (hevalên vî, ku xwe binav dikin

dibêjin “ezî muhasebecime” xalî minî dibê “Ben malî müşavir felan kes” Min hal hakata xwe jê re katkir; “Tu fedî nakî” tu çima zimên nizanî?(Ez î xwe nasnakime evî min hê baş nasdike). Te dibistana bilind xilaskirîye, lê îngiliziya te heye. Bi Lufthansê here. Ez jî du sala berê bi Lufthansê çûm Stockholmê û hatim. Lê, min ji bo zimên tu qar û bar nekişand.” got.

Bi ser wê gotinê xalikê de min çû bilet ji Lufthansê stand. Ez î berê herime Munihe dûwe bi teyyareke din herime Stockholmê. A hûn bizanin ku barê min yêk bû, bû dudi. Her çû tirsaziman nezanîne kete dilê min. Lê, çî ji min re heye xalê minî, min motive dikê. Got; “xwarzê qet metirse. Sala berê, wexta ez çûm, di teyyarê de zikê min êşîya. Min banga hostêsê kir. Min herdu tilîyên xwe yên îşaretê (sinalast) rahev xistin. Dûva min tilîya xwe da zikê xwe û min got; aphoteck (A hûn bizanin î ji hostêsê re gotiyê zikê min eczane ye). Rokê jî, ez û dayîka min li Stockholmê, em li tîranê sîwar bûn. Hetanî ez biletan bikirim kalekî ji omete Îsa çû hêla dayîka min rûnişt.

Min dîsa herdu tilîyen xwe rahev xistin, min etik nîşanda vî li hewa min zanî, bê zimanî ya meriya mîna koda jî bike, mîna kolîya jî. Her ku hostês û min got; *It is my mother.* (vê carê jî etikê kiriyê şûna kodekê). Bi ser wana gotinên xalêkê de min dizanî çî yê were serê min. Lê min bilet kirî wû. Ez li Lufthansê siwar bûm û ketim rê. dihatin û diçûn û çî dipirsin min go yes, no; Hesê Hewê yî kete bîra min. Hes û hevalakî vî li Kuşadasî'ye digerîne. Du jinên Îngilizî rastê hatine. Yek ji Hesê re dibêje *"Do you speak English?"* Hesê me jî dibê; *"Yes"* Dûva jinik bi îngilizî pirseke dûdirej dike. Lê, Hesî tu tiştî fehm nake. Hevalê vî ji Hesê re dibêje; *"Kul, mitik, madem yes tenê wû te ew ji negota."*

Xwendevanên delal li rêwitîya xwe min dît, va ometê Îsê yê dil û xatira nizanine. Wexta ew têne welatê me. Emê xwe ji wana re dikujinî. Şaş diwinî jê re çî bikinî. Ji bo ku ew zimanê me nizanine, ji bo ku ew ji ber me ve fedînekin; em dikevin her rengêkî ji bo ku me fêhm bikin, jê re dengê çûçika jî derdixinî, dengê golika jî. Lê, ew ne mîna me ne. Ne dila dizanine, ne xatira ne jî, mîvantîyê. Ne xema wana bû ez mîvan im, ez xerîb im, hûn jî ji min re îkramekî bikin tobe!... Nîvê şevê ez ji xewê rabûm, em hê li hewanê. Lê, dilê minî cixarekê dixwazê. Xwastineke bê tarîf. Dizanime teyyarê de cixara

kişandin qedexeye. Min bibaxşînin, ez rabûm çûm rêya destavê, tuweletê. Li ser derîyê wê jî *"cixare qedexeyê"* nivisandine. Min bi xwe û xwe got; ez mîvanê vana me. Qe neyê ji min re jî bêjine *"cixare qedexe ye"*. Min girt di tuweletê de cixarek vêxist û du-sê nift ji kişandin. Dûva cixare avite tuwaletê û ez bi derkertim, çûm cihê xwe de raketim. Xwedê mala hostesê bişevitîne, nekîr nexvar, ê hat ezî ji xewê rakirim. *"Te cixare kişandîye"* got. Ez meriyekî mîvan im, qe ez dereva nakim. Min jî got; erê min kişand. (mîna Hesê min got; yes) Ne fedî ne heya ê sekinî *"Ka cixare xwe bide min."* (Her çiqas deng kirina min tunewe jî fêhm kirinê heye) Min jî cixare biderxist dayê. Bi ser wê de zanî em ji ometê Îsê pêştatir in. Me qet tu cara, ji berîya mîvanên xwe tiştêk bidernexistîye. Min ziman bizanîya mîvantî çî ye, min ê biber wê xista. Lê çî bikim ziman tune wû!..

Li vegerînî jî li Munihe, hetanî ji terminala G, herim terminala H, min çî kişand ez dizanim. Di 35 deqa de ez ji taqê jêr çûm taqê jor. Li wê navberê min ji çend merîyên mîna xwe yên serreş pîrskir, ka tirkî an jî kurdî dizanine. Kesekî min fêhm bike, raste min nehat. 35 deqa şuva ez gêhiştim ber peron, xwedê mala wana bişevitîne, li tirka digerî, li kurda digerî mîna xwelîyê li ber peronê kombûne.

Ez, serê we neêşînim, dema ez li Stockholmê peya bûm, tê bêjî qey ez carek din hatime dinê. Min dît heval giştik bi kurdî deng dikine. Bawer bikin tirkî ya min dizanî jî, ji min re zêde hat. Meriv bi ziman bû carek din tê dinê. Ez danzdeh roja li Stockholmê mam. Rojekê min vi hevalê ku ji min re rêberî dikir re got; min biwe mala Qral û Qralîçê. "Keçika me". Em çûn dor û paş malên wana re gerîyan. Lê, qet tu kes nehat li me nepirsî, kesî nehat negot hûn bi xêrhatin û tu çay-qehwe jî îkram nekirin. Ez bi xwe û xwe li xwe xirab bûm. Eceba keçika me û zawa yê me çima vê li min dikine? Tiştê ji min bihîstin. "Lê, na min ji rêberê xwe re got; Qralîçe neyê kurd e? Got; "na ew te ji ku biderxist?" Min; çima? Lê, Beko di nivisek xwe de ji bo Qralîçê digot keçikê me. Havalê min; "Tu hişsivikî çî?" qet tiştê weng diwe? Ez neyî hişsivik im. Ji gundên me; Germikê demekê çûyibûn gundekî cîran. Elê Kalê anîbûn ji xwe re kiribûn mixtar. Dû wê va navê Germikê bû Elekala. Bi ser nivisê Beko de min bi xwe û xwe got; dibeke ji koçberên me yên zûda hatiyîn Swedê; swedîyan keçek kurda dayîbûn Qrêl û bi me re buyîwûn xi-

sim. Ter mer, mesela ne weng e. Ji bo ku porê Qralîçe û porê Beko herdu ya jî zer e, ji ba Beko, ew û Qralîçe ji malbatekê ne. Mesele weng be jî min li wir jî tu mîvanperwerî, tu dil û xatir nedît.

Xwendevanên delal, ne tenê, ometê Îse, koçberên me yên çûyî li wir bi cîh û war bûyîn jî ketine halê wana. Ên me jî dil û xatir erf û edetên kurda yê ji bîrkirine. Hevalekî min î 30 sal e, ez nasdikim, şevê hat ez girtim, birim mala xwe û ez kirim mîvan. Nanê min da min, hurmetekî mezin jî kir. Dûva şîşek şerew jî ji me re vekir. De rind. Heryekî ji me du kupe wehwarin şûva; hevalê ez li malê mîvan, î sekinî "*Memê, hespe gundî me ji hepe gundî we çêtir wûn*" Ezî mîvan im de were ka tê bêyî çî. Min got; na, hespe gundî me yên ji hespe gundî we çêtir wûn. Ne yek ne dudi serî binî şorê xwe "*Memê, walla hespe gundî me ji hespe Xelikan çêtir wûn.*" Min ew gotina tu qebûl nekir.

Min ew li xwe derbaskir. Lê ezî nizanime ez biçîçax ketim xewê. Sibê ez rabûm, hevalê min li ber balgîhê min, hê bi xwe û xwe dibêjê "*Hespê gunde me ji yên hespe Xelika çêtir in.*" Xwendevanên delal de hûn bêjin, vana qet dil-xatira dizanine?

SIYARO DÎNO

Kuda kuda siyaro kuda
Perçema reş di eniya gewr da xuhda
Miriye xelkê mirin di male xwe da
Ax li minê li min nemayê
Ezê seri xeliya gulî werşiya yê
Li şev nivê şevê dîyar dîyar gerîya yê
Kesî xebera xwedî malîyê min nedayê

Mala şêxê berî li benê
Heri risandine dane denê
Min bane zeyan kir em herinî hennê
Xwedî mala min gêrbûyê hay ji xwe nê
Dûman dûman qala cenazê şewitî dikine
Dibên her perçekê li derekê bela kirine
Xwediyê mala minê şewitî bûye komir
Xweng û bira jî nas nekirine

Ji wê şînê heta vê şînê
Çûçika reş difire semtê xwînê
Xwedî mala min li bira qehr kiriyê
Çûye heta id û erefa nayê diyînê
Bi karkirina birayê xwe qayil nebûyê
Çûyê çar teqşîda bi hev ra bîne şûnê

Herem: Kûtiga /Cihanbeyli
Çavkanî : S. Kanat

HECÎYÊ BUXÎRCÎ

Here Heco tu neyî nasî
Tu yî serqotî bi ningê xasî
Ji qeza Qonyê bi derê
Welle tu ji gîyê xelasî

Riz e riz e Heco riz e
Berfek li kekî min barî qerarsiz e
Î ku kekî min nasneke
Didan zêrinî xwedanê hespî yaxiz e

Çima çima keko çima
Eza li ber kekî xwe dînim mest û şima
Kekî min li ber mirinê ye
Arekî xwe dada bi qayma

Cahîl cahîl Heco cahîl
Terebluskê bi nava xwe de reş û daîl
Elegçîkî bi çar pera
Ji kekî min re bû ezraîl

Çavkanî: Çavuş YAPICI
Herem: Tavşancalı

OY DÎLO

Çiyayê me tev li bayê
Dara şîlan çiçek dayê
Min bi te ve dil girtîye
Huro li şûnê kes nemaye

Oy oy dilo oy oy dilo
Katke katke oy oy dilo
Oy oy dilo oy oy dilo
De bê de bê oy oy dilo

nakarât

Çima seva keçka xelkê
Ez dikşînim derd û kula

Ne zivistan e ne bîhar e
Berf dibare çikas sar e
Min rînda xwe wenda kirî ye
Derdê min bû sed hezar e

Paşîya mala çem û xam e
Yar ji bîra min dernakeve
Î ku rînda xwe wendakirî
Bi ro bi şev ranakeve

Gotin: Gelerî
Herem: Anatoliya Navîn
Çavkanî: S. Kanat

DE VÎRDA

De virda virda virda
Bînê ningê te xu da
Li rinda qe megere
Rindê va ne di vir da

De wema wema wema
Sî daket ser kelema
Ez rinda xwe ramûsim
Xu li enîya wê nema

De wer wêda wêda
Pez li xwêdanê xwê da
Sing û berê te qendîl
Navê min sêvî tê da

De wîra wîra wîra
Şara wê derzi têra
Şar li serî bimîne
Neda ser qorê zêra

Gotîn: Gelerî
Herem: Anatoliya Navîn
Çavkanî: S. Kanat

Hevpeyivînek bi serokê Komela Xelikan- Karacadax (KARAWITT e.V.) birêz Tahsin Demirsoy re

Birêz Tahsin ji bo xwendevanên me bi kurtayî keremke xwe bide nasîn.

T. Demirsoy: Ez di sala 1965an de li Karacadaxê (Xelika) ji dayik bû me. Heta dibistana ortê min li gund xwend. Li Tirkîyê ereba min hebû, min şoferî kir. 15 sal in li Almanyayê dijîm.

Zevicime, bi navên Rêzan, Nîna û Rodî sê zarokên min hene. Karê bazirganîyê dikim.

Birêz Demirsoy, Di destpekê da ji bo Komela we tu dikanî bî kurtayî çî bibeyî?

T. Demirsoy: Navê komela me KARAWITT e.V. ye. Di sala 2000an de li bajarê Wittenê gundîyên me hatin ba hev û komel ava kirin. Komela me resmî ye

Çima navê komela we ne bi kurdî ye?

T. Demirsoy: Komela me navê xwe ji navê Karacadaxê û Wittenê girtiye. Kara û Witt. Karawitt e.V.

Di nav gundîyên we de fikre komel avakirinê yan jî yekbûnê çawa hate hole?

T. Demirsoy: Komel avakirin, fikre sarokê me yê belediya berê, birêz Mustafa Taşçı bû. Di civîneka me ya li Ewropa de behsa sazkirina komelekê kir. Gerekbûna komelê, kar û barê me em dixwazin li wan deran bimeşînin anîn zimên.

Em di bin tesîra wan gotinan de man û me li bajarê Wittenê Komela Karacadaxê (KARAWITT e.V.) avakir. Komela me di navçeya kurdên Anatoliyê Navin de bi aliyê avakirina resmî de gaveke yekemîn e.

Heta niha we çi kar kir û di peşerojê de hûn dixwazin çi bikin?

T. Demirsoy:

1- Me Malperek amade kir (www.karacadang.de) ji bo gundîyên me, ma bi hev re tekiliyên xwe xurt bikin. Haya xwe ji hew hebin.

2- Endamekî komelê dema ku cû Tirkîyê em insanên xwe yên xizan re alîkarîyê dikin. Pirsên wan ê aborî serrast dikin.

3- Em ji bo projeya belediya Karacadaxê (Halk Eğitimi ve Toplum Merkezi) bi maddî û manevî piştgiriye dikin.

4- Em dixwazin di salên peş me de ji bo naskirina dîrok û tiştên kulturî yên folklorê Karacadaxê pêşangeheke amade bikin. Li wir xali, gelt, ber, mûnder, balîf, ter, tûr gore û tiştên ji bo rîsandinê, tewnê pêşkeş bikin. Kinc û cilên insanên me yên berê li xwe kirine û di her merheleyên jîyanê de bi kar anîne, amade bikin. Tiştên ji bo cotkarî û şivantîyê hatin şixûlandine, çekirinê û amadekirinê, koşîya hesp û arabê û h.y.d. li *Navenda Halk Eğitimi ve Toplum merkezi Beledîya Karacadaxê* de.

5- Bi têkilîyên M. Taşçı, li Hollanda, ji gundê Celebê destekî me birêz Mustafa Ayrancı 11 computêr dan me. Me jî li wir çend temîn kirin û bi amadekirina serokê beledîya me yê berê birêz M. Taşçı gehandin lîseya me. Paşê wan computêrê nû kirin û yên me şandin jî niha li Karacadax Halk Eğitimi ve Toplum Merkezi de ne.

6- Ji bo qalorîfer û hoperlokîrînê, me alîkarî da camîyên me.

7- Di sala 2002an de me ji bo 330 Zarokên li dibistana yekemîn de, 720 pênûs (qelem), 914 defter, 320 jêbir(silgi), 360 pênûstraş û tiştên qirtasîyê, alîkarî kir.

8- Li Karacadaxê nexwaşên rewşa aborîya wan ne baş ra me, ji bo mesrefên tandurustî alîkarî kir.

9- Me li meha Ramazanêda ji 30 Malbatî re alîkarîya tiştên xwarinê kir.

10- Xwandewanên Üniversitê re me alîkarî (burs) dan û em ê hîn jî berdevam dikin.

11- Ji bo dost beledîye bûyîna Karacadaxê û Wittenê em roleki mezin lîstin. Me navê parka Beledîyê ku li Karacadaxê çekirî, kirê Witten Demokrasi Parkı.

12- Li sala 2004an me dîsa ji bo dibistana yekemîn tiştên qirtasîye û defter alîkarî kir.

13- Deutsche Rotes Kreuz (Kızılhaç) ya li bajarê Wittenê, ji 1000 kinçên kevn û lîstok (oyuncak) bexşandinê me. Li Karacadaxê me ji bo insanên xizan belavkirin.

14- Me 3 (Almanya 2, li Hollanda jî 1) Şewên Karacadaxê çekirin.

15- Li Karacadaxê projeyêk me hebû. Ji bo insaneki me yî xizan me malek çekir. Buha yê we 25 mîlyar in. Xani xelas bû. Komela me û çend xêrxwazan alîkarî kirin û me karê xwe xelas kir.

Malbata ku komelê jê re alîkariya xanîçêkirinê kiriye

16- Em dixwazin li Karacadaxê festiva-
leka Kulturê çêkin.

17- Em dixwazin di salan pêş me de li
Karacadaxê cejna Newrozê bi awakî
resmî çêbikin.

18- Eger Beledîya me çih bide, em dix-
wazin li Karacadaxê ji bo zarokan parka
lîstikê bi awakî modern çêbikin.

***Ji bo komela we piştgirîya insanên
Karacadaxê hûn çawa dibin?***

T. Demirsoy: Eger em li kar û barê
komelên ji bo aliyê aborî de xizmeta
gundên xwe dikin meskinî yan jî bi-
din ber hev piştgirîya me pir kem e. Bi
ditîna min gundîyên me bi wan kar û
barên me re alaka nabin. Di projeyên

me de bi tevayî me alîkarî û alaka nedît.
Kêmbûna endamên me jî sebebek e.
Destpekê, ez bawer dikim pêşerojê
de însanên me yên dûr disekin an jî
wan kar û baran nasnakin piştgirîya
xwe bidin me.

***Di civîn û şahîyên komelê de bi kîjan
zimanî tê dengkirin?***

T. Demirsoy: Civînê em çêdikin
bi zimanê kurdî dibin. Şahîyên em
amade dikin de dengkirinên, min bi
kurdî ne. Lê belê hemû însanên me baş
kurdî nizanin û car caran bi tirkî jî tê
dengkirin.

***Li Wittenê însanê Xelikî pir in. Li
eyaleta Nordrhein Westfalyê heqê***

Tahsîn Demirsoy

hevisîna kurdî (derse kurdî) li mekteba heye, eger dê û bav bixwezin. Xelikî çima li Wittenê vî heqî naxwezin û kurikê xwe naşînin dersa kurmancî? Karawitt nikane rêberîya vî karî bike?

T. Demirsoy: Li bajarê Wittenê 200 insanên me hene. Lê 6 kes bûnê endamê komelê. Piraniya endamên me ji derwayî Wittenê ne. Ji insanên me peşnîyazek weng nehat. Gerek em li mafên xwe xwedî derkevin. Lê quweta me jî tune, wî karî organîze bikin. Me nikanî cîyê komelê biparêzin. Min bi zora xwe demekê, çar sala pêşta bir lê nemeşîya. Niha cîyê me tune ye. Bi rastî piştgirîya insanên me tune ye, eger insanên me alikariye bidin me, em dikanin pir tiştan çebikin.

Di dawîye de çi dixwazî beyî, mesajek te heye?

T. Demirsoy: Gerek di nav me de yekîti hebe. Yekbûna xwe gerek em biparêzin. Nexwaşîyên xwe gerek em cîbîlin. Însanekî me fikrek an jî projeyek peşnîyaz kir piraniya me li fikr û projê mesnakê, ji kîjan malbatê? lawê kê? Dewlemend e? Fikrê xwe yê sîyasî çi ye? mêzdikin. Wa nexweşîyeka mezin e. Em gerek bi dostanî û biratiyê li hev meskin. Rexneyên me giran in. Ji bo me, min jî pir tişt te gotin, lê em li vir in û bi quweta xwe dixwazin kar bikin. Ez dixwazim bi riya we banga gundîyên xwe bikim. Werin li komela me bibin xwudî. Bibin endam û em karê xwe zedê bikin. Kêmasîyên xwe bi hev re serrast bikin. Ji bo wê îmkanê spasîyê Bîrnebûnê dikim. Li Bîrnebûnê jî xwudî derkevin. Spas.

Ji bo Tekilîyê:

KARAWITT e.V.

Hardel 34, 58455 Witten / Almanya

www.karacadag.de

e.mail: KARAWITT@web.de

Tel: +49 1729481688

Fax: +02302 913996

Axa û keçika xwe ya bi deq

Cavkanî : Maxbula Qadirî Momikê

Herêm : Celikan-Yeşilyurt

Di wext zemanekî de li zozaneke bi dar û ber axayek hebû ye. Axa bi tevî jin û keçika xwe ya bi deq, di konekê de dijîya ne. Axa, insanekî pir dewletî bûye. Xulamekî ji bo xizmeta wi ya malê û şivanek jî ji bo çêrandina kerîyê pez ragirtîye. Ji hêla din ve, axa însanekî bi nimêj û avdest bûye. Loma jî her roj li dû nimê, ji bo ku xwedê lawikekî bidê li ber xwedê digerîya ye.

Lê roj, meh û salan raserî hev dane, dîsa jî Xwedê lawikek nedaye êxe. Axa ji tirsra ku bi korocaxî di nav sala da here, bi ber xwe diketîye. Heta ku kallekî rûspî di xewnê de jê va xuya dibe. Kalê rûspî di xewnê de bi êxe ra dide zanîn, ku hetanî ew nere mala Xwedê û heca ku li ser wî ferz e neke, Xwedê jî tu lawik-mawikekî nade wî. Dora din ya rê, gava axa bi xwe dihêse, xewna xwe ji jina xwe ra kat dike. Jinik jî bi xevna êxe şad û kêfxweş dibe û dûmanekî tûj ji ser wê radibe. Bi nêzîkbûna dema hecê, axa û jina wî jî hêdî hêdî dest bi hazirîyên çûyîna mala Xwedê dikin. Roja ku axa û jinik bi rê kevin, axa bang li şivanê ber pez dike û jê dixwaze, ku heta ew ji mala Xwedê vedigerin, miqatî mal, milk û keçika

wî ya bi deq be. Şivan jî mîna ku bibê ser seran ser çavan, xwar va tê. Lê di hundirê xwe da, çûyîna êxe û jina wî ya mala xwedê wek firsendekê dibîne, ku keçikê ji xwe ra bibe û girêdayî wê jî ji jîyana şivantîyê xelas be.

Ser wê yekê axa û jina xwe bi dilekî rihet li hêştirên xwe sîwar dibin û tevî xulamê xwe dikevin rêya mala Xwedê. Şivan û keçika bi deq jî demekê bi hev ra terin û tîn. Şevêkê, gava şivan û keçik li ber çira lokizê rûdinin û dikevin mihbeteke kûr, şivan dilê xwe ji keçikê re kat dike. Keçika ku helwesteke weng qet ji şivên nedipa, zewaca bi şivên ra qebûl nake. Hînga şivan li keçikê radighîne, ku eger ew bi dil wî neke, wê çaxê ewê bi darê zorê wê ji xwe ra bibe. Keçika reben jî, ji neçarîyê dest bi girî dike.

Di wê navberê de, rêwîyek di ber konê axa ra derbas dibûye. Rêwîyê ku ji çend rojan virda tiştêk nexwaribû, dixwaze li konê zikê xwe têr bike. Rêwî jî birçîna tu li dor-paş xwe mês nake û bi ser henîyê tere dikeve bucaxa konê û zadê li ser zînîyê dixwe û zikê xwe pê têr dike. Ku rêwî zikê xwe têr dike şuva, mêze dike ku dengêkî bi girî tê guhê wî. Ji meraqa guh dide ser dengê bi girî

ku çî bi ser de; keçîkek mîna xwînê li ber şivên digere, da ku şivên ji daxwaza zewacê vegerîne. Dilê rêwî bi keçîkê dişewite û dêmîşî girîya wê nabe.

Wê gavê qîrarê dide ku keçîkê ji dest şivanê dînreş xelas ke. Rêwî dizikî tê ber derîyê konê, dikeve hundir û par ra xwe nêzikî şivanê li ser pîya dike. Ku hîn şivên ji tiştêkî neanîye der, rêwîyê çavreş çîng bi şûrê xwe li stuyê wî dixê, wî ji serî dike. Li dû ji serîkirina şivên, rêwî çexî keçîkê dibe û dibê: „Keçê metirse, tu nêteke min ya xerab tune ye. Gava ez di vir ra derbas dibûm, zikê min birçî bûbû û ji bo têkirina zikê xwe ketim buxaxa kona we û zadê li ser zinîyê ku hazir bû xwar. Di wê navberê de dengêkî bi girî kete guhê min. Ji meraqa hatim ber derîyê konê û demekê guh da ser dengkirina di nav we da. Wexta ku min ji nêta şivên ya xerab deranî, vijdana min îxaneta wî gotir nekir û min jî ew ji serî kir. Niha jî, ku eger destûra te hebe dixwazim li riya herim.“ Keçîk li hember vê rindîya rêwîyê xerîb xwe deyndar qebûl dike û dixwaze ji hêla xwe ve bi rindîyê bersiva wî bide û dibê: “Rêwîyê xerîb, ser vê alîkarîya te, ez çî bikim-bibêm hendik e. Madem tu dixwazî herî rêya xwe, wê çaxê qet nebe ez jî te ji konê derbaskim. Ji xwe hatina te ya hetanî hundirê konê mucîzeyêke bi serê xwe ye, ji ber ku dor-paş wê, ji bîrên kûr tijî ye.”

Cîlê wê deqê keçîk dikeve pêş û rêwîyê xerîb jî dide dû. Bi gavên hûr û mêldar yek bi yek di hêla bîrên kûr ra

derbas dibin. Ku ji bîra dawîyê jî derbas bin, ningê rêwîyê xerîb xûş dibe û dikeve hundirê bîrê. Keçîk jî bi armanca xelaskirinê dixwaze destê wî bigre. Lê, şûna ku rêwî ji ber ketina bîrê xelas ke, ew jî tevî wî dikeve hundirê bîrê. Keçîk û rêwî di hundirê bîrê de mêze dikin, bîr ew qas kûr e ku xelasiyêke bê alîkarî ji bîrê ne mimkîn e. Keçîka xêrnedî bi vê yekê pir bi ber dikeve. Dev û lêvên wê li hev nagerin ku tiştêkî bibê. Rêwî vê yekê ber da tere û dixwaze keçîkê aş bike. Ser wê rêwî: “Xem neke keçê. Ez dizanim ku te ew yeka nedixwest. Bila ma tu xweş bî. Him, ji vegeerîna dê û bavê te ya ji mala xwedê jî demeke qut ma. Ku çîng heye ew ji mala Xwedê hatin, ewê me ji vê bîrê derxin.” Bi umdîya ku dê û bavê keçîkê ji mala xwedê vegeerin, rêwî û keçîk hatina wan dipên.

Çend ro çend şev derbas dibin şuva, dê û bavê keçîkê jî ji mala xwedê vegeerin. Gava tîn ber derîyê malê, mês dikin ku bêdengîyêke xof li dor-paş wê heye. Kerîya wa ji hev belav bûye. Her pezek li derekê mexel bûye. Ji ber bêdengîya xof û ji hev belavbûna kerîyê, axa û jina xwe dikevin tirs û fikara keçîka xwe. Bi lez xwe davên hundirê konê ku çî bavên; şivanê ku keçîka xwe teslîmî kiribûn bi awayekî ji serî bûyî li erdê pan bûye. Gava şivanê li erdê pan bûyî dibînin, wekî ku dinya wan li wan were xwarê xwe şaş dikin. Dayika keçîkê cîlê li wê derê nefes lê teng dibê û bi bîr ve tere. Axa jî bi lez xwe davê der ve. Vir da dipeke wir da dipeke, lê rastî tu rê û rêçêke keçîka xwe nayê.

Demekê bi şûnda axa diweste û emrê dide xulamê xwe, ku here hundirê bîran mêze ke, ka keçika wî te de ye yan na. Xulam jî li gora emrê axayê xwe yek bi yek hundirê bîran mêze dike. Gava tê ser bîra ku keçik tê da, di ser bîrê ra mês dike ku çi mes ke; kêçika êxe di bîrê de ye. Lê li ba wê mêrikekî xerîb jî heye. Xulam bê ku dengê xwe bike, tere cem axayê xwe û jê ra rewzê çing dîbû weng jî jê ra kat dike. Axa radibe ser xwe û tere ser bîra ku keçika wî tê de. Di ser bîrê ra mêze dike û mîna ku xulamê wî jê ra gotibû keçika xwe li ba mêrikekî xerîb dibîne.

Va yeka bi êxe pir bi qar tê. Li gora wî keçika wî êdî neçê bûye. Li hember wê rewzê axa dikeve dubendîyê; gelo bang li keçika xwe bike yan na. Her çiqas axa bixwaze bang li keçika xwe bike jî, tu deng jê der nayê. Di wê navberê de bîrvaçûyîna jina xwe tê bîra wî. Him ji bo ser ra mêskirinê û him jî ji bo ku pê bitanişe, dixwaze here cem jina xwe. Axa bi awayekî stuxwar û şaşbûyî ji ser bîrê vediqete û tere ba jina xwe ya ku di konê de. Axa mêze dike, ku jina wî hîn jî bi xwe de nehatîye. Wê caxê axa bi destê xwe dikute jinika xwe, lê jînik dîsa di xwe de nalive. Axa vê carê ruyê jînikê ber bi xwe ve dike ku çi bibîne; jînikê benz-bet lê reş-hêşîn bûye û tu ruh û can tê de nemaye. Axa li ser wan bûyerên bi êş hişk dibe dadiweste. Di emr jîyana wî de ewqas bûyerên xerab bi ser hev de nehatibûn serê wî. Bi hêvîya ku xwedê lawikekî bibexşîne wî,

çûbû mala xwedê. Lê niha him ji jina xwe û him jî ji keçika xwe bûbû.

Gava axa hinekî bi xwe da tê, tere pişta xwe dide ber dîwarekî û li ser wan bûyerên ku bi ser hev da hatî kûr-kûr difikire. Di encam de digihê wê qenatê, ku ji ber neçêbûna keçika wî, êdî ew nikane li ruyê xelkê mêzeke. Loma jî qirarê dide ku tevî xulam û kerîya xwe ya pez, ji wê derê bar ke here welatekî din. Lê bêrî ku ji wir bar ke here, ji xulamê xwe ra emir dike, ku zozanê bi tevî dar û bîrên wê di bin arekî mezin da bihêle, da ku jê tiştêk nemîne. Xulam jî li gora emrê axayê xwe yê salan tev digere. Ji bo ku cîwarê di bin êr de bihêle, qirş û qala berhev dike. Gava xulam qirş û qala berhev dike, dengê wî tere guhê kecik û rêwî. Bi bihîstina dengê qirş û qala, kecik û rêwîyê ku di bîrê de bêhal mayî careke din bi xwe da tîn. Ji wan berê, ku dê û bavê keçikê ji mala xwedê vegeerîyan e û ewê wan ji bîrê xelas kin. Şabûnek dikeve dilê wan. Lê gava xulam qirş û qalên berhevkirî davê hundirê bîrê û êr jî ber didê, mêze dikin ku tu nêteke wan ya xelaskirina wan tune ye. Ser wê re, kecik û rêwî dikin qîreqîr, dikin wêrewêr lê ne axa ne jî xulam tê hawara wan. Berevajî wê, axa tê ser bîrê û bi keçikê ra dide zanîn, ku êdî ji ber neçêbûna wê ew ne keçika wî ye. Dû wê ra, axa bi xulamê xwe va bê ku li paş xwe mêze kin tevî kon û kerîya pez ji wê derê bar dikin, berê xwe ber bi welatekî din dikin terin. Keçik û rêwî

mêze dikin ku arê di bîrê da her ku diçe pêta wê şên dibe. Ji neçarîyê rêwî bi kilamekê li ber xwedê digere:

De bê ewrê biharê şeq e şeq e

Buriska biharê çî bi şewq e

Mêrata alafê gihîştîye

Li xwangê minê bi deq e

Êrê xwangê erê xwangê

Ewrê biharê hîm e hîm e

Ê de bi ser ketiye qirş û çîm e

Ê de inşalla bayek xerîb rabe

Xwedê ji min û ji te ra kerîm e

Êrê xwangê erê xwangê

Ku rêwî bi vê kilamê li ber xwedê digere şuva, hûrik-hûrik baranek dibare û arê di bîrê de jî vedimire. Keçik û rêwî bi hêvîya ku zûtir xwe jî bîrê xelaskin û meselê ji êxe ra sererast bikin, qirş û qalên di bîrê de wek dayaq bi kar tînin û xwe jî bîrê xelas dikin. De tu were wê, gava derdikevin derva mêze dikin ku ne axa ye, ne xulam e, ne der e û ne jî dest e. Li zozanê tiştêk nema ye. Wê çaxê rêwî çexî keçikê dibe û dibê: Keçika henî bi deq, bavê te, te ji av ruyê min da te neçê dizane. Bi nêta ku te ji dest şivanê xerab xelas kim, min xwe di vî karî re kir. Min qet nedixwast ku te li ba bavê te, te neçê bikim. Lê niha, li alî ya dinê be jî, ezê li bavê te bigerim,

wî bibînim û jê ra bibêmin ku tu dinya axret xwanga min î.”

Dû ra, rêwî keçikê dide dû xwe û ber bi welatekî nedîyar ve dikevin rê. Rêwî û keçik dîr terin, dirêj terin, li deşteke mîna deşta wan ya berê rastî kerîyekê tînin. Him jî bo ku vesîna xwe heynin û him jî ji bo ku qultek av vexwin, dixwazin di nav pez re derbas bin û herin ba şivên. Gava di nav pez re derbas dibin, keçik mêze dike ku durîyê vî pezî bi durîyê pezî bavê wê ve yek e. Keçik cîlê di ber guhê rêwî da dibê: “Rêwîyê delal, durîyê vî pezî bi durîyê pezê bavê min va yek e. Ku heye tune ye, va peza pezê bavê min e.

Rêwî: “Keçika henî bi deq, tu qet dengê xwe meke. Ku ew pezê bavê te ye, yan jî ne pezê bavê te ye emê ji şivanê li ber bihêvîsin.” Di wê navberê de şivan wana dibîne û ber bi wan ve tere. Keçik bi rêwî va jî di nava pez ra derbas dibin û ber bi wî ve terin. Li şûna ku li hev diqelivin, şivan wekî ku li ber wî diz- miz hebin, bi dengê bilind dibê: “Hûn çi isin in, çi cîsin in ?

Rêwî jî berevajî wê: “Em xwang û birayê hev in. Tî û birçiyê rêya dîr û dirêj in. Ku heye, em xêra dê û bavê te qultek av û parîyek nan ji te dixwazin.” Gava şivan mêze dike ku tu tiştê wan ya diz- miziyê tune ye, wan wek mîvan qebûl dike. Nan û ava xwe jî bi wan ra par ve dike. Paşê jî dest bi dengkirineke ji dera-deşta dikin, hetanî ku ro tere ava. Bi avaçûna rojê, firsenda ku rêwî li

bendê bû jî tê. Wekî ku bi keçikê ra birî bû, ji derew-merewa şûna raketina wê şevê dike mane û dibê:” Şivano, ji ber mîvandariya te, xwedê tev îşê te be. Lê belê em îşev şeveder in. Tu dikanî ji me ra şûneke ku em lê rakevin bibînê “ ?

Şivan:” Xudanê vê kerîyê axayekî xêrxwaz e. Mala wî jî ji vir nê dûr e. Ku hûn herin serî li wî bidin, ewê li ruyê we mêze ke.” Tevî şabûna bi bersiva rêwî ya ligor hesabê wan, keçik û rêwî xatirê xwe jê dixwazin û ber bi mala êxe ve dikevin rê.

Wekî ku şivên pê mêrandibû, rêwî û keçik terin û nêzikî mala êxe dibin. Bi nêzîkbûna harima malê mêze dikin, ku mêrikek li ber derîyê wê dawestîya ye. Ku xwe hinekî din nêzikî dikin, keçik xulamê bavê xwe nas dike û wê jî bi rêwî ra dibê.

Rêwî jî ji bo ku helwesta xulam û êxe bibîne, bi keçikê ra dibê:” Keçê, tu ruyê xwe bi kitanekê bigre, ku ma te nas nekin û em jî bibînin ka li me çi dikin.” Keçik jî şora rêwî tê dike û bi wî awayî terin ber bi xulamê êxe va terin. Gava xulam rêwî û keçikê dibîne, cîlê şûrê xwe ji piştê xwe derdixe, dirêjî wan dike û dibê:” Jin û mêrikê xerîbno, di vê şeva reş û tarî da îş û karê we li vir çi ye ?”

Rêwî: ”Em ne jin û ne jî mêrê hev in. Em xwang û birangê hev û rêwîyên rêya dûr û dirêj in. Ku destûra te hebe em dixwazin vê şevê li vir rakevin.”

Xulam bi gotina wan îna dike, şûrê xwe jî ji nuh ve dike piştê xwe û dibê: ”Va mala, mala axayê min e. Dixwaze ku ez herim ji axayê xwe bipirsim, ku wî go erê, ezê we li vir di xewê kim.

Mîna ku gotî xulam tere ba êxe û dibê: ”Axayê mino, li ber derîyê malê xwang û birangek ji rêya dûr û dirêj hatî dawestîya ne. Eger destûra we hebe, dixwazin vê şevê li vir rakevin.”

Axa: ”Ew xwang û birayê ku di vê şeva reş û tarî de xwe şaş kirî çi tewa ne. Here wana bîne ba min . Ez dixwazim wan bibînim.”

Xulam careke din çerx dibe tere ba rêwî û keçikê, û wan heydine dibe ba êxe.

Gava di derîyê xaniyê êxe ra derbas dibin dikevin hundir, axa mêze dike ku xortekî keleş û keçikeke bi bejna xwe ya zirav ya weke dara çinarê li ber wî dawestîya ne. Gava axa keçikê dibîne, dilê xwe dikeve keçikê. Di ber xwe da dibê: ”Jina ku ji min ra lawika bîne, va ye”. Axa hînga qirarê dide, ku keçikê ji birê bixwaze û dibê: ”Ew xwang û birangê ku dixwazin vê şevê bibin nîvanê min hûn in ?”

Rêwî: ”Erê axayê min.”

Axa: ”Ezê we li vir bi nîvan kim. Lê di ber wê, xwestekê min ji te heye.”

Rêwî: ”Kerem ke axayê min.”

Axa: “Ez axayekî dewletî, lê axayekî korocax im. Loma jî bi qewl usla xwedê xwanga te ji te dixwazim”

Ji bo ku bi êxe ra bide zanîn ku xwanga wî keçika wî ye, rêwî di mana kilamekê ra digire û dibê: “Xwanga min qurbana te axa. Lê berî ku ez xwanga xwe bidim te, ji te dixwazim ku tu guh bi ser kilama min.

De bê banî banî axa banî
Ez ketim bucaxa te aslanî
Min sofraya goşt û zadê rizê ber xwe danî
Min xwar heta ku zikê min helanî
Erê axa erê axa
De bê merdo merdo dîsa merdo
Serê şûrê xwe xwînê berdo
Wexta ku te ez bi xwangê min va di bîrê da dî nî
Tu fikir min bikujî bi xwangê min bi ser da
Erê axa erê axa
De bê êrî êrî axa êrî
Keriyên xwe diçêrin kerî bi kerî
Gundo kê ecebê yên veng giran dî ne
Bav li keçikê bû mişterî
Erê axa erê axa

Ku rêwî kilam teva kir şuva, axa dikeve gûmana keçikê. Keçika li ber wî dawestîya yî û lê bûbû xwezginî, keçika wî bû, yan jî ne keçika wî bû. Ar bi êxe dikeve, dest û ningên wî li

hev dipiçkin û dor hev ra çex dibe, wek masîyekî ku av li ser miçiqî be. Di ber xwe da jî dibê: Eger ew keçik keçika min e, hînga dixwaze li ser henîya wê deqek hebe. Ji bo wê jî bi tirs destê xwe radihêle serê keçikê, kitanê ji serî dike û deqa li ser henîya kekikê dibîne. Bi hevdişîna keçika xwe, xuzîya di devê êxe da dimiçiqe. Girî dikeve qirika wî, cirafek dikeve junîyên wî û bi ser

çokan dikeve erdê. Bi dengekî dilşewat, wekî ku lêborîna xwe ji keçikê bixwaze dibê: « Keçika min ya delal! Ma ez di erdê reş ketama, min va helawa nexwara. Ser wê re keçik xwar va tê, xwe lê dipêçe û serpêhatîya xwe yek bi yek jê ra kat dike. Gava axa ji devê keçika xwe rastîyê dibihîze, henîya rêwî paç dike û bi dawetêke liyaqê mîr û began jê ra li dol-zurnê dixê û keçika xwe didê.

Çîroka min çû matê
Rehmet li vê cematê

TESÎRA BARKİRINÊ LÎ SER ZÎMANÊ KURDÊN ANATOLÎYA NAVÎN

-|-

Li dervayî coxrafya Kurdistanê, li navika Anatolîyê, pirtir jî li dorûpaş gola xwê komek kurd dijîn. Tenê di nav hûdûdê bajarê Enqere, Qonîya, Qırşehir, Qayserî û Aqsarayê da qasî sêsed gund, qeseba û qeze ên ku nifûsa xwe kurd an jî bi pîranî kurd e, hene.

Kurd li her derê Anatolîyê belav bûne û nifûsê wana gişt tevhev naye zanîn. Tenê nifûsa kurda gundên di nav hudûdê van çar-pênc bajarên ku qala wan li jor hatibû kirin da, çaryek mîlyon e.

Kurdên Anatolîya Navîn xûmalî ne û pirê wana ji du sed salî vir da, li wir bi şûn û war in. Heqê xwe ye, ku meriv wana wekî hendikanîyeke kurd ya ku xwediyê nîşanên wekî xûmalî, etnîyî, kulturî û coxrafî binav bike. Bireke mezin ji wana ta di dewra osmanîya da, geh bi zorê û li gorê fermanên padşahên osmanî ên di derheqê bişûnkirina eşîrên koçber da, geh jî ji ber

sedemên din li wê derê bi şûn bûne. Kurdên vê deverê, pîranî bi kurmancî, bi sê zaravayê kurdî (kurmancî, zazayî, şexbezênî) deng dikin.

Di tarîxa Kurdên Anatolîya Navîn da, meriv dikane qala du barkirinên mezin û bi bandor (têsr) bike.

Ji Kurdistanê veqetîn

Cara yekem, birek eşîrê kurdan dused salî di ber vê, kom bi kom ji Kurdistanê barkirine hatine li Anatolîya Navîn ewrîne û bûne xûmalîyê vê deverê. Wana li wira herdên fereh, wekî deşta Cîhanbegî û Haymaneyê bidest xistine û lê gund avakirine. Eşîrê ku hatîne wira li serhev yan jî nêzikî hev mane û her eşîrekê gundek yan jî nêzikî hev çend gund avakirine û navê eşîrê lêkirine, mînak, wekî Omeran, Xelikan, sevkan, Celikan ... Wana di nav xwe de,

van navana bikar anîne û hîn jî bikar tînin. Heta di despêkê da, tirkên cîran jî van navên kurdî, li gorê qeydên zimanê tirkî, bikar dianîn, mînak, Omeranli (Tavşançalı), Halîkanli (Karacadag)...

Mîna vê, wana navê çiya û baniyan, der û deşta jî bi kurdî lêkirine. Nimûne, qasî ku di bîra min de maye, li Xelikan (Qerecdax –Qulu-Qonîya) van navana li cîh û warên wê derê hatibûn kirin: *Korta Bergîra, Korta Hêşin, Gola Çoraxê, Gola Zexê, Neqewa Baxa, Wêza Darê Paça, Wêza Repo, Wêza Malê Mihî Reşê, Kaniya Jêrî, Kanîya Kwîrik, Kanîya Benê, Kana Gilê, Deşta Zwên, Girê Darê, Girikê Malê Mirçkê, Girê Kocê, Çiyayê Înê Gewr, Çiyayê Herşîd, Îna Mehî Üsiv, Bîra Hûsî Cenê, Bira Heselmên, Bîra Hesenî Malê Mircê, Fêza Morik, Mexelê Kaşo, Mexelê Malê Hecbekir, Mexelê Malê Hec Reşîd, Çemê Malê Heskê, Baxê Heskî Omer, Hevşîyê Gencê, Hevşîyê Hecê.....*

Rê, mihele, odayê gund jî bi kurdî hatibûn binavkirin. Nimûne dîsa jî gundê Xelikan: *Rîya Tetera, rîya Haymaneyê, rîya Qulekê, rîya kortê Bergîra...Miheleya Jor, miheleya Jêr, miheleya Torînan, miheleya Helaca... Odeya Bulduqî Îdî Osî Qerê, Odeya Hemî Hecî Elê, Odeya Mixtêr, Odeya Bêktêş, Odeya Heskî Îsmeel... Navê kesa, malbat û qebîleya jî bi kurdî tê heldan. Nimûne: *Gula Alê, Mirca Hecê, Eşa Êrew, Zêwa Alûrê, Fata Hemê, Kewa Besê... Hemîdê Qirtê,**

Miçoyê Elê, Bilê Hesê, Şêxê Bulduk, Osê Yixib....Mala Ehmedî Mestê, Mala Hecî, Mala Atikê, Mala Hesekwîrê, Mala Fatê Reşê, Mala Husî Kulik, Mala Mihî Reşê, Mala Elî Bêzê, Mala Husî Kulik, Mala Bêrê, Mala Atikê,.. Kirmita, Surika, Kundira, Oxçîya, Helaca, Torina.....

Wexta ku eşîrê kurda tînin di zikê Anatolîyê de diêwirin, bi xwe ra kerîyên pêz tînin. Wana di destpêkê da dewara xwe bi pêz kirine. Di hêla pezxwedîkirinê da jî, zimanekî xweş û çê bikaranîne. Çend nimûne: *serê pêz, bira pêz, beran berdan, beremak kirin, dang kirin, bêrî, hoz ajotin, lê banandin, xoşber, fêz, mexel ,hevşo, gom, koz, qolît, dutin, areng kirin, durû kirin, dax kirin, xesandin, mêjandin, beravêtin, pêzan, çêrandin, şevîn kirin.....*

Tenê jî bo ku mîya ji hev vedin, li gora reng, tevgêr, çêhre û şekla wana nav lê dihatin kirin: *Mîya stewr, mîya gewr, mîya mor, mîya belek, mîya kur, mîya çav bi nîk, mîya guh bi per, mîya stu bi gulî,, mîya guhpan.....*

Ev nimûneyan jî bo gundên din ên kurd li Anatolîyê jî derbas dibin. Va jî bi me dide nimandin, ku eşîrê kurdan, wexta li Anatolîyê ewirîne, muhira zimanê kurdî li coxrafya vê deverê xistine. Bi gotineke din, meriv dikane bibê, wana bi sedan sal e ku rengêkî kurdî dane Anatolîya Navîn û cîh û warên dorûberê paytexta Tirkîyê.

Heta çel an pence salî di ber vê, li gundên kurd ên li Anatolîya Navîn

zimanê malê û yê navgund kurdî bû. Ew li bajar û bazaran jî pir cara dihata bikaranîn. Li gundên kurdên Anatolîyê, kurdî zimanê dengkirinê yê sereke bû. Heta wê wextê, kurdîyeke zelal û tesîra tirkî li ser pir kêr dihata bikaranîn. Tu lê bigerîyayî, te tu kesî ku bi kurdî nedizanî nedidît. Heta hîngê jîyan li cîh û warên kurdên Anatolîyê li gorê qeydeyên eşîrtîyê bû. Zewac di navxwe da dibûn. Bi derva va eleqe kêr bû. Mîna ku tê gotinê, jiyaneke navxweyî, dorlêgirtî hebû. Ji ber van sebebana zimanê kurdî xwe li Anatolîyê dused salî parast. Bi gotineke din, barkirina ji Kurdistanê û bi şûnbûna li Anatolîyê tu tesîreke xeraw li ser zimanê kurdî nekiriye.

Heta nivîyê esra rabirtî, navên tişt û hecetên nû bi kurdî dihatin lêkirin. Nimûne, *makîna şîr*, *makîna zevîya*, *makîna durûnê..... Şekirê qehwê*, *şekirê kewke (şekirê nav fistiqa)*, *şekirê lêmonê*, *şekirê bena....*

Barkirina ber bi Ewropayê

Barkirina duyem ya kurdên Anatolîyê di salên 1960/70 yî da destpê kir û hîn jî dewam dike. Vê carê jî kurdên Anatolîyê berê xwe dane bajarên Tirkîyê ên wekî Enqere, Qonîya, Qirşehir, Aqseray, Stambul û welatên Ewropayê. Ji ber sedemên jihev cihê, nifûseke mezin ji kurdên Anatolîyê gund û qesabayê xwe

terk kirine. Di hin gundan da, tenê kal û pîr mane. Vê carê kurd ferd bi ferd û mal bi mal bar dikin û her yek dihere derekê. Eleqeya ên barkirî bi hev re û bi gundê xwe ve sist û kêr dibe, dem tê diqete. Bi vê barkirinê re, hemgundîyê hev jihev dûrdikevin û belav dibin. Ev jî bi xwe re, xizanbûn û wendabûna zimên û kulturê tîne.

Di warê mijarên dewarkirinê da jî guherînên bingehî çêbûne; li pir deran pezxwedîkirin rabûye û cotkarîya berê nemaye. Vê jî bandoreke (tesîreke) xeraw li ser zimên çêkiriye.

Çi li Anatolîyê û çi li Kurdistanê, jî sedî çend kurd kurdî dizanin (dengkirin, nivisandin û xwendin) û para zarak, jin û mêran têda çiqas e? Ji kurdên barkirî bajara û welatên Ewropayê, jî sedî çend kurdî dizanin? Di sedî çend malbatên kurd da bi kurdî tê dengkirin? Ji sedî çend kurd bi kurdî dikanin bixwînin û binivîsin? Mixabin, ji ber ku di vî warî da di dest me da tu lêkolîn û rapirsîn tunen, em nikarin bersiva van pirsan bi awayekî rast bidin. Dîtin û tespîtên ku em dikanin bibên, tenê li gorê çavênîya ne.

Di çel û pênçe salî da zimanê tirkî di her warî da, bi rêya sîyaseta helandinê û di saya hacetên nû yê ragihandinê kete nav gund û jîyana kurdên Anatolîyê. Berê kesê ku bi tirkî dizanîn kêr bû, niha kesê ku bi tirkî nezane hema-hema tune. Li hêla kurdî, tirkî jî êdi bûye zimanê sereke yê dengkirinê.

Kurdî her ku dihere xizan dibe, ji bîr dibe. Meriv mêla xwe bidê, ê bibe şahîd ku pir şor, gotin û navên kurdî wenda bûne û tirkî ketiye şûna wan. Nimûne, navên royên hêfte êdin bi kurdî naye gotin; şûna şemîyê “cumertesi”, şûna yekşemîyê “Pazar” tê bikaranîn. Wekî vê, hêjmar jî pir cara di dengkirina bi kurdî da, bi tirkî tên heldan. Ku tu li gund bi kurdî nimra telefonê ji jinekê yan jî çendîya sinifê ji zarokeki (telebe) bipirsî, ewê bi tirkî hêjmarê heldin. Navên dezgeh û hacetên nû jî êdin ji

tirkî tên wergirtin û dikevin nav zimanê kurdî. Nimûne, “*buzdolabi*”, “*çamaşır makînesi*” “*bîçer*”, “*sîneklix*”...

Meri raste zarok û nevîyên Kurdên barkirî ên ku kurdî nizanin tê.

Parastina zimanê dengkirinê (zimanê devkî) di şûna xwe da mimkun e. Kurdî jî yek ji zimanên dengkirinê ye. Gundê kurdan li Anatolîyê perezgehê zimanê kurdî ne. Bi barkirina bajar û Ewropayê ve, ehtimal heye ku kurdî li Anatolîyê, eger tedbîr neyên helnan, dê di niv esra pêş me da, wenda bibe.

Birêz Mesûd Barzanî

Serokê Kurdistana Federe ya Îraqê
Hewlêr

Bi minasebeta hîlbijartina cenabê we ji bo serokê Kurdistana Federe em bi dil û can we pîroz dikin.

Hîlbijartina cenabê we wek serokê Kurdistana Federe ji bal Parlamentoya Kurdistanê ne tenê ji bo kurdên Kurdistana Îraqê, her wekî hemû kurdên ser rûyê erdê ji bo me kurdên Anatoliya Navîn jî serbilindî û dilşayiyê. Yekîtiya neteweyê kurd li Kurdistana Îraqê û serkeftinên we yên ku encama vê yekîtiyê ne, em kurdên Anatoliya Navîn jî xurtir kirine û em pirtir bi milletê xwe ve hatine bestin û temamkirin. Ji her demê bêtir em îftîxar dikin ku em perçeyekî ji vî milletê têkoşer in.

Di karûbarê cenabê we de ya ji bo rêberîya Kurdistana Federe ya Îraqê ber bi îdareyeka demokratîk û pêşketî ya modern a kurd, em ji bo we serkeftinê dixwazin, piştigiriya xwe tevî silavên xwe yên ji Anatoliya Navîn pêşkêş dikin.

Stockholm 2005-06-13

Mahmud Baran

Serokê Weqfa Kurdên Anatoliya Navîn

Ali Ciftci

Berpîrsê Kovara Bîrnebûnê

Bi hunermend Serbulent Kanat re hevpeyivînek*

”Ew kurmê darê ne”

Robîn Rewşen: *Pêşî em bixêrhatineke ji dîl û can li Serbulent dikin! Hunermendekî me yê dengxweş e û ji kurdên me yên Anatoliya Navîn e. Niha ew û hevalê xwe Savaş ku jê re li tembûrê dixê ji bo beşdarbûna festîvoalekê hatine bajarê Stockholmê. Me jî wek xebatkarên malpera Amîdayê got keys ev keys e ku em bi hunermendê xwe yê hêja, birêz Serbulent re li ser huner, çandê bi taybetî li ser stran û berhemên kurdên me yên Anatoliya Navîn hevpeyivînek bikin. Serbulent tu bi xêr hatî!*

Serbulent: Spas dikim!

Ji kerema xwe re tu dikarî piçek xwe bi xwendevanên me bidî nasîn?

Serbulent: Ez ji kurdên Qonyayê me. Ji qeza Cîhanbeylî, ji gundê Buldukê me.

Amed Tîgrîs: Navê gundê we bi kurdî jî Bulduk e?

Serbulent: Na, Sêvikan e. Esas ev navên çar gundan in. Yani ji gundê me û sê yên cîran re dibêjin. Tirkan navê gund guhertine û kirine Bulduk. Ez

* Ev hevpeyivîna ji www.amidakurd.com hatiye wergirtin.

dibêjim "Bulduk" bi xwe bi kurdî ye. Ez li Enqerê dimînim û li wir mamosteyê matematîkê me. Dersxaneyêke biçûk e, dersxaneya min e. Xwendekarên ku lîseyê qedandine û dixwazin herin zankoyê, tên vê dersxaneyê. Dersxaneyêke biçûk e, ez him xwediyê dersxanê me û him jî li wir mamostetiya matematîkê dikim.

Robîn: *Ev karê te yê stran û muzîkê ne karê te yê esasî ye, tu wek hobî dikî, na?*

Serbulent: Nanê min ji matematîkê tê. Muzîk hobî ye.

Robîn: *Yanî karê te yê diduyan e?*

Serbulent: Belê, mirov dikare bêje karê min ê diduyan e.

Amed Tîgrîs: *Te kengê dest bi stran û muzîkê kir, ji biçûkiyê ve?*

Serbulent: Erê, ji biçûkiyê ve. Dengê min xweş bû. Mezinan ji min re digotin; ji me re kilaman bêje û min jî digot. Carinan min ji hevalên xwe re digot.

Amed Tîgrîs: *Ji derî te di malbata te de kesî ku stran digot hebû? Dê an bavê te?*

Serbulent: Na, di malbata min de kesî weha tune bû lê dengê apê diya min û dengê apê min ê mezin jî xweş bû. Dema ez zarok bûm plakên Eyşe Şan, Mahsûnî Şerîf hebûn. Dema me nan dixwar bavê min tim wan plakan didan ser. Eyşe Şan bi kurdî digot û Mahsûnî Şerîf jî bi tirkî digot. Ha, yên Mahmût Kizil jî hebûn. Me guhdar dikir, bi me

pir xweş dihat. Dema min li Qonyayê dixwend min carinan bi dizî bi kurdî stran digot. Qedexê bû, em newêrabûn eşkere bêjin.

Robîn Rewşen: *Te li ku bi kurdî digot?*

Serbulent: Bi tenê di nav hevalan de. Bi kurdî deng kirin qedexê û bi tirsî bû. Piştî 12ê Îlonê xelk ditirsî. Li hêla me Remziyê rehmêtî kilam digot. Ew jî di destê nezanan de bû. Gotinên wî fêhm ne dibûn.

Robîn: *Kurdiyêke ne zalal bû!*

Serbulent: Erê kurdiya wî ne zalal bû û gotinên tirkî dikirin navê. Wek nimûne di straneke xwe de digot "xestexane." Piştî min wê strana wî got, min di şûna gotina "xestexane" de gotina "nexweşxane" bi kar anî.

Amed Tîgrîs: *Remzî ji kîjan gundî bû?*

Serbulent: Ew ji Haymanê bû. Ji gundê Bavikan.

Amed Tîgrîs: *Ji derî wî ji gundên Anatoliya Navîn kesên din jî hebûn ku stran digotin?*

Serbulent: Ji gundê min Halo hebu, Mehmed Alo hebû. Kilamê govendê digotin. Şara digotin.

Amed Tîgrîs: *Çawa min fêhm nekir, helbest digot?*

Serbulent: Na, Şara digot. Şare, ew kesê ku di şînan de beste bi xwe çêdikin û dibêjin re, tê gotin. Gundê Kutikan

heye, ji wî gundê Xana Metê xweş şara digot.

Robîn: *Yanî kilam çêdikirin?*

Serbulent: Erê, kilam çêdikirin. Li erdê me gava kesek dimire şînen giran li wir çêdikin. Dema ew kes ciwan be şîn dirêj dike. Diçe wê malê, wî/wê çi kiriye, çawa miriye, li ser mirî kilaman çêdike. Li erdê(devera) me şîna herî herî bi rûmet a ku zêde kilam bèn çêkirin û gotin e. Taybetiya şînen me şînen kilaman in. Reş girê didin. Di ser şîne re du-sê meh jî derbas bibin, dema kesekî wan ji xerîbiyê were dîsa bi rojan şîn dikin. Du hefteyan serê xwe naşon, riyê xwe kur nakin. Kincên xwe naşon. Tişteki din jî li cem me, dema kesekî li gund bimire û yekî din jî li devereke din bimire şîna herduyan bi hev re di malekê de çêdikin. Ev taybetiyên şînen me ne. Kilamên aliyê me, piranî yên xerîbiyê ne, yên dûrketinê ne. Em bi salan ji welatê xwe koçber bûne, li xerîbiyê jiyane. Loma jî kilamên me piranî li ser xerîbî û şîne ne.

Min pir dirêj kir, na?

Robîn: *Na, baş bû. Ev edetên şîne li cem me tunene. Gelek balkêş e.*

Serbulent: Yanî dema kesekî ji malê ji dûrî were ji serî ve jê re şîneke taybetî dikin.

Robîn: *Baş e, Serbulent, weha xuya ye ku di nav kurdên me yên Anatoliyê de rola şîne gelek girîng e û di şînan de jî*

rola kilaman gelek girîng e lê di dawet û şahiyên de çawa ye?

Serbulent: Li aliyê me ne bi tenê kilamên şîne herweha kilamên govendê jî gelek in. Lê ez nizanim ev kurdên me dema hatine Anatoliya Navîn bi xwe re ji Kurdistanê anîne an jî bi xwe li vir çêkirene, ez bi xwe nizanim. Lê tişteki heye ku kilamên govendê gelek in. Kilamên govendê kin in û bi sê qeydan tên gotinê. Yek pît, yek giran. Giran di navberê de tê gotin.

Amed Tîgrîs: *Serbulent, me fêhm kir tu yên klasîk dibêji, gelo kilamên ku te bi xwe çêkirene hene?*

Serbulent: Dema min dest bi kilaman kir, min ên dilan, şînan û govendê got. Wê demê bi kurdî stran gotin qedexê bû. Ez û heval Savaş em herdu jî xwendekar bûn, me bi hev re digot. Cara pêşî em ketin studiyoyeke biçûk Savaş tembûr lêxist û min jî got. Me kaseteke amade kir. Me kasetê li der û cîranan belav kir. Paşê em çûn gundan. Hooo!!! Kasete me bûye popîler û ketiye nav kurdan. Em hatin li Enqerê li qehwê jî hebû. Piştî kurdên me yên ku ji Ewropayê hatine ji xwe re kopî kirine û birine. Belê kurdên me ji stranên Şivan, Nizametîn Arîç wan hez dikin lê cara pêşî yên erdê xwe guhdarî dikin. Û dibêjn ev yên me ne. Pir şa bûn.

Amed Tîgrîs: *Heta niha, çi kaset û CD yên te hene û derketine?*

Serbulent: Ez vê bejim. Min pêşî kilamên şînan û dilan gotin. Hinek ji

»Esas ez berhevkarê stran û muzîka kurdî me. Ez diçim gundan, cem kal û pîran stran û tiştan berhev dikim. Min heta niha bi sedan kaset berhev kirine. Arşîveke min a baş û dewlemend heye. Heger kal û pîr bimirin ez ditirsim dê ew kilamên me jî bimirin.»

yên dilan hez dikin û hinek jî ji yê şînan hez dikin.

Amed Tîgrîs: *Te qet ferq kiriye, gelo ciwan ji kîjan û kal û pîr ji kîjan stranên hez dikin. Mesela ciwan ji stranên şînê hez dikin an na?*

Serbulent: Di vî warî de statîstîkên min tunene, lê him kal û pîr û him jî ew ciwanên di hemsalên min de jî ji yê şînan hez dikin. Wek nimûne kurdên Qirşehîrî li Enqerê gelek in. Ew ji kilamên şînê gelek hez dikin. Kurdên Qûliyê jî pîraniya wan ji yê dilan hez dikin. Li aliyê me kilamên hine û xerîbiyê jî hene.

Robîn: *Serbulent li cem we kilamên şer û mêraniyê jî hene?*

Serbulent: Belê hene lê gelek kêmin. Fat revandine û ji bo wê heft mirov

hatine kuştinê. Kilamên wisan hene. Seba xatirê Fat Kotekê... Yek hat bîra min Mustafa Kemal çend kesî daye kuştin li ser wan kilam hatine gotin, min ew kilam berhev kirine.

A. Tîgrîs: *Ew kurdên Anatoliyê bûne?*

Serbulent: Erê yê Antoliyê bûne. Li hember Mustafa Kemal hatine û wan bi hev dane kuştinê. Li ser wan kilam hatine çêkirin. Sê kes in.

Robîn: *Navên wan kesan çi ne?*

Serbulent: Heciyê Buxircî, Mistoyê Tozo û Xeloyê Tetê.

Amed Tîgrîs: *Çima kuştine?*

Serbulent: Li hember dewletê îsyan kirine, loma.

Robîn Rewşen: *Ka te ji bîr kir, heta niha çend kaset an jî CD yên te derketine?*

Serbulent: Belê, ez ji stranên otantîk hez dikim, ji Şakiro pir hez dikim. Hinek komên nûjen hene, ez guhdariya stranên wan jî dikim lê uslûbeke min ya taybetî heye. Ez wek xwe dibêjim û taybetiya stranên kurdên Anatoliya navîn derdixim pêş. Piştî ku Turgut Ozal got starnên kurdî serbest in, min kaset derxist. 15 sal bû, *Hey Zalim zalim* min got. Heta niha sê kasetên min derketine.

Amed Tîgrîs: *Tu bi kîjan stran an stranên xwe hatî nas kirin?*

Serbulent: *Hey Zalim, zalim, Gundê di kortê de, Dîsa dîsa Qismet dîsa* di 1995an de derket.

Amed Tîgrîs: *Ev a dawî ya te ye?*

Serbulent: Erê! Ev li erdê me bûne mers.

Amed Tîgrîs: *Tu kîjan enstrûmentî lê dixî?*

Serbulent: Na, ez enstrûment lénaxim, bi tenê dibêjim. Bi piranî Savaş ji min re lê dixê. Hevalê Savaş jî bi xwe doktorê diranan e. Ez, bi deng dibêjim. Esas ez berhevkarê stran û muzîka kurdî me. Ez diçim gundan, cem kal û pîran stran û tiştan berhev dikim. Min heta niha bi sedan kaset berhev kirine. Arşîveke min a baş û dewlemend heye. Heger kal û pîr bimirin ez ditirsim dê ew kilamên me jî bimirin.

»»*Ev çandfiroş in.*

Xwefiroş in. Ha te strana xwe firot û ha te xwe firot, çi ferq heye? <<

Amed Tîgrîs: *Tu bi salan e ku bi vî karî re mijûl î, gelo problem çi ne, mirov çawa dikare muzîk û starnên kurdî baştir berhev bike, biafirîne?*

Serbulent: Ev karekî profesyonelî dixwaze. Bi muzîk û stranên kurdî wek min got zikê min têr nabe. Ez mecbûr im ku mamostetiya matematikê an jî karekî din bikim. Problem ev e. Bi amatorî ev kar û xebat bi pêş nakeve û li gor dil û daxwaza mirov nabe.

Robîn: *Di vî warî de xeyal daxwazeke te heye ku nikari bi dest bixi an jî îmkanên te tune ne?*

Serbulent: Belê, heger îmkanên min hebûna minê senaryoya stran û çîrokên herêma me çêbikira û bikira klîp û film. Bi teknîk û progameke nûjen pêşkêş bikira û çanda kurdî biparasta.

Amed Tîgrîs: *Ji derî te ji Anatoliya Navîn gelek stranbêj û hunermendên din jî hene. Gelo hûn tên cem hev û li ser muzîk û stranan gotûbêj dikin an na?*

Serbulent: Mixabin, îmkanên me tune ne ku em werin cem hev. Em her yek li ciyek in. Me îsal jî hevalên li Danîmarkê re got, ka werin em li Ewropayê şevêk çêkin, hinek pere berhev bikin, ji xwe re komeleke hunerî û çandî çêkin. Em Kurdên Anatoliyê dikarin, gelek tiştî

Savaş û Serbulent

bikin, muzîk çêkin, fîlm çêkin û çanda xwe biparêzin û bi pêş ve bixin. Bi ya min a em bikin, pêşî ne muzîk e, ya em bikin pêşî berhevkirina karê folklorî ye. Ev girîng e. Ez tim li jêr im. Ez çêdikim lê xemlandin di destê wan de ye. Di dawetan de kilamên kurdî, meqamên kurdî bi tirkî tên gotin ev gelek xerab e. Mesela *lor kê, canê canê* bi tirkî dibêjin. Ev qetlîama stran û çanda kurdî ye. Divê di ciyê weha de kurd şev û dewetê weha destên xwe li masê bixin û protesto bikin. Ez pir pê dêşim.

Robîn: *Baş e tu wê demê ji wan hunermendên kurdên ku bi tirkî dibêjin û stranên kurdî werdigrînin tirkî û di radyo û televîzyonê tirkî de dibêjin û bi nav û deng bûne, tu bo wan çi dibêji?*

Serbulent: Ew dizên kulturê ne. Divê em di radyo û TV de guhdarî nekin û kaset û CDyên wan jî nekin. Wek Îzzet Altinmeşe, Burhan Çaçan, Îbrahîm Tatlıses, Mahzûn Kirmizigul ev ne kurd in. Kurdî bizanibin jî dijminên kurd in. *Ew kurmê darê ne. Kurdin gelînî bûye Turkun gelinî.* Ev çandfiroş in. Xwefiroş in. Ha te strana xwe firot û ha te xwe firot, çi ferq heye?

Robîn: *Birêz Serbulent em wek xebatkarên malpera Amîda spas dikin ku te demeke xwe ya heja ji me re veqetand û bi me re sohbeteke şîrîn kir.*

Serbulent: Ez jî ji we re spas dikim û serkeftinê dixwazim.

Sosyolog ve Türk aydını İsmail Beşikçi ile bir söyleşi

»... Bu durumda, nüfusu 450 bin civarında olan Luxemburg, nüfusu 40 milyon civarında olan Kürtlerin geleceğini belirlemiş olmuyor mu? Burada adaletsiz bir durum yok mu? Bu ilişkilerde siyasi ahlak var mıdır? Bu çelişkili durum neden, Kürtlerin kafasında bir kıvılcım çaktıramıyor?»

Sayın İsmail Beşikçi, bir sosyolog ve Türk aydını olarak uzun zamandır Türkiye’de Kürt sorunu hakkında yoğun çalışmalarınız oldu, bu çalışmalarınız ve yaptıklarınızdan dolayı defalarca gözaltına alındınız, yıllarca cezaevine konulduunuz ve işkenceler gördünüz. Türkiye tarihinde sizin gibi bilim insanı olmanın onuru ile hareket eden aydınlar parmakla sayılacak kadar az. Bu yüzden özellikle genç kuşak okuyucumuz sizi çok merak ediyor, kendinizi tanıtır mısınız? İlk gençlik yıllarınız ve Kürtlerle ne zaman ve nasıl tanıştınız?

— 1950’lerde ve 1960’larda, Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde “Tahsil İçi Staj” adı verilen bir program vardı. Bu program, üçüncü sınıftan dördüncü sınıfa geçen İdari Şube öğrencilerine uygulanan bir

programdı. Bu program yaz aylarında uygulanıyordu. Bunu kaymakamlık stajına başlangıç olarak kavramak mümkündür.

Bu program çerçevesinde, 1961 yılı yaz aylarında, Elazığ’a gitmiştim. Keban, Karakoçan, Palu, Baden, Baskil gibi ilçelerde çalışmışım. Kürtlerle ilgili ilk karşılaşmam böyle oldu. Bu süreçte, sorunlarını anlatmak için ilçeye gelen köylülerin kaymakamlarla tercüman aracılığıyla konuştuklarını fark ettim. Köylülerle ilişki kurmak isteyen kaymakamlar da, ancak, tercüman kullanarak bunu gerçekleştirebiliyordu. Tercümanlar ise kaymakamlıkta, çeşitli bürolarda görevli olan çaycılar, odacılar, bekçilerdi. Halbuki, 1960’larda, yani 27 Mayıs askeri müdahalesinden sonra,

Kürtlerin aslının Türk olduğu, Kürtçe diye bir dil olmadığı, şeklinde bir propaganda vardı. Üniversitede, basında, siyasal partilerde, kamu yönetiminde, sivil toplum kurumlarında bu propaganda yoğun bir şekilde işleniyordu. Fiili olarak yaşananlarla, sözünü ettiğim kurumların propagandası arasında elbette, derin bir çelişki vardı. Bu çelişkinin bir merak uyandırması doğaldır. Araştırma, inceleme isteği bu şekilde doğmuş olabilir.

Fakülteyi bitirdikten sonra, çok kısa bir süre, maiyet memurluğu yaptım. Bu da kaymakamlık stajı oluyor. 1962-1964 yılları arasında, yedeksubay olarak askerlik yaptım. Askerliği Bitlis'te yaptım. 1963 yılında, yaz aylarında, Başkale, Yüksekova, Şemdinli yörelerinde bulundum. Bu sırada da sınırda, Mele Mustafa Barzani önderliğinde, Irak'a karşı ayaklanan Kürtlerin hareketi vardı. Silahlı Kürtlerle de burada karşılaştım.

Askerlikten sonra, yani 1964 yılı sonlarında, Erzurum'da, Atatürk Üniversitesi Fen- Edebiyat Fakültesi'ne Sosyoloji asistanı olarak girdim.

Bilindiği gibi sizin doğup büyüdüğümüz bölge Çorum'un İskilip ilçesi. Bu ilçenin çevresinde Kürtler de var. O dönem oradaki Kürtlerle ilişkileriniz nasıldı? Kürtlerin o yöreye ne zaman ve nasıl geldikleri hakkında bilginiz var mı?

— Çorum ili çevresinde, örneğin İskilip, Ortaköy, Kargı yörelerinde de Kürtler var. Çorum-İskilip arasında,

Kızılırmak yatağı çevresinde, yani ovada yerleşmiş Kürtler var. Kürtlerin buralara nasıl yerleştikleri, ne zaman yerleştikleri konusunda sağlıklı bilgilerim yok. Kürtlerin yüzyıllardır buralarda oldukları söyleniyor. Bu Kürtlerle, bu yörelerle ilgili özel bir incelemem yok. *Bîrnebûn* dergisini ilgiyle izliyorum.

Bu son 20 yıl içerisinde Kürdistan'dan Türkiye metropol illerine doğru yoğun göçler oldu. Bu göçlerin berberinde getirdiği göçmen ve onların sorunları sizce Türkiye'de nasıl karşılanıyor?

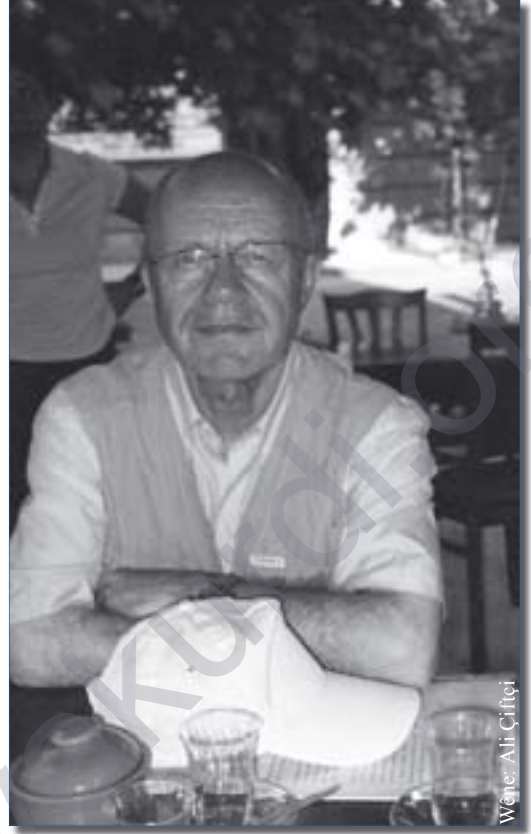
—Kürdistan'dan, Türkiye metropol illerine doğru göç bir devlet politikasıdır. Bu, 80 yılı aşkın bir zamandır kararlı bir şekilde sürdürülen bir devlet politikasıdır. Bunun yolu da, Kürtlerin yaşadığı bölgelerin geri kalmasını sağlayacak bir ekonomik politikanın uygulanmasıdır. Bu bölgelerde, örneğin, sanayinin gelişmesi engellenmiştir. Gerekli yerlerde gerektiği zaman fabrika yapılmamıştır. Barajların yapılması, tarımın gelişmesi, geliştirilmesi engellenmiştir. Yollar, ekonomik amaçlar değil, askeri amaçlar dikkate alınarak yapılmıştır. Bütün bunlar, artan nüfusun Batı illerine göçünü zorunlu kılmak için uygulanan, uygulanması gerekli görülen bir politikadır. Batı illerine, metropollere göç eden Kürtlerin, zamanla, Türklüğe asimile olacağı hesap edilmektedir.

Kürtlerin Batı illerine göçmesinin yarattığı toplumsal sorunlar elbette

vardır. Yol, kanalizasyon, ulaşım gibi alt yapı hizmetlerinin yetersiz hale gelmesi, sağlık, eğitim gibi temel hizmetlerin aksaması, konutun büyük bir sorun olması, gittikçe ağırlaşan bir sorun olması, arsa mafyasının oluşması, suç şebekelerinin organize olması, denizlerin kirliliği vs. Bütün bunlar, belediyelerce baş edilmesi gereken sorunlar olarak algılanmaktadır. Zorunlu göç için elverişli ortamlar hazırlamak, asimilasyonu sağlamak ise temel bir devlet politikasıdır.

Anadolu'daki yerli Kürtleri (Orta Anadolu Kürtleri) hakkında bugüne kadar çok nadir resmi kaynaklara rastlıyoruz. Sizin bu konu hakkında herhangi bir araştırma, inceleme niteliğinde çalışmanız var mı? Orta Anadolu Kürtleri hakkındaki değerlendirmeleriniz nelerdir?

— Orta Anadolu'da, Konya, Ankara, Eskişehir, Kırşehir, Çorum, Çankırı, Kayseri taraflarında da Kürtlerin yaşadığını biliyorum. Konya'da, Cihanbeyli, Kulu, Yunak Ankara'da Haymana, Bala, Ş. Koçhisar, Kırşehir'de Çiçekdağı, Kaman ve Boztepe ilçelerinde de çok sayıda kürt köyü var. Özellikle Boztepe'de merkez hariç köylerinin hemen hemen hepsi Kürt. Çankırı'da Kızılırmak, Kayseri'de Sarız vs. Bunlar arasında, Kürtlüğün saf şekilde korunduğu alanlar da var. Benim bu mıntakalardaki, bu alanlardaki Kürtlerle ilgili özel bir çalışmam yok.

İsmail Beşikçi

Sayın Beşikçi, 1970 li yıllar ile bugünkü Kürtlerin durumunu karşılaştırırsanız, nasıl bir tablo ile karşılaşıyorsunuz?

— 1970'li yılları bugünle karşılaştığımızda iki türlü tepki verebiliriz. Birincisi olumlu bir tepki. Şöyle söyleyebiliriz: 1970'lerde Kürtler ve Kürtçe inkâr ediliyordu, yok sayılıyordu. Günümüzde Kürtler kendilerini fiilen kabul ettirdiler. Bugün, artık, Kürtçe dergiler, gazeteler, kitaplar yayımlanıyor. Ama, günümüze şu açıdan da bakılabilir: Son 20-25 yıl

içinde, çok yoğun, fedakâr bir mücadeleye yürütülmüştür. Böyle bir mücadeleye rağmen kazanımlar çok azdır.

Siz bir sosyolog olarak Türkiye ve Kürdistan'da senelerce varlığı inkar

edilmiş, tarihi, kimliği, dili, ve toprağı kendilerinden çalınmış, Kürt

çocuklarının bugünkü durumu hakkında ne söyleyebilirsiniz?

— Bu sorunuzun karşılığı olarak ben de size bir soru sorayım. Kürt çocukları, “senelerce varlığı inkâr edilmiş, tarihi, kimliği, dili

ve toprağı kendilerinden çalınmış Kürt çocukları...” bütün bunları yeniden kazanmak için ne yapıyorlar? Diyarbakır gibi, “Kürt olduğu” söylenen şehirlere gidenler, çeşitli alanlarda, çeşitli mekânlarda, örneğin kahvehanelerde, otellerde, lokantalarda, sokaklarda, çarşıda-pazarda, vs. en fazla Türkçe konuşmalar duyduklarını dile getiriyorlar. Kürt çocukları, kendilerinden çalınmış bu dili tekrar kazanmak için ne yapıyorlar acaba? Ama, örneğin,

Tavşançalı, Gölyazı (Kulu, Cihanbeyli) gibi Orta Anadolu'daki Kürt beldelelerinde, çarşıda-pazarda, lokantalarda, otellerde vs. daha çok Kürtçe konuşmalar duyuyorsunuz.

» Buna bir dil soykırımı denebilir. Ama, bu sürecin önemli bir aktörü Kürtlerin bizzat kendileridir. Bugün Kürt çocuklarının büyük bir kısmı kendi anadilini neden konuşmuyor acaba?

Bu konuda neden bir heyecanları yok!»

Günümüz Türkiye'si'nin yavaş ve çok tartışmalı demokratikleşme süreci sonucunda Kopenhag Kriterlerinin kabulüne dair bir uzlaşma sağlanırsa, sizce egemenin kimliği değişmediği müddetçe Kürtlerin hukuki ve siyasi zeminde tam bir temsili sağlanabilir mi?

— Türkiye'nin Kopenhag Kriterleri'ni yerine getirmesi çok zordur. Türkiye, bu

kriterleri yerine getirmek için değil, getirmemek için çaba sarf ediyor. Daha doğrusu bu kriterleri yerine getirirmiş gibi davranıyor. Bu konuda hem Türkiye hem de Avrupa Birliği birbirini kandırıyor. İkisi de birbirine karşı iki yüzlü bir politika izliyor. Türkiye, anayasada veya yasalarda küçücük bir değişiklik yaptığı zaman, Avrupa Birliği bunu öve öve bitiremiyor. “Türkiye demokraside dev adımlarla ilerliyor...” vs. diyor. Türkiye kriter-

leri yerine getirdiğini vurguluyor. Ama, örneğin, Avrupa Parlamentosu milletvekillerinin DEHAP'lı belediyeleri ziyaret etmesine şiddetle tepki gösteriyor. Onlara, "Oralarda ne işiniz var, neden Yozgat'ı, Balıkesir'i ziyaret etmiyorsunuz da, Oralarda dolaşıyorsunuz?" diye çıkışıyor. Bu tutum ise, Türkiye'nin, AB'nin, dayanışma, paylaşım, eşitlik, insan hakları gibi temel değerleriyle hiç bütünleşmediğini gösteriyor.

Bildiğiniz gibi bu son yıllarda asimilasyon Kürt bölgelerinde bir hayli hızlandırılmış, bunu çok net olarak görülebiliyoruz. Bugün çok az Kürt çocuğu kendi dilini konuşabiliyor. Hatta bazı bölgelerde Kürtçe konuşan çocuk bulamıyorsunuz. Sizce bu bir dil-soykırımı mı?

— Buna bir dil soykırımı denebilir. Ama, bu sürecin önemli bir aktörü Kürtlerin bizzat kendileridir. Bugün Kürt çocuklarının büyük bir kısmı kendi anadilini neden konuşmuyor acaba? Bu konuda neden bir heyecanları yok!

Siz hakim Kürt siyasal hareketinin bugünkü durumu, konumu ve siyasi varlığı hakkında ne düşünüyorsunuz?

— Hakim Kürt siyasal hareketinin bu konulardaki durumu hiç olumlu değildir. Hakim Kürt siyasal hareketinin bu konularda programı da yoktur, heyecanı da...

Sizce Güney Kurdistan'daki son gelişmeler bölgeyi nasıl etkiler?

— Güney Kurdistan'da çok olumlu gelişmeler oluyor. Kürtlerin, "Federal ve demokratik Irak" şeklinde ifade edilen bir anlayışı var. Kürtler bu anlayışlarını bugünkü Irak yönetimine kabul ettirdikleri zaman, daha doğrusu, Irak anayasası bu doğrultuda düzenlendiği zaman, Kürtlerin kazancı çok büyük olacaktır. Bu sadece Güney Kurdistan'daki Kürtlerin değil, genel olarak Ortadoğu'daki, yani, İran'daki, Suriye'deki, Türkiye'deki, Kafkasya'daki Kürtlerin de kazancı olacaktır. Süreç kanımca bu doğrultuda gelişmektedir. Federal yapıyla birlikte, federal Kürt bölgesinin sınırları da şüphesiz önemlidir.

»Kırk milyon Kürt'ün, neden, Birleşmiş Milletler'de, Avrupa Birliği'nde, Avrupa Konseyi'nde, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nda, İslam Konferansı'nda, İslam Kalkınma Örgütü'nde hiç adı yoktur?«

Sayın İsmail Beşikçi, izin verirsiniz özel bir soru sormak istiyorum; Size yurtdışında defalarca davetiyeler gönderildi. Ödüller verildi. Bildiğimiz kadarıyla yurtdışına gitmiyorsunuz ve verilen ödülleri de almıyorsunuz ya da almadınız. Bizleri bu konu hakkında biraz bilgilendirir misiniz?

— Bu konuda, ifade ettiklerinizden başka bir şey söylemek gereği yoktur.

Sayın Beşikçi, dergimiz Bîrnebûn aracılığıyla okuyucularımıza iletmek isteğiniz bir mesajınız ya da söylemek istediğiniz bir şey varsa, buyrun!

— Kürtler, Ortadoğu'da, kendi konumlarının ve Türk, Arap, Fars, Ermeni, Süryani gibi komşularının konumlarının bilincine varmak durumundadır. Bugün, herhangi bir Kürt'e, "Kürtlerin dünyadaki nüfusu ne kadardır?" diye sorsak, "en az kırk milyondur" der. " Bu kırk milyonun, neden, uluslar arası ilişkilerde hiç adı yoktur?" diye sorsak, sağlıklı bir cevap veremez. Kırk milyon Kürt'ün, neden, Birleşmiş Milletler'de, Avrupa Birliği'nde, Avrupa Konseyi'de, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nda, İslam Konferansı'nda, İslam Kalkınma Örgütü'nde hiç adı yoktur? 2004 Atina Olimpiyatları'na 204 devlet katıldı. Bunlar arasında, nüfusu bir milyon altında olan pek çok devlet vardır. Nüfusu beş milyonun altında olan

devlet sayısı belki de 60-70 civarındadır. Nüfusu 50 binin altında olan, hatta bunun çok altında olan devletler bile vardır. Ve bunların çoğunun ülke genişlikleri Kürdistan'ın bir kasabası kadar bile değildir. O zaman Kürtler kendi konumlarının bilincine varmak durumundadır.

Örneğin Luxemburg, Avrupa Birliği'ne üye devletlerden biridir. Nüfusu 450 bin civarındadır. Avrupa Birliği'nin, "Ortadoğu'da bağımsız bir Kürt devletine karşıyız", "Ortadoğu'da sınırların değişimine karşıyız" gibi kararları vardır. Bu kararlarda Luxemburg'un da imzası vardır. Bu durumda, nüfusu 450 bin civarında olan Luxemburg, nüfusu 40 milyon civarında olan Kürtlerin geleceğini belirlemiş olmuyor mu? Burada adaletsiz bir durum yok mu? Bu ilişkilerde siyasi ahlak var mıdır? Bu çelişkili durum neden, Kürtlerin kafasında bir kıvılcım çaktıramıyor? Uluslar arası nizam, 1920'lerde, nasıl, böylesine adaletsiz bir şekilde, Kürtlerin aleyhine kurulabilmiş? Bu durumda Kürtlerin söyleyebileceği bir şey yok mu? Kürtlerde neden bir aydınlanma gerçekleşmiyor?

Bize ayırdığınız çok değerli zamanınız için okuyucularımız adına çok teşekkür eder, yeni eserlerinizi bekleriz!

Anadolu'ya ilk gelen Kürtler

Şimdiye kadar Birnebûn dergisinde Anadolu Kürtleri üzerine yazılıp yayınlanan yazıları takip edip, okuduk. Değişik yazarların değişik yazılarında Kürtlerin 300-400 yıl önce Anadolu'ya geldiklerini, tahmin ettiklerini belirtiyorlardı. Bilimsel arkeolojik incelemeler geliştikçe tarihi bilgisizlikler, yanlışlıklar, yanılgılar ve yeni yeni bilgiler gün ışığına çıkıyor.

Özellikle arkeologlar, tarihçiler, sosyologlar ve antropologlar son yıllarda yapılan bilimsel çalışmalarda Kürt ve Kürdistan tarihi ile ilgili yeni bilgi ve bulguları ortaya çıkarıyorlar. Yeni teorileri ileri sürüyorlar. Bu çalışmalardan birisi de eski tarih araştırmacısı Andrew Collins tarafından yapılandır. Andrew Collins Mezopotamya ve Orta Doğu tarihi uygarlığı ve kültürü üzerine geniş bir araştırma ve incelemeye girmiş. Mezopotamya ve Orta Doğu'nun eski tarihini bilimsel bir metodla incelemeye almış. Özellikle Kürtleri bu araştırma ve inceleme çalışmalarının merkezine almış ve oturtmuş. Andrew Collins, bu çalışmalarını *From the Ashes of Angels The Forbidden Legacy of a Fallen Race*. Türkçesi ise *Meleklerin Küllerinde Gunahkar bir ırkın yasaklanmış mirası* adı altında kitap haline getirilmiş. Türkiye'de Avesta yayınları bu kitabı basıp yayınlamış.

Andrew Collins bu araştırmasıyla şimdiye kadar arkeolojik kazı ve çalışmaların sonuç teorilerini altüst etmiş. Belgelerle ıspatlamaya çalıştığı Eski Mezopotamya ve Orta Doğu uygarlık kültürünün gerçek yaratıcısı ve sahibi Zagroslu Kürtlerdir diye yeni teorileri ileri sürüyor. Bununla birlikte Mısır, Filistin ve heta Çatalhöyük ve Kapadokya uygarlıklarının asıl yaratıcısı ve sahibi yine Kürtlerdir. Bu araştırmaya göre Anadolu'daki yeraltı şehirleri de Kürtler yapılmıştır. Andrew Collins bu araştırmasına göre MÖ 8850-8300 yıllarında buzul çağının sona ermesiyle bu yeraltı şehirleri kazılmış. Yani Kürtler buzul çağından beri Anadolu'da yaşıyorlar. Bunun dışında Kürtlerin ilk olarak değişik nedenlerle MÖ 3. yüzyılda Anadolu'ya göç ettiklerini yazıyor. Bence her Kürt Andrew Collins'ın bu araştırma kitabını okumalı. Ben bu kitaptan Anadolu'ya ilk göç eden Kürtlerle ilgili küçük bir bölümünü, olduğu gibi alıyorum ve Birnebûn dergisine gönderiyorum.

“Peri ülkesi

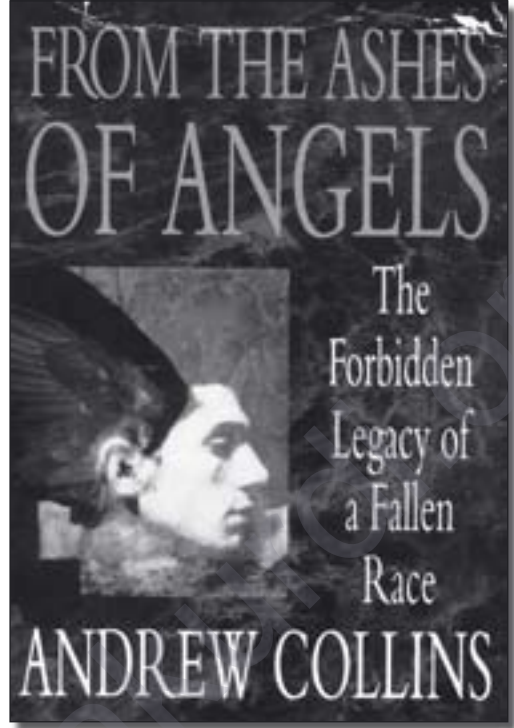
...

Bana çok daha önemli görünen şey bu garip kulelerin ‘Peri Bacaları’ olarak bilinmesidir. Böyle bir tanımlama çok uygun görünüyordu çünkü kayalardan şapkalar giymiş olan, bir çeşit uzun mantara benzeyen bu kuleler gerçekten de mitolojinin ve masal perilerinin içinde yaşayabileceği ideal evlerdi. Yine de bu konilerin böyle adlandırılması büyüğü yerin cüce yaratıklarıyla ilgili Avrupa masallarıyla ilişkili değildi, çünkü Türkiye’de kuleler Peri Bacaları¹ olarak biliniyordu. –*Pers mitolojisinin olağanüstü güzel günahkar melekleri*– Yerel rivayetlerde Erciyes Dağı veya klasik zamanlardaki ismiyle Argaeus Dağı, perilerin atası İblisin meskeniydi. Bu konu Ateşten Doğanlar² isimli 1986 yılında yapılan bir filmde işlendi. Kapadokya peri bacalarını ve asla açıklanmayan nedenlerle gizemli akbaba resimlerini konu alıyordu.

Her nedense Kapadokya’da yaşayan yerli halk yörenin manzarasını oluşturan kaya kulelerden oyulmuş münzevi tapınaklarının aslında onları peri bacası olarak kullanmış olan günahkar melekler tarafından yapılmış olduğuna inanıyordu.

Niçin?

Bu peri bacalarının sakladığı büyük sır ne olabilirdi? Bu peri kuleleri Kapadokya’nın eski sakinlerine neyi ifade ediyordu? Yakındaki

Çatalhöyük’ün akbaba Şamanları, Kürdistan’ın Gözleyen kuş-adamlarıyla nasıl ilişkilendirilebilirdi? Tabii bir ilişki varsa eğer. İçimden bir ses bu bölgenin günahkar ırkın³ kökenine ilişkin çok önemli ipuçları barındırdığını söylüyordu. Bu duyguya öylesine kapıldım ki sonunda Kapadokya’ya gitmeye karar verdim. Bizzat giderek yerinde yapılan araştırmalar Türkiye’nin tarihine ilişkin alışıldık kitapları okumaktan daha fazla bilgi verebilirdi.

Yolculuğa⁴ tarih öncesi zamanlarda Yakın Doğu’da bir zamanlar gelişmiş bir kültürün varolma olasılıkları üzerinde benimle aynı düşünceleri paylaşan arkadaşım Ken Smith ile birlikte çıktık. Şafak sökerken Ankara’dan bir otobüse atladık ve sekizde Aksa-

ray isimli küçük bir şehre ulaştık. Önceki iki gece uyumadığımızdan çok bitkin halde bir minibüse ya da dolmuşa bindik, tam bir uyur gezer gibi Kapadokya'ya doğru yola açıldık.

Dolmuşun teybinden yükselen tanımlanması güç İslami müzik önümüzde uzanan sonu gelmez biteviye manzaraya boş boş bakmaya başladım. Nedense bu manzara fantastik film Barbar Conan'ın geçtiği yeri bana anımsattı. Arnold Schwarzenegger tarafından perdede canlandırılan vahşi ama soylu savaşçı ana karakter Conan, kendisi demir kılıcı ilk kez bulmuş, ona tanrı olması için kudret veren bir ataya tapar.

Muhtemelen bu ıssız bölge onbin yıldan beri ve doğal olarak Roma İmparatorluğu dönemlerindeki Kapadokya'nın başkenti Caesarea ya da kayseri'nin sadece 265 kilometre güneybatısında yer alan 8000 yıllık Çatalhöyük kültüründen beri çok az değişmişti. Kimi işe, kimi çarşıya giden

dolmuşdaki yerli halktan insanlara bakarken onların Çatalhöyük'ün hayli gelişmiş neolith (taş devri) toplumunun torunları olup olmadığını merak ediyordum. Bundan kuşku duyuyordum çünkü bin yıl boyunca tüm bölgeye sayısız göç gelmişti bu da yerli halkın geçmişinde birçok ırkın bulunduğunu gösteriyordu. Örneğin MÖ 5. ve 3. yüzyıllar arasında Kapadokya içlerinde Medya Mecusi papazlarının da olduğu çok büyük bir Pers toplumunu barındırıyordu.⁵

MÖ 3. yüzyılda Anadolu'nun en doğusundaki sınır bölgelerindeki ırksal ve aşiretsel düşmanlıklarından kaçan çok sayıda Kürt sığınmacı için bir barınak olmuştur.⁶ Kendi ülkesindeki zulümlerden kaçan binlerce Hıristiyan Ermeninin de bölgeye gelmesiyle Orta Çağlardaki bölge nüfusu iyice arttı....."

Andrew Collins, *Meleklerin küllerinden*, Sayfa 335-337, Avesta Yayınevi, 2001.İstanbul

(Footnotes)

¹ Mango, Diccovering Turkey s. 47

² Bom of Fire Jamil Dehlawi tarafından yazılmış ve yönetilmiş prodüksiyonu da ortak olarak gerçekleştirmişlerdir.

³ Yazar eserinde Kürtlere Günahkar ırk diyor. (Amed Tigris'in notu)

⁴ Bu ziyaret Mayıs 1987'de gerçekleşmiştir.

⁵ Zaehner, The Dawn and Twilight of Zoroastriannism, sa 169

⁶ İzady The Kurds-A Concise Handbook sa. 38

KÜRT ALIŞAN BEYİN TORUNLARI

Dergimiz yazarlarından Mehmet Bayrak'ın dergimizin 26. sayısındaki Kürt Alişan Bey üzerine olan yazısını okuyunca, bölgeden biri olarak, ister istemez onun soyunun bugün nerede, hangi köy veya kasabada olabileceğini merak ettim.

Yazıdaki temel bilgileri değerlendirdiğim de bazı hususlar dikkatimi çekti. Bunlar; Kürt Alişan Bey'in Canbeg aşiretinden oluşu, Uzunlu diye bir köyden sözedilmesi ve Bostan diye bir kızkardeşinin oluşu idi. Bölgemizde Uzunlu'ya en benzer Kürt köy ismi günümüzde Polatlı'ya bağlı Uzunbeyli Köyü idi. Bu köyden tanıdıklara sordüğümüzda burada da Alişan Bey diye zengin ve tanınmış bir beyin varolduğu, amma onun Osmanlı döneminde bilinen etkinlikle, tüm Kürt yerleşim bölgesini kapsayan bir yöneticilik yapmadığını gördük. Onun torunları bugün ÖZALP ve UZUNBEYLİ soyadları ile tanınır. Bir torunu Hacıkadir Özalp uzun yıllar Polatlı'da Belediye Başkanlığı yaptı. Bu aile de kendi köylerinin beyi ve de tanınmış bir Canbeg ailesidir diyebiliriz. Kendi zamanında o dönemin fabrikaları diyebileceğimiz, su değirmenleri işlettikleri için zengin oldukları söyleniyor. Araştırma ve soruşturmamda Kürt

Alişan Beyin muhtemelen Canbegi olabileceğinden yola çıkarak o çevredeki yaşlılara sormaya devam ettik ve en son, aslında yakınımızda olan Çeltik İlçesindeki KÖKTEN ailesine ulaştım. Kendileriyle çok eskiye dayanan bir hısımlığımız var. O nedenle de görüşüp sohbet ettiğimizde zaman zaman dedelerinin bu bölgede tuğluk verilen, geniş etkili bir bey olduğunu söylediler. Amma tabii orada da bir husus vardı ki, eniştemiz de olan Ş. Kökten, Türk olduklarını ve Harput'tan buraya gelerek yerleştiklerini söylüyordu.

Osmanlı'nın geleneksel olarak Kürtlere, bir Kürt bey, Türklere ise Türk bey atadığını biliyoruz, Amma Kökten ailesi hakikaten tamamen Türkleşmişti veya kendilerini kabul ettikleri gibi Türk kökenli de olabilirdiler. Bunu böyle kabul etmem gerekiyor. Çeltik ilçesinde aynı durumda. Hatta Türk milliyetçiliğinin yoğun olduğu bir yer.

Bu hususu yine Ş.K'nin dayısı olan ve ailemizin en yaşlısı Mehmet Yıldırım'a (Mehe Yiwiş, 93 yaşında, bizim kabilemizden annemin dayısının oğlu) sordum; O, Kökten'lerinde aslında Kürt ve Canbegi olduklarını amma çok erken tarihte Osmanlı'da yönetimde yer aldıkları ve o bölgede Türklere çok yakın komşu oldukları için Türkleşe-

rek, Kürtlüklerini unutmuş olabileceklerini belirtti.

Oğullarımın bu yaz Mikaila'daki sünnet düğününe gelen Ş.K enişteme bu meseleyle ilişkili sorular sorma fırsatı buldum ve o da kırmayarak, cevapladı. Ben Kürt Alişan Bey'in bugünkü torunlarının Çeltik İlçesinden Kökten ailesi olduğuna ikna oldum. Bu bilgileri *Birnebûn* dergisinin okuyucuları ile de paylaşmak istedim. Olur ya bazıları benim de merak ettiğim gibi araştırır, sorar daha farklı ve yeni bilgiler bulurlar, bulabilirler.

Neticede bende değerli araştırmacı yazar arkadaşımız Mehmet Bayrak'ın yazısından yola çıkarak bu konuya aydınlık getirmeye çalıştım. Söleşkiye başlamadan kısaca Şevki Kökten'i de tanıtmak istedim. Kendisi 1957 li yıllarda İstanbul Haydarpaşa Lisesi mezunu, ailenin tek erkek evladı, ailevi nedenlerle İstanbul Hukuk Fakültesini 3. sınıftan terkeder. Günümüzde kışları Eskişehir'de yazları Çeltik'te oturuyor ve çiftçilik yapıyor. Çeltik yine ilçe olup imara açıldığından, cazip hale geldi. Dedesinin adını taşıyan bir oğlu ve hepside üniversite mezunu dört kızı ve Hêlîn isimli, dünya tatlısı bir torunu var. Size Kürt Alişan Beyin torunlarından Şevki Kökten ile yaptığım aşağıdaki söleşiyi sunuyorum.

Merhaba Şevki Enişte! Sana bugün sizin aileniz ile ilgili bazı

Dr Mikailî, Şevki Kökten û Mehe Yîwiş

şeyleri sormak istiyorum. Bizim çıkardığımız yöresel derginin (Birnebun) 26. sayısında Mehmet Bayrak'ın bir araştırma yazısı var. Orada Ankara Samanpazarı'nda konağı olan (Bugün İstiklal İlköğretim Okulu) ve özellikle şair ve ozanlara sahip çıkması ve cömertliği ile ünlü bir Kürt Alişan Bey'den sözediliyor. Onun Canbegi aşiretinden ve o günkü Haymana, Yunak ve Cihanbeyli yöresinden sorumlu bey olduğu ve de Şair Dertli'nin aşık olduğu Bostan diye bir kız kardeşinden bahsediliyor. Daha önceki bahislerinden biliyorum ki sizin dedenizin adı da Alişan ve senin de bugün kızkardeşlerinden birinin adı da Bostan. Senin vereceğin cevaplarla, Mehmet Bayrak'ın sözettiği Kürt Alişan Bey'in sizin dedeniz olup olmadığını öğrenmek istiyorum. Rica etsem babandan itibaren aile secerenizi sayarmısın?

—Babamın babası Hacı Ahmet ve Hacı Ömer diye iki kardaşlarmış. Onların babaları Hacı Halil Beymiş. Onlarda 3 kardaşmış. Hacı Halil, Battal ve Hacı Ömer Bey. Battal Beyin bir oğlu oluyor. Adı Derviş Bey. Bunlardan birinin hiç çocuğu olmuyor. O Hacı Ömer Bey. Bunların babaları Kel Alişan Bey (Dr. Mikaili: Kürt Alişan Bey) denilen son Alişan Beymiş. Ondan öncede yine Sarı Alişan Bey ve Büyük Alişan Bey diye gidiyormuş secere.

Peki bu Alişan Beyler ve diğerleri de bugünkü Çeltikte'mi yaşamışlar yoksa başka yerden mi gelmişler?

—Hayır !hayır! onlar burada yaşamışlar. Çeltik'te.

Öncesinde nereden geldiklerine dair bir bilgin var mı?

—Bunlar bir kabileymiş, Canbegli. Doğudan, Harput'tan geldikleri ve önce Ankara Çerkeş'e yerleştikleri söyleniyor.

Harput'ta da bir Beylik, Mirlik varmı?

—Tam bilmiyorum, ama orada da Haroğulları diye akrabalarımızın olduğunu söylerlerdi. Zaten doğudan Anadoluya gelenlerin çoğunun önce Harput'a ve oradan da buralara dağıldıkları söylenir.

Peki Çerkeş'ten nereye ve nasıl geliyorlar?

—Çerkeş'te bir süre kaldıktan sonra bugünkü Çeltiğ'e geldikleri ve oraya yerleşmek istedikleri bilinir. Çocuklarını sünnet etmek isterler. O

zaman Çeltik'teki beylerden Kadir Beyler Başıbozuklardan(Dr.M.: Osmanlı döneminde çete ve eşkiyaya verilen isim) çok çekerlermiş. Bizimkilerin güçlü olduğunu gören Kadir Beyler, bizim dedelerimizin oraya yerleşmelerini isterler. Bunun üzerine bir kısmı orada yerleşirler, bir kısmı ise Seyitgazi Bardakçı'ya gider yerleşirler.

Kim o Kadir Beyler?

—Dayım onların sizin akrabalarınız olduğunu söylerdi.

Seyitgazi Bardakçı'dakilerle hiç alakanız kaldı mı? yada hala var mı?

—Hayır yok. Onlar belki oraya uyup, asimile olmuşlar. Onlarda Çeltik'te akrabalarımız var derlermiş.

Basıbozuklar kimler? Kürt mü?

—Onlar Sivrihisar'la Çifteler arasında yolkesen, eşkiyalık yapan Kumarcı Bey diye bir bey. Kürt değil,Türkmen.

Çapanoğlu ile alakası olduğunu söyleyenler var?

—Akraba oldukları söylenir. Bunlar zaman zaman bizimkilere saldırır, büyük zararlar verirlermiş. Bizimkiler de onları cezalandırmış.

Peki sizinkilere Osmanlı'dan verilmiş resmi bir görev var mı?

Ne yaparlarmış?

—Tabii Tuğluk verilmiş. Kılıç ve Berat gelmiş. İç Anadoludaki Haymana ve Çeltik yöresi Miri Miranlığı verilmiş. Bunlar buradan asker ve vergi toplar ve çevrenin güvenliğini sağlarmış.

Bu Mirliğin bir adı var mı?

—Bazan Cihanbeyli Mirliği, bazan Haymana Mirliği diye söyleniyor.

Peki Şevki Ağabey Ankara'da oturduğu söylenen bir Kürt Alişan Bey'den sözediliyor. Sizin dedeleriniz hiç Ankara'da oturmuşlar mı?

—Evet ilk bölgeye geldiklerinde ve mirlik verildiğinde uzun süre Ankara'dan yönetiyorlar. Ondan sonra idareyi taksimatlar neticesi bu bölge onlara veriliyor. Haymana'dan Koçhisar'a kadar olan bölgeden sorumlularmış.

Aslında bu bölgedeki Kürtlerin yoğun olduğu yerlerden sorumlu, oraların beyliği.

—Evet denebilir, bizim Yunak'ta Türkmen ve yörük'de var, karışık. Türkmen olup da, gelip Kürtleşenler var. Mesela İshakuşağı köyü için aslında Türkmen ama sonradan Kürtleşmiş iddiasında bulunanlar var. Bunların Afyon İshaklı ile akrabalığı olduğu söylenir. Küçükhasan ve Büyükhasan köylerinde Kürt olduğu ve sonradan Türkleştiği söylenir!

Peki Alişan Bey'in Ankara'daki varlığı ve konağı hakkında bir bilgin var mı?

—Söylüyorlar ama ben nerede olduğunu bilmiyorum.

Mehmet Bayrak yazısında bugünkü Samanpazarındaki İstiklal İlköğretim Okulu olduğunu belirtiyor. Şair Dertli'nin Alişan

Bey'in kızkardeşi Bostan'a olan Aşkı konusunda bir bilgin varmı?

—Mesela Şair Dertli'nin Bolu Beyi ile sorunu oluyor ve Alişan Bey'e sığınıyor. Alişan Bey'de şairleri sever, korumuş. Bu arada Alişan Bey'in kızına aşık oluyor.

Kızı mı? Kızkardeşi mi?

—Vallahi orasını tam bilmiyorum, ama Bostan Güzel diye bilinen güzel bir kızmış. O kızın mezarı Çeltik'te caminin arkasında, çok güzel yapılmış bir mezardı. 60 İhtilalinde Nahiye müdürü bu eski mezarların hepsini temizler, kaldırır. Böylece ailemize ait tüm mezarlarda yok edilir.

Tabii kimse birşey yapamadı?

—İhtilalde mümkün mü?

Peki ondan geriye kalan hiç torun v.s. var mı? Bostan Hanımın yine Canbeg Kürtlerinden Hacı Bey diye biri ile evlendirildiği yazılıyor.

—Hayır yok! yok! O biliniyor amma o Bostan Güzel değil de aileden başka biri diye biliyorum ben. Sarıkaya köyünden bir Kürt Beyle evlendiriliyor. Çocukları olmuyor. Bey ölünceye büyük bir servetle geri geliyor.

Şair Dertli'nin Bostan Güzel üzerine söylediği şiirleri olduğu biliniyor. Dergimizde de yayınlandı. Sizin o konuda bir bilginiz var mı?

—Divanında var. Büyükannem söyler ve anlatırdı. Hacı Ömer Beyin Hanımı.

Erzurumlu Emrah'ı da koruduğu söyleniyor. O konuda bir bilgin var mı?

—Hayır onu bilmiyorum.

Alişan Bey'in direk torunu diyebileceğimiz kimse var mı? Mirlik-Beylik ne zamana kadar sürmüştü?

—İkinci Meşrutiyetten sonra kaldırılmış. Onun torunlarından Derviş Bey kaymakammış. O hem İttihat Terakicileri hem de diğer tarafı idare ediyormuş. Onun Aşağı Piribeyli'de de bir teyzesinin oğlu varmış. Derviş Bey

Piribeyli de Canbeg mi?

—Hayır? Ama onlar Rışvanlı'dan evlenme, orası türkmen karışık. Çeltik'e bağlı bir beylik. Bunlar aynı zamanda ilk Avrupa'da okuyup gelenler. Sultan Abdulhamit ile Sultan Reşat zamanında olmuş. Derviş Bey dönünce, gelip kaymakam olmuş.

Yani Sultan Abdulhamit'in açtığı Aşiret Mekteplerinde okumuşlar?

—Evet evet! Bu nedenle Çeltik'in kazalığı'nda alınıyor, mirlik de gidiyor.

Peki son Mir Derviş Bey'in torunu, torunları var mı?

—Bunlardan bir tanesi 1957 Afyon Milletvekili Orhan Kökten. Diğeride İsviçre' de Tıp Öğrenimi yapıp gelen ve Kayseri'de Başhekimlik yapan, Dr Hasan Kökten. En büyük oğluda yine Mehmet Kökten'dir. Afyon'da İl Genel Meclisi Üyeliği yaptı.

-Anladığım kadarıyla Alişan Bey'in soyundan gelenlerin hepsinin soyadı

KÖKTEN? Bizde mesela 7 ayrı soyadı var.

—Evet hepsi Kökten soyadını almış.

Terikilerle olan ilişkileriniz nasıldı. Onların dedelerinizin Beyliğini bastıkları ve çoluk çocuk herkesi kılıçtan geçirdikleri söylenir. Nedir bu olayın aslı?

—Onu yapanlar Terikanlılar değil, Sivrihisar'dan Başibozuk Kumarcı Beyleri. Türkmen. Onun adı da Duman Bey. Terikanlılar Pulathisar'da otururlarmış ve burada eşkıyalık yaparlarmış. Dedelerimiz onları muhtelif köylere üçer beşer aile dağıtmışlar. Yalnız Kumarcı Bey, Alişan Bey'in soyunu kurutmak için herşeyi yapmış. Ama sonuçta Kel Alişan Bey gidip Sivrihisar'ı basıyor ve Kumarcı Beyi kadın kılığında kaçarken yakalayıp asıyor. Hatta Kumarcı Bey'in K. Alişan Bey bebekken Mirliği bastığı ve herkesi kılıçtan geçirdiği, Alişan Beyi'de ortada dolaşan kirli pasaklı, sümüklü bir çocuk diye ellemediği, öldürmediği söylenir. Alişan Bey onu kadın kılığında yakalayınca kendisinin o çocuk olduğunu söyler. Kumarcı Bey onu öldürmediğine çok pişman olur ama kelleyi de kaybeder.

Sizinkilerde canbeg aşiretinden değil mi?

—Evet evet. Canbeglerin beyleri.

Sizden başka bu yörede mirlik var mı?

—Hayır yok.

Sizinkilerden İstanbul'a gidipte ilişkinizin koptuğu kimse var mı? Veyahut orada malvarlığımız var mı?

—Orada kimse var mı, bilmem ama İstanbul'da Bakırköy'deki Uzunçayır, Fenerbahçe'deki Kuşdili Çayırı, Beykoz'da Çırpıcı Çayırı. Bunlar padişah tarafından sefere giden beylere, mirlere ödül diye verilen topraklar. Bizim dedelerimizin mirlikleri. Bu malları sonra vakıflara bağışlamışlar.

Peki bizimle olan hısımlık, akrabalık nasıl başlamış? O zamana göre çok da yakın değiliz çünkü.

—Dayımın dediğine göre bizim köyün ileri gelenleri olan Çakır Beyler sizin akrabalarınız mı? Çocukları Avrupa'dalar. Çocukların isimleri Hacı ve Çakır'dır. Onlarda bizimle akrabalar. Muhtemelen ya onlar üzerinden yada bilmediğim başka şeyler sebep olmuş olabilir.

Evet dayımın babası İbiş Efendi de Haymana da Müstantiklik yapmış (Kaymakam Yardımcılığı). Onun babası Hacı Ahmet'de yine bizim yöre de ilk beylik verilenlerden. Onada beyliği Ankara Valiliğinin sordurması üzerine Türkmen beylerden Hatiboğulları verdiriyor. O sonradan bu görevi layikiyle yapamayacağını valiye söyleyince, Vali yerine birini tavsiye etmesini söyler. O da kızkardeşinin oğlu Alişan Bey'i tavsiye eder. (Mıkaila ve tüm çevresinin sorumlu beyi olur, köyümüzden Mala Axé'nin ilk dedeleridir. Hacı Ahmet'in Yeğeni'nin adınında Alişan olması tesadüf olmayabilir. Muhtemelen daha önceden tanıştıkları Çeltikli Alişan Beylerin adını verdiler. Çünkü Aşiretimiz Mıkaili'ler bölgeye ilk gel-

diklerinde Çeltiğe yerleşiyor, oradan bugünkü yerine geliyor.)Belki dedelerinizin Kaymakamlık yaptığı dönemde bu tanışma vesilesi olmuştur.

—Bilemiyorum, uzakta olsa Alişan Bey bütün Haymana'dan sorumlu. Sorup öğrenmiş olabilir.

Dayım Çeltik'teki eski caminin penceresine kadar dedelerimiz tarafından yapıldığını söyler.

—O cami olamaz, belki tamir etmek istemişlerdir, diğerleri de bırakmamışlardır. O cami Karamanlılardan kalma, 800 yıllık.

Peki sizde dedelerinizden kalma hiç eski eşya var mı?

—Pek çok varmış ama, Yunan geldiğinde kaymakamlıkla beraber yanmış. Bazı kalan şeylerde Tuğ, Kılıç ve Berat gibi, amcalarımdaydı, ama şimdi ne olduğunu bilmiyorum. Onlar hep ailenin büyüğüne verilirmiş.

Kürt Alişan Beyin Mirliği ile ilişkili Çeltik'te hiç yazılı belge v.s mevcut değil mi? Veya mezarının yerini biliyormusunuz?

—Çeltik'te mevcut. Caminin üzerindeki taşta ve sanıyorum mezarında Miri Miran Alişan Bey yazıyor.

Güzel... Ben Çeltiğe bir gelirim, onların resimlerini çekip, görmek isterim. Uzunbeyli köyündeki Alişan Bey hakkında bilgin var mı?

—O köyün beyleri onlar, soyadları Özalp.

Onlarda Canbeg mi?

—Uzunbeyli karışık bir köy. İlk kuranları sanıyorum Özalplar.

Terkanlılarla eskiye dayanan bir akrabalık var mı?

—Hayır ama yeni olarak benim bir kızkardeşim oradan evli.

Sizin yörede bir Kürtçe destan var. Destana Qamise Qul. O konuda bir bilgin var mı?

—Onu bilemiyeceğim.

Destandaki mirin adı da Alişan ve bir bataklıktan, değirmenden bahsediliyor.

—Bizim köydeki değirmenimizin yanında da bataklık var.

Bu ilginç. Çünkü destanda da bunlardan sözediliyor. Peki bildiğin sizin dedelerinizden bahseden, hiç tarihi bir kaynak var mı?

—Dr Rıza Nur'un tarihinde sözediliyor, Faruk Sümer'in Türkmenler ve Oğuzlar adlı eserinde çok az geçiyor, pek bahsetmiyor. Daha çok tam Türk kökeni olanlardan, saf olanlardan bahsediyor herhalde. Çeltik ve yöresini Alişan Bey diye biri idare etmiştir diye kısaca geçmiş.

Onun sebebide tabii belli! M.B'nin kaynağında Kürt Alişan Bey'den bahsediliyor. Faruk Sümer'de orada geçen kürt kelimesi nedeniyle ondan bahsetmemiştir.

—Evet mesela bizimkilerden daha küçük ve önemsiz olan İshakuşağından bahsediyor ama biz yokuz.

Bu değerli bilgilerden dolayı sana çok teşekkür ederim Şevki Enişte!

—Ben teşekkür ederim.

MİRİ MİRAN KÜRT (KEL) ALIŞAN BEY'İN SECERESİ

Büyük Alişan Bey

Sarı Alişan Bey

Kürt Alişan Bey (Miri Miran)

1. H. Halil Bey 2. Battal Bey 3. H. Ömer Bey (Çocuğu olmamış)

1. Derviş Bey (Kaymakam ve son Mir)

1. H. Ahmet Bey 2. H. Ömer Bey

1. Dr. Hasan Kökten 2. Orhan Kökten

3. Mehmet Kökten
(1957 Afyon Milletvekili
ve Afyon İl Genel
Meclisi üyeliği)

1. Bektaş Bey

1. Şevki Kökten

1. Ahmet Kökten

ELBİSTAN – PAZARCIK YÖRE TARİHİ VE KÜLTÜRÜ ÜSTÜNE

- 1 -

Mahalli Tarih ve Kültürün Önemi

Yıl 1995, Münih'deki bir konferansında, beni tanıyan Kırşehir Kürtleri'nden Hacı Erdoğan arka-
kadaş, bir akşam beni aradı. Dedi ki
"Ya Hocam, bizim Orta Anadolu Kürt
Kültürünü bilince çıkarmayı hedefleyen
bir dergi düşüncem var. Bu konuda katkı sunar mısınız? Ve önerilerin olur mu?"

Olay 1996... yani tanışmamız, beni tanıması 1995, bu öneriyi getirdiği tarih 1996. Geçmişten beri benim de düşündüğüm ilginç bir proje, düşünce olduğu için tabii ki derhal destek sözü verdim. Bazı önerilerde bulundum. Bunun üzerine ilk çekirdek kadro oluştu. Bu çekirdek kadro "Birnebun", yani "unutulmadılar" anlamında bir dergi ile ortaya çıkmaya başladı. Bugün Birnebûn dergisi, üç aylık periyotlarla çıkan bu dergi, 26 – 27 sayıya ulaştı.

Şimdi bu dergiyi biz çıkarmaya başladığımızda bazı hareketler, siyasi hareketler ya da bazı bireyler bir kuşku

ile olaya baktılar. "Ya bunlar acaba ayrı bir baş mı çekiyor? Bunlar acaba ayrı bir örgütlenmeye mi gitmek istiyor?" biçiminde. Kuşkusuz bu, böyle düşünenlerin sığığını gösteriyordu. Niçin sığığını gösteriyordu? Bizde geçmişten gelen bir rahatsızlık var. Biz kendi köyümüzün tarihini bilmeden; kendi köyümüzün, kendi mezramızın, kendi beldemizin, kendi kasabamızın, ilçemizin, ilimizin, kendi bölgemizin tarihini bilmeden birden Kürdistan tarihi yazarız. Ya da coğrafyasını bilmeden birden Kürdistan coğrafyası yazarız. Ya da kendi köyümüzden başlayarak, kendi yöremizin literatürünü bilmeden, folklorunu bilmeden, edebiyatını bilmeden birden Kürt edebiyatı tarihi yazmaya kalkışırız. Değerli arkadaşlar bu bir hastalık ya da bir sığlık, en azından bir sığlık. Şimdi süreç içerisinde ne kadar haklı olduğumuz ortaya çıktı. Bakın bu dergide ne yaşandı. Oradan yola çıkarak asıl konumuza girmek istiyorum.

“Bîrnebûn” Dergisinin Sunduğu Gerçekler

Bugün 26 – 27 sayıya ulaşan bu dergi ile, Orta Anadolu Kürt Kültürü büyük bir ivme kazandı. Çıkış bildirgesini, derginin manifestosunu, çıkış amacını içeren bildirgeyi yani “Çıkarken” yazısını da ben hazırlamıştım. Orada da açık açık vurguluyorduk, diyorduk ki “Kürt Toplumunu, 7 ana coğrafyada toplanmış. Bunların beşi Kürdistan üzerinde, yani Kuzey Kürdistan, Batı Kürdistan, Doğu Kürdistan, Güney Kürdistan ve Sentral (Central) Kürdistan olmak üzere, beş ana öbek Kürdistan topraklarında ama bir başka önemli Kürt yerleşimi Albruz Dağları’nda ve Horasan’da, bir başka, yedinci önemli Kürt yerleşim yeri de Orta Anadolu’da.” İşin ilginç tarafı Kürdistan’dan gelen aydın kategorisindeki insanlar bile çoğu kez Horasan olgusundan da habersizdi, Orta Anadolu Kürt yerleşiminden de habersizdi. Onlar, Kürt Toplumunu denince hemen Kürdistan’ı algılıyorlardı. İşin aslı bu değil. Bundan dolayı biz işe Orta Anadolu Kürt Kültürü’nü bilince çıkarmakla başladık.

Meğer bu dergi projesinden iki yıl önce başka arkadaşlar böyle bir projeyi başlatmak istemişler. Hatta bunun için bir plan, program da yapmışlar, ama çeşitli nedenlerle bu dergi olayını başlatamamışlar.

Şimdi neler oldu o tarihten sonra. Orada açıkça, “Çıkarken” yazısında

da belirttiğim gibi, bizim amacımız köylerden başlayarak, Orta Anadolu eksenli köylerden başlayarak, beldelere, kazalara, şehirlere varıncaya kadar o yörenin coğrafyası, o yörenin tarihi, o yörenin sosyolojisi, o yörenin etnolojisi, o yörenin folkloru, o yörenin edebiyatı, o yörenin antropolojisi dahil birçok yönüyle o bölgeyi yazılı literatüre sokmak ve bilince çıkarmak. Açık söylüyorum, bu dergiyi çıkarmaya başladığımızda Kürtçe yazan arkadaş sayısı biri ikiye geçmiyordu. Fakat süreç içerisinde bu dergi aynı zamanda bir okul oldu. Ve bugün, bu yazı kadrosu giderek genişledi tabii, en az 10 – 15 kişi Kürtçe yazıyor o dergide. Oysa dergiyi çıkarmaya başladığımızda Kürtçe yazı deneyimi olan bir kişi, hadi bilemedin iki kişiydi.

Bir başka ilginç, çarpıcı örnek vereyim size. Bu dergiyi biz çıkarmaya başladığımızda, kaset yapmış Orta Anadolu’lu Kürt sanatçı sayısı ikiye geçmiyordu. Bunlardan bir tanesi Kürt Remzi’ydi, bir tanesi Serbülent Kanat’tı. Burada yayınlanan klamlar, stranlar, metelokler, çiroklar ve benzeri edebiyat ürünleri öylesine bir etki yarattı ki, bugün Orta Anadolu’lu olup kaset çıkaran insanların, gençlerin sayısı 100’ü buluyor. Demek ki bu büyük bir ivme yaptı insanlar üzerinde.

Bir başka çarpıcı olgu var. Bir insan kendisini en iyi hangi platformda görüyorsa, hangi periyotta kendisini görüyorsa, o dergiye, o periyoda daha

çok sarılır. Hiç beklemediğimiz yerlerde öyle bir yazı kadrosu oluştu ki, bu yazı kadrosu dergiyi desteklemekle kalmadı, Ziman yani “Dil” adlı dernekler, dil ve kültür dernekleri oluşturuldu, vakıflar oluştu. Avrupa’nın birçok yerlerinde Orta Anadolu Kürt Kültür Vakıfları ve Dernekleri oluşmaya başladı.

Ezilen Kimlikleri ve Yasaklı Kültürleri Sahiplenmek

Şimdi biz bunu Maraş ve çevresi, literatürde Anti-Toroslar, Karşı/İç Toroslar olarak geçen bölge için neden yapmayalım? Zaten ülkede belli ihtiyaçların sonucu olarak dikkat edilirse gerek Elbistan, gerek Pazarcık, gerek Kürecik eksenli bazı dernekler kurulmaya başlandı. Ve bunlardan giderek.. vakıflara dönüşenler oldu. Bu, besbelli ki bir ihtiyacın kendini hissettirmesinin ürünüydü.

Ben kendi payıma söyleyeyim, ben Alevi-Kürt kökenli bir yazar olarak, yazarlığımın hiçbir döneminde, hiçbir kimliğimi inkâr ederek yola çıkmadım. 1971’de yazmaya başladım, 1973’de ilk kitabım çıktı. O tarihten beri yazıyorum. O tarihten beri sekizi Türkoloji, 14’ü Kürdoloji alanında olmak üzere 20 küsur eserim yayımlandı. Geçenlerde Özgür Politika’da Pazarcık’lı iki arkadaş benimle röportaj yapmışlardı. Geldiler tabii, ev ortamında da kitapla-

rın tümünü gördüler. Orada özellikle saymışlar kaşla göz arasında; 20 bin sayfaya varıyormuş benim bugüne kadar çıkardığım kitapların sayfa sayısı. Şimdi amaç şu, bizim yanlışlığımız, eksikliğimiz mücadelede, politik mücadelede de kendini gösteriyordu. Sanki bir insanın emek kimliğine sahip çıkması için Kürt kimliğini ya da Alevi kimliğini red ve inkâr etmesi gerekiyormuş.. Sanki Kürt kimliğine sahip çıkan bir adamın Alevi kimliğini ya da diğer kimlikleri red ve inkâr etmesi gerekiyormuş.. Sanki Alevi kimliğine sahip çıkan bir insanın da diğer kimlikleri red ve inkâr etmesi gerekiyormuş gibi yanlış, sakat, çarpık bir anlayış egemendi insanlarda. Ben bu tuzağa hiçbir zaman düşmedim. Yani ben Sosyalist dünya görüşüne sahipken de her zaman Kürt kimliğime sahip çıktım, Alevi kimliğime sahip çıktım. Öte yandan bir insanın ezilen kimliğe sahip çıkması için illa o cinsiyetten ya da o milliyetten olması da gerekmez. Bir insanın ezilen cins olarak kadın kimliğine sahip çıkması için illa kadın olması gerektiği gibi.

Yılmaz Güney’in ilginç bir saptaması vardı. Diyordu ki “Eğer Türkiye’de dominant ulus, yani egemen ulus, başat ulus Kürtler olsa, onlar Türkleri ezselelerdi, benim yerim Türklerin yanındı.” Ben de bu çerçevede geçmişten bugüne hangi soydan, hangi boydan, hangi milliyetten, hangi cinsten olursa olsun ezilenlerin cephesinde yer aldım. Benim Osmanlı dönemine ilişkin, geçmiş

tarihe ilişkin çalışmalarım bunun açık kanıtıdır. Eğer o dönemlerde en çok Türk unsuru, Türkmen unsuru, Yörük unsuru ezilmişse; ben onların yanında yer almışım. Ya da başka halklar ezilmişse onların yanında yer almışım. Ama günümüzde çok açıktır ki ezilen ulus olarak, en çok ezilenler ve nicelik ve nitelik olarak da en yaygın kimliğe sahip unsur Kürt unsurudur. Bundan dolayı sadece Kürt olduğum için Kürtleri savunmuyorum. Çünkü Kürt halkının yanında yer almak bütün demokratların görevi olmak gerekir.

Öte yandan nitelik ve nicelik olarak en çok ezilen, yoksanan, horlanan, yine reddedilen kimliklerden birisi Alevi kimliğidir.

Bildiğiniz gibi İttihat'la başlayıp Cumhuriyet'le uygulamaya konan tek tip toplum yaratma anlayışı Kürtleri ve diğer halkları inkâr ettiği gibi, Hanefi Müslümanlığı dışındaki diğer dinleri ve inançları da red ve inkâr etti. Bundan dolayı da bugün bir Alevilik sorunu vardır; bir Alevilik, kimlik sorunu vardır. Tesadüfen biz bütün bu kimlikleri taşıyan bir ortamdan geldiğimiz için, bunların bizim için hepsi son derece önemlidir.

Önceki gün Nürnberg Belediyesi Kültür Dairesi'nin bir etkinliğine katıldım, panelist olarak, üç Kürt arkadaş. Zaten Kürt Kültür Haftası etkinliği idi. Biz panelist olarak üç yazar katıldık. Müzisyenler var; devam ediyor bu hâlâ. Şimdi konu çok güncel olduğu için,

Güney Kürdistan'daki gelişmeler, Türk Solu'ndan ya da Türkiye Solu'ndan gelen bazı arkadaşlar "Kürtler şöyle yapmalı, Kürtler böyle yapmalı" diye diktelere başvuruyorlar. Onlara da söyledim, dedim ki, bırakın Kürtler ne yapacağını en iyi kendileri tayin eder. Kürtler kendileri belirlesin ne yapacaklarını. Sizin dost olarak göreviniz onlara destek olmaktır, onlara köstek olmak değildir.

İşlenmeyi Bekleyen İçtoroslar Kürt Kültürü

Ezilen inanç, ezilen ulus, ezilen sınıf ve ezilen cins bağlamındaki bu yaklaşımımı bütün hayatım boyunca taşıdım ve kitaplarıma da yansıttım. Sadece bunu da değil, yerel tarihin, yerel coğrafyanın, yerel kültürün önemine de sürekli vurgu yaptım. Mümkün merteye sürekli yazı yoluyla, kitap yoluyla ve konferanslarımla bunu da devamlı bilince çıkarmaya çalıştım. Sözelimi yöredeki ilk derlemelerimi, bizim bölge kültürüyle ilgili ilk derlemelerimi eşkıya türküleri ve ağıtları konusunda yaptım. 70'li yıllarda başlayıp 85 yılında yayınlanan Eşkîyalık ve Eşkîya Türküleri çalışmamda ilk defa bizim o bölgenin eşkıya türkü ve ağıtlarına da yer verdim. Hatta bunların içinde bazı Kürtçe örnekler de vardı. Daha önce Demokrat diye bir gazete çıkıyordu, orada bazı Kürtçe örneklerle de yer vermiştim

1979-80'de. Ve bunlar hakkında da dava açılmıştı geçmişte. Şimdi daha sonraki süreçte kuşkusuz bunu daha bir bilinçle yapmaya çalıştım. Birkaç örnek vermek gerekirse; Kürt Müziği, Dansları ve Şarkıları konulu üç ciltlik kitabımda, ilk defa bizim bölgenin, Maraş, Malatya, Adıyaman mihverindeki İçtoroslar'dan 300 tane Kurmancı klama, strana, durik olarak nitelendirilen çarinlere, dörtlüklere yer verdim. Sadece kendi ablamdan 300 civarında dörtlük derlediğimi söylersem, ve bunların ikisinin üçünün bir klam ettiğini söylersem, demek ki sadece ablamdan yaptığım derlemelerden 80 civarında klam oluşmuş. Onun dışında en az 200 – 250 civarında Kurmancı klam var.

Düşünün ki Kürdistan'ın diğer bölümlerinde belli bir iletişim var, Kürt kültürünün yasaklanmasına rağmen. Sözelimi Kuzey Kürdistan'la Güney Kürdistan arasında sözlü gelenekte yaşayan bir kültürel iletişim olmuş. Zaten işte Cızreviler başta olmak üzere birçok Kürt dengbêji Türkiye'den Güney'e geçmiş, Suriye'ye geçmiş. Dolayısıyla Kürdistan'ın Kuzey parçasındaki kültürü de oraya taşıma olanağı bulmuş. Fakat Fırat'ın özellikle batısında kalan ve göreceli olarak perakende yaşayan, dağınık yaşayan ve büyük bölümü Alevi Kürt olan topluluk genelde kendi içine kapalı olarak kalmış. Onların kültürü yayılamamış, dağılamamış. Ne olmuş? Bu, ya bizim pirlar, dedeler yoluyla belli ölçüde işlenebilmiş, ki onların belli bir bölümü de biliyorsunuz

Alevi tandanslı müzik icra etmişler. Bizim âyetler ve beyitler dediğimiz, ki onların büyük bir bölümü Türkçe'dir, bu arada Kürtçe âyetler, Kürtçe klamlar da icra ettikleri olmuş. Bunu daha çok yapanlar âşık tarzı mahalli sanatçılar olmuş, yani Kürtçe'yi, Kürtçe klamlarını ve stranlarını daha çok yaşatan âşıklar olmuş. Aslında siz kendiniz de en az benim kadar biliyorsunuz ki bizim insanımız ağıdını öncelikle ninnisini Kürtçe söyler. Kilimini dokurken ya da yününü eğirirken ya da çeşme başındayken gençler geçmişte karşılıklı klamlar söylerlerdi. Geçmişte âğitlar Kürtçe yapılırdı. Bugün de önemli ölçüde böyle, fakat Kürt yazılı literatürü yasaklandığı, Kürt kültürü yasaklı olduğu için, zaten Kürtçe anadilde eğitim yapılmadığı için bunların yazıya dönüşme olanağı olmadı. Ve bunlar uçup gitti. Bu kültür hazinesi, sadece Kürtleri değil, hem Türkleri hem de diğer halkları giderek bütün insanlığı ilgilendiren bu kültürel değerler uçtu gitti, yok oldu gitti. Adeta bizim burada yaptığımız son kaçmış olan, kaçmakta olan trenin son vagonuna ulaşıp oradan birşeyler koparmaya çalışmaktan ibaretti. Ve açık söylüyorum, bugün yine iyi kötü Avrupa'da yaşayan insanlar gidip o kültürel ortamalardan, o cem ortamlarından, ya da âşıklama tarzı, meşk ortamlarından, topluluklardan o kasetleri alıp buraya getirmişler. Burada kendi özlemini gidermek amacıyla teyplerinde çalmışlar, söylemişler ve benim Kürt Müziği, Dansları ve Şarkıları

kitabımın özellikle Maraş'a dönük olan, özellikle İç Toroslar'a dönük olan esas kaynağını bu tür kasetler oluşturdu. Eğer bu tür kasetler de olmasaydı -ki büyük bir bölümü Avrupa ülkelerinden derlendi, bir bölümünü daha sonra ülkeye gidebildikten sonra ülkede derleme olanağım oldu- eğer bu kasetler de elde olmasaydı bunlar da yok olup gidecekti. Bir somut örnek vereyim. Benim dedem, dayılarım bizim o bölgede Alevi kültürünü en yoğun olarak yaşatan insanlardı. Kitabımın en arkasında bir albüm var. O albümde dedemin de resmi var. Dedem, benim yetiştiğim dönemlerde en azından 20-30 civarında Kürtçe âyet söylerdi. Daha sonra oğulları aynı geleneği sürdürüyorlar. Bugün bunların dağarcığında kalan Kürtçe âyetlerin sayısı beşi geçmiyor. Bu büyük bir kayıp. Kamlar bazında da hele hele bu böyle. Diğer Kürt kültür ürünlerinde hele hele bu böyle.

Alevi – Bektaşî Edebiyatında Ermeni Aşuğları

Bir başka çarpıcı olguya vurgu yapmak istiyorum. Şu an benim üzerinde çalıştığım, bitirme noktasına geldiğim bir çalışma var. Bu sene yayınlamayı planlıyorum. Bu nedir biliyor musunuz? Alevi - Bektaşî Edebiyatında Ermeni Aşuğları. Şimdi nedir bu? Ben size sorsam, siz hiçbir Ermeni aşuğu tanıyor musunuz desem, belki hiçbi-

riniz bir isim bile veremeyeceksiniz. Peki şunu söylesem şaşıracaksınız. Türkçe ve Azerice yazan Ermeni Âşıkları, ismi tespit edilen ve tümü de nerdeyse Osmanlı döneminden kalma -zaten Cumhuriyet dönemiyle birlikte Anadolu toprağından silindiler- Türkçe ve Azerice yazan Ermeni Âşıkları'nın sayısı nedir biliyor musunuz? 400 civarında. Türkçe ve Azerice yazan Ermeni Âşıkları'nın sayısı 400 civarında. Ermeniler o yönüyle de biraz Kürtlere benziyorlar. Kürtler buldukları toplumun egemen dili ve kültürü neyse genellikle ona yönelmişler. Ermeniler de böyle yapmış. Sözelimi Anadolu Ekolü'ne, yani Anadolu'da yaşayanlar, Konstantinopol'de yani İstanbul'da yaşayanlar yaygın olarak Türkçe yazmışlar. Tiflis Ekolü'ne bağlı olanlar Gürcüce yazmışlar. Azerbaycan Ekolü'ne bağlı olanlar Azerice yazmışlar. İran Ekolü'ne bağlı olanlar Farsça ve Kürtçe yazmışlar. Erivan Ekolü'ne bağlı olanlar Ermenice yazmışlar. Kürtler de aşağı yukarı böyle yapmışlar. Yani tam bir bilinç olmayınca, ulusal bilinç olmayınca bir şartlar, toplumsal şartlar gerektirince mutlaka egemen dil ve kültür hangisiyse, moda olan hangisiyse onunla yazmışlar. Bu şu açıdan önemli, çalışma ortaya çıkınca görülecektir, Hıristiyan Ermenilerinin -ki büyük bir bölümü Gregoryan'dır Kürdistan'da ve Anadolu'da yaşayanların- Aleviliğe, Bektaşiliğe nasıl kolay intisab ettiğini, girdiğini göstermesi açısından önemli.

İkincisi benim belirlediğim, ürünlerini belirlediğim 112 tane Ermeni Aşığı var Türkçe yazan. Bunların yüzde 80'ini Aleviliğe, Bektaşiliğe intisab etmiş. Tabii mahlasları da ortak mahlas, yagın mahlas olduğu için kimse onun milliyetini bilmiyor. Aynen Türkçe yazan Kürt kökenli âşıklar gibi –onları da kimse bilmiyor. Adamın adı Mecnuni'dir, şimdi Mecnuni'den yola çıkarak, adam Türkçe yazıyor, nereden bileceksin Ermeni olduğunu. Adamın adı Melili'dir, Şirin'dir, bilmem Mansuri'dir, Kevkebi'dir, Nuri'dir, şudur budur, Fevzi'dir. Ve bunların içerisinde üç tane de "Babalık" mertebesi verilen, Babalık mertebesine ulaşan Ermeni aşığı vardır. Yani Hacı Bektaş Dergahı'nın Babalık mertebesi verdiği üç tane ozan. Düşünebiliyor musunuz? Şimdi bu şu gerçeği çok rahat gösterecek. Hep geçmişten beri, Alevilikle Hıristiyanlık arasında çok büyük benzerlikler olduğunu, yakınlıklar olduğunu, ortak paydalar olduğunu söylüyorduk. İşte gönüllü, misyonerlikle alakası olmadan, bu âşıkların Aleviliğe, Bektaşiliğe rahatlıkla intisab etmeleri bunu gösteriyor, bir. İkincisi, şuna cevap oluşturacak. Sanki Alevi edebiyatı, Bektaşî edebiyatı denince bunların hepsini Türkler yaratıyormuş gibi. Bırakın herkesin kendi dilinde yarattığı edebiyatı, sadece diyorum benim belirlediğim 112 tane Ermeni aşığı Türkçe yazıyor ve bunların en az yüzde 80'i Alevi-Bektaşî tandanslı. Bu da gösteriyor ki, böyle bir Alevi-Bektaşî

edebiyatı yaratılmışsa, bunda geçmişte Ermeniler'in, Kürtler'in, Türkler'in diğer halkların, tabii ki birçok halkların ve günümüzde de özellikle, kültürü yasaklandığı için Kürt âşıkların önemli bir rolü vardır.

Sözlü Gelenekte Yaşayan Kürt Kültür Ürünlerini Derlemenin Önemi

Türkiye'de Türk halk şiiri üzerine önemli çalışmalar yapan bir karı-koca var Almanya'da. Adam öldü, kadın da 90'lı yaşlarda şimdi. Kurt Reinhard ve Ursula Reinhard diye bir karı koca. Bunlar Türkiye'de gidip alan çalışması yapan, geniş bölgelerde çalışmalar yapan, âşıklarla bizzat görüşen araştırmacılar. Halen Berlin'de yaşayan Ursula Reinhard'ın hem kitabında anlattığı hem bizzat bana söylediği bir tespiti var. Diyor ki, "Gittiğim yerlerde gördüğüm âşıkların, Türkçe müzik icra eden âşıkların en az yüzde 60'ı Kürt kökenliydi." Ama bilinen nedenlerle dediğim gibi genellikle egemen dille ve kültürle müzik icra ediyorlar. Eğer bir noktada buna müdahale edilmezse hem geçmişten beri akıp gelen, varolan Kürt kültürü eriyip, güneşin altında eriyip, yok olup gidecek, hem de bundan sonra insanlar o konuda ürün veremeyecekler. O konuda bir tıkanma yaşanacak. İşte düzenlediğiniz bu toplantı bu konuda da bir dönemeç oluşturabilir. Oluşturmalıdır. Açık söylüyorum, arkadaşlarla

bu konuda hiçbir konuşmam olmadı. Ama biz bazı arkadaşlar, müzisyenler ya da yazarlar kendi aramızda buna çok ihtiyaç olduğunu söylüyorduk; bunu yüksek sesle dillendiriyorduk. Fakat sağolsunlar buradaki arkadaşlar böyle birşeye ihtiyaç duymuşlar ve haber verdiler. Haber verince de ben koşa koşa geldim. Çünkü bunu aynı zamanda bir görev biliyorum. Sözlerimin başında da söyledim, kendi mahalli tarihini, yerel tarihini bilmeyen bir adam, ulusal tarih yazamaz. Kendi mahalli coğrafyasını bilmeyen bir adam ulusal coğrafya yazamaz. Kendi kültürünü bilmeyen bir adam ulusal kültür yaratamaz ve evrensel kültüre gidilemez. Yani herşeyin temel taşı yöresel kültürlerdir. Ancak ulusal kültür bunun üzerine bina edilebilir ve evrensel kültür de bu ulusal kültürler üzerine bina edilebilir. Yoksa ayağı olmayan, muallakta kalan bir kültür anlayışı olur ki, hem yanlıştır, hem sakattır, hem cılızdır, hem zayıftır böyle bir kültür anlayışı. Bundan dolayı diyorum ki, hiçbir zaman bir klam deyip geçmemek lazım, hiçbir zaman bir fıkra deyip geçmemek lazım. Edebiyatın, folklorun en küçük bir ürünü bile çok önemli bir katkıdır.

Türküden/Şarkıdan Korkan Anlayış

Türkiye’de yayınlanan ilk Kürt halk türküleri kitabını ben yayınladım, 1991’de. Benim ilk ceza aldığım kitap

da Kürt Halk Türküleri kitabıdır. 2002 yılında üç Kürdoloji çalışması çıkardığımda, daha önce eski da-valardan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nde mahkum olan Türkiye, bunların ikisi hakkında yani Kürt Müziği ile Kürt Kadını kitapları hakkında yeniden dava açtı. Üç yıllık bir yasak dönemi vardı bizim için de, yani bir şartlı ceza erteleme yasası çıktı 99’un sonlarında. Ama şartlı, üç yıl süreyle Kürdoloji alanında bir şey yazılmayacak. Yazmayacaksınız. Yazdığınız takdirde, davası konusu olduğu takdirde geçmiş cezaların tümünü çekmek zorundasınız. Bu nedenle o aşamada açık söyleyeyim yalnızca Köy Enstitüleri ve Köy Edebiyatı diye bir kitap çıkardım. Zaten geçmişte benim bir antolojim vardı o konuda, onu biraz güncelleştirerek çıkardım. Ama diğer çalışmalarımı yoğun biçimde sürdürdüm. Hazırlıklarını yaptım. 2002 yılında matbaa çalışmaları yürüdü. Süre doldu cezalar düştü. Mahkemelerden o konuda cezaların düştüğüne dair karar aldık. Kitapları piyasaya verdik. Kitapların ikisi hakkında yine dava açıldı. Açılanın birisi Kürt Müziği Dansları ve Şarkıları’ydı. Savcı ile karşı karşıyayız. Dedim ki, “1991’de ben Kürt Halk Türküleri’ni çıkardığımda dava konusu oldu. Önce beraat ettim. Ateşkes bozulduktan sonra Yargıtay aleyhime bozdu. Genel Kurmay’ın bir emri ile aleyhime bozuldu. Altı davadan ateşkes döneminde beraat ettim, DGM’de devam etmekte

olan davalardan 93 yılında beraat ettim. Ateşkes bozuldu, Genel Kurmay'ın ve Milli Güvenlik Kurulu'nun gizli bir emriyle, Yargıtay'a ve ilgili mahkemelere verdiği bir gizli emirle (bu tür şeyleri cezalandırın, davaları ve sanıkları cezalandırın) dendiği için bu altı dava, bu nasıl bir hukuk ki, altı davanın altısı da aleyhime bozuldu, ateşkestən sonra. Ve bunlardan bir tanesi Kürt Halk Türküleri idi. Bakın siz 80 yıl boyunca bir halkın türkülerini bile yasaklıyorsunuz." 80 yıl sonra Kürt Halk Türküleri diye bir kitap çıkıyor, ki yargılandığımda, gözaltına alındığımda bunu Emniyet Genel Müdürlüğü'ne bir Kürtçe mütercime çevirttiler, bütün o 500 küsür klam ve stran vardı orda, içinde suç unsuru arıyorlar. Hiçbir şey bulunamadı, buna rağmen mahkumiyet verildi. Yani acaba propaganda mı yapılıyor, bölücülük propagandası falan. Neyse, savcı ne dedi, biliyor musunuz? 3 ciltlik Kürt Müziği, Dansları ve Şarkıları kitabım önünde. "Sayın Bayrak" dedi, "devlet, Kürtlerin bir tarihi yok, kültürü yok, edebiyatı yok, türküsü yok, folkloru yok derken, siz böyle 1842 sayfalık bir kitapla karşımıza gelince bizim yapacağımız başka bir şey yoktu." Yani biz sizi cezalandırmak zorundayız, dava açmak zorundayız, toplatmak zorundayız, demeye getirdi. Böyle bir mentalite, böyle bir anlayış. "Vallahi" dedim, "ben kendi adıma utanıyorum, Türkiye adına utanıyorum. Çünkü daha iki ay önce Türkiye mahkum oldu ve tazminat ödedi bana,

eski çalışmalarından. İki ay sonra aynı nitelikteki kitaptan tekrar dava açıyorsunuz. Yani bu toplatma kararı, maddeten belli ölçüde bizi sarsar, ama Türkiye'yi yıpratır." Nitekim ondan dolayı üç dört defa DGM'ye gidip gelmek zorunda kaldım, yargılanma süreci dolayısıyla. Neyse ki Avrupa Birliği süreci dolayısıyla Terörle Mücadele Kanunu'nun 8. maddesi de kalktı da, ondan sonra davalar düştü. Şimdi böyle traji-komik bir durumla karşı karşıyayız.

Literatürde İçtoroslar Kürt Kültürü

Kültürün ne kadar önemli olduğunu vurgulamak açısından söylüyorum bütün bunları. Bir klam deyip geçmeyin. Şimdiye kadar Şivan'ın okuduğu, benim verdiğim, eski kitabımda geçen "Kani Kani" diye bir parça var, hepiniz bilirsiniz. Bizim yörenin bir klamıdır. "Kani kani av sar kani" diye başlayan bir klam. Bu tek klam bile ne kadar iz bıraktı insanların kafasında?.. Ya da yine Pazarcıklı bir arkadaş, Ahmet Donat diye bir arkadaş, Şivan'la olan dostluğundan dolayı iki tane klam veriyor, bizim yörenin klamını. Şimdi Şivan'ın en çok beğenilen parçaları arasında. Bunun dışında da literatüre girmiş bir şey yoktu adeta bizim bölgeden. DGM'nin toplattığı sözkonusu kitabın birinci cildi inceleme-araştırma. Değişik yönleriyle, değişik boyutlarıyla Kürt müziğini, danslarını, şarkılarını içeren

bir inceleme-araştırma. İki ve üçüncü ciltleri antoloji. Hemen yüzde 90'ı da yeni ürünler. Onu da söyleyeyim, esas olan daha önce yayınlanmış olan kamları, stranları alıp bir daha yayınlamak değil, önemli olan bugüne kadar yazıya geçmemiş olanları derleyip yazıya sokmak. Ancak böyle kurtulabilir zaten bu kültürel ürünler. Yoksa eğer bir kitaba girmişse artık o kurtulmuş demektir. Bundan dolayı da kendi yaptığım birkaç derleme dışında, eski kitabımdan hiçbir şey almadım, 500 küsur klamın hiçbirini almadım. Yeni kitabımda 1000'den fazla klam ve stran var. Bunların, 300 civarında olanı da bizim bölgeyle ilgili, Maraş bölgesiyle ilgili. Ve bunların tamamını da kalıcı olsun, insanlar, müzisyenler bu metni önüne aldıklarında bir de onun sesli dili olan notasını da görsünler diye notalandırttım. Tümü notalı olarak verildi.

Daha önce Nedim Şahhüseyin-oğlu'nun Kürecik ve Balyan Aşiretleri üzerine, Şakir Doğan'ın yine Kürecik ve Balohacı Köyü üstüne kitapçıkları çıkmıştı. Şimdilerde bu alanda bir takım şeylerin çıktığını görüyorum ve seviniyorum açık söyleyeyim. Mesela Ali Alxasi diye bir arkadaşın "*Xêberêk hat ji Mereşê*" diye bir kitabı var. Bir başka arkadaş İstanbul'da bir kitap çıkarmış. O da Elbistan'lı ya da Kürecik'li olabilir. Mehmet Toprak

diye bir arkadaş. Tav Dılo diye. Durukleri yani çarinleri derlemiş o da, bazı hikâyelerle birlikte. Pazarcık-Elbistan-Kürecik bölgesi çarinlerini derlemiş. İstanbul'da, Mezopotamya yayını olarak çıkan bir kitapçık. Başka Süleyman Şahin diye bir arkadaşın çok amatörce olmakla birlikte bazı derlemeleri çıktı. Diyar Gökdoğan'ın Atmi Aşiretinin Hikayesi adlı kitapçığı ise, bu alanda gördüğüm son ürünlerden. Mahalli kültür bazında söylüyorum. Başka bildiğiniz kitapçık varsa, ben bunları da bana bildirmenizi istiyorum. Çünkü benim önümüzdeki çalışmam bölge aşiretleri ve kültürüyle ilgili olacak. Zaten benim Birnebun'da çıkan yazılarımın -20 küsur sayıdır- hepsi bizim bölge tarihi ve kültürü ile ilgili yazılardır. Tabii ki yetmiyor o. Özellikle aşiretler bazında, bizim bölge, bizim yöre aşiretlerinin tarihini de derinleştiren bir inceleme, araştırmayla önümüzdeki yıl o çalışmayı yayımlamayayı planlıyorum. Muhtemelen adı, benim şimdilik belirlediğim isim İç Toroslar'da Kürt Aşiretleri olacak. [Tarih, Coğrafya, Folklor, Etnografya] alt başlığıyla. Bu nedenle herhangi bir öneriniz olursa, ben o önerilerinizi de bekleyeceğim. Orada tabii düşüncelerimi çok daha bilimsel olarak, araştırmaya dayalı, belgelere dayalı olarak sergileyeceğimi düşünüyorum.

2 ağustos 2005,
cihanbeyli
merhaba sevgili ali!

.....

mektubunda, -zaten üstünde dünya oturan- damarıma basmışsın bilmeyerek. "kürtçe" için ikide bir çatlayan, kanayan, tıkanan damarıma... belki de ar damarıma!.. "Kürtçe biliyorsan, kürtçe yazışalım" demişsin ya, ondan söz ediyorum...

Yazık ki ben yarım yaşıyorum Ali.

Yarım yarım yaşıyorum, ki zaman zaman bütünüme işgal ediyor o "yarım" daki sıkıntı.

Bir insan düşün ki binlerce yıl bir nehir aksın aksın ve o insanın dimağında kurusun... kafkaslardan doğmuş, zağroslarda büyümüş, hurri'ydi guti'ydi, hatti'ydi, med'di... debisini artırmış bir nehir; bir xelikânlı dedenin, bir 'haldî'li, bir "keldan"lı dedenin beslediği, mecrasını temizlediği nehir, gelsin senin dimağında kurusun!!!

/bir dile sokmak bile hak

birine sökülürken bile konuşmak yasak//

/...

olduğundan değil!.. asimilasyon-masimilasyon.... ama ;

"kabahatin çoğu benim kardeşim" kabahatin çoğu benim...

"dil" demişken son kitaptan bir şiir:

ANADİLİ

*dil, izinden insanı
alır götürür çocukluğuna
ademin doğduğu zamana*

I

*anadili
hem süt çocuğudur annenin
hem döl
hem köktür, hem yaprak, hem dal
bir çiçek tozu gibi konar
tepeden tırnağa
diz çökmeden önüne bir rahlenin
dimağında kalkar ayağa*

*ömrünce gezer başında
sırtında sevdalar gezdirir
bildiğin bileceğin her şeyi gezdirir
düşerse başınla düşer toprağa*

*adı üstünde ana dil
yavru değil tali değil
doğuran, yaratan dil
ağızdan asılsa da köle olmayan
kul kölesi olduğum dil*

II

*anadilinden yaşamayı kardeşler
kaygının kerpetenini söküyorsa
uçurumlar yutuyor
dişli kayalara kilitliyorsa
dünyanın bütün dillerine zorunludur
anahtar olmak*

*ne kötü ne iyi bir şey
çöller içinde kalan bellekte
insanla yaşıt, insana koştur
bir ulu nehri kurutmak*

III

*yut dilini
dilini yut diyor
dilimi bir yutsam
nehir boğazımda kalır
içinde aktığım o soylu nehir*

*fırat kanatılsa kaynağından
bent olsa da önüne sünger çöl
yol yol su durulur balçıktan
güneşin gölgesinde fırat kurumaz*

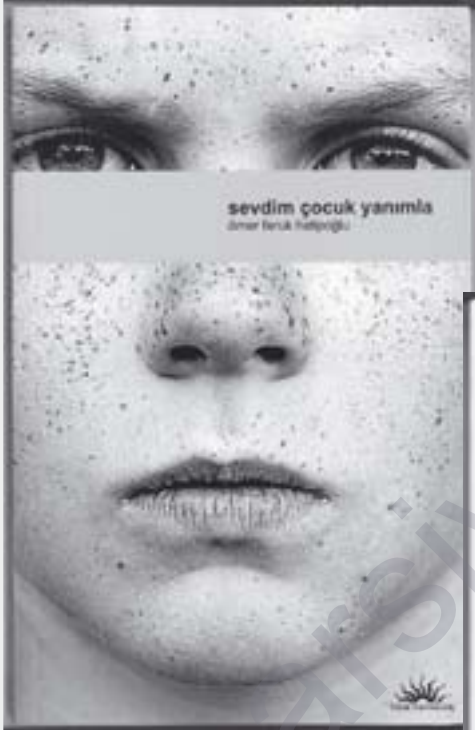
(ateşi utandıran yangın, s.99)

Umarım beni yukarıdaki şiir, size, sizin gibi kürtçesini şiddetle kıskandığım sevgili dostlara biraz olsun bağışlattırır!.. ama bu bir suçsa kendi vicdanım sürekli bir iç kanama yaşayacak...

.....

Sevgi ve saygıyla,
dostlukla,
Ömer Faruk

Ji Ömer Faruk Hatipoğlu du kitêbên helbestan

Hûn dikarin van herdu kitêban ji
edresên li jêr peyda bikin:

Li Tirkîyê:

Yom Yayınları

Atatürk Bulvarı, Salihoğlu Apt.

No: 11/1 Şanlıurfa

Bilgi Hattı: (0 414)315 43 50

Faks: (0 414) 315 43 51

www.yomyayin.com

info@yomyayin.com

FATMA

Fatmayı babası
Okula yazdırdı
Mavi önlük
Ve birde beyaz yaka aldı
Çantayı sonra alacak
Fatma oniki Eylülde okula başlayacak
Fatma ilk gün
ve daha sonraki günlerde
öğretmenin ağzına bakacak
kulaklarından şüphelenecek
Fatma
yalnız kalacak
derin bir yalnızlık

Cînav

Ew gotinên ku di cîyê navan de dikarin bên bikaranîn ji wan re *cînav* tê gotin. Bi tirkî jê re *zamîr* bi zimanên rojavayî jî jê re *pronom* tê gotin. Çima em ji wan re dibêjin cînav? Çimkî meriv dikare wan ji dêlva navê kesan an tiştan bikar bîne.

Nav

Azad hat.

Azêd/Azadî got.

Zelal dixwîne.

Zelalê xwend.

Mase bilind e.

Maseyê ez parastim.

Cînav

Ew hat.

Wî got.

Ew dixwîne

Wê xwend.

Ew bilind e.

Wê ez parastim.

Cînavên kurdî ev in:

Cînavên kesayetî ên netewandî: *Ez, tu, ew, em, hûn, ew*

Cînavên kesayetî ên tewandî: *Min, te, wî/wê, me, we, wan*

Cînavên pirsyarî yên kesayetî ên netewandî: *Kî, kîjan*

Cînavên pirsyarî yên kesayetî ên tewandî: *Kê, kîjanê/kîjanî, kîjanan*

Cînavên îşarkî: ên netewendî: *Ev, ew*

Cînavên îşarkî: ên tewendî: *Vi/vê, wî/wê, van, wan*

Gelo çima ji bo her şexs an tişteki du awe cînav hene?

Ez/min, tu/te, ew/wî/wê, em/me, hûn/we, ew/wan

Kî/kê, Kîjan/kîjanê/kîjanî, kîjan/kîjanan

Ev/vî/vê, ew/wî/wê, ev/van, ew/wan

Di beşê duduyan ê vê nivîsarê (hejmara berê a Bîrnebûnê) de, me behsa navan kiribû û li wir me gotibû ku du hale navan hene. Yek hale netewandî û yê din jî hale tewandî.

Herwekî

Şivan şivên yan jî şivanî

Pez pêz pezî

Nan nê n nanî
Bizin bîzinê bîzinê

Şivan li ber pêz e. Şivan li ber pezî ye.
Şivên pez anî. Şivanî pez anî.
Bizin nê n dixwe. Bizin nanî dixwe.
Bizinê nan xwar. Bizinê nan xwar.

Wek li jor xwiya ye madem du halên navan hene (*bizin/bîzinê, nan/nê n, nan/nanî*) û madem cînav dikevin şûna navan, nexwe divê ji bo her halekî nav awayekî cînav hebe.

Her wekî

Şivan ew şivanî wî
Şivên wî
Bizin ew
Bizinê wê

Ew li ber pêz e. Ew li ber pezî ye.
Wî pez anî. Wî pezî anî.
Ew nê n dixwe. Ew nanî dixwe.
Wê nan xwar. Wê nan xwar.

Şivan li ber wî ye. Şivan li ber wî ye.
Şivên ew anî. Şivanî ew anî.
Bizin wî dixwe. Bizin wî dixwe.
Bizinê ew xwar. Bizinê ew xwar.

Cînavên kesayetî ên netewandî:

Ez, tu, ew, em, hûn, ew

Ez kar dikim.
Tu nan dixwî
Ew baxçe av dide.
Em çîrokan guhdarî dikin.
Hûn resiman çêdikin.
Ew mala xwe bar dikin.

Cînavên kesayetî ên tewandî:

Min, te, wî/wê, me, we, wan

Min kar kir.
Te nan xwar.
Wî baxçe av da.
Me çîrok guhdarî kirin.
We resim çêkirin.
Wan mala xwe bar kir.

Cînavên pirsyarî yên kesayetî ên netewandî:

Kî, kîjan

Kî kar dike?
Zelalê kîjan xwest?
Zelalê kîjan xwestin?

Cînavên pirsyarî yên kesayetî ên tewandî:

Kê, kîjanê/kîjanî, kîjanan

Kê kar kir?
Zelal kîjanê/kîjanî dixwaze?
Zelal kîjanan dixwaze?

Cînavên îşarkî: ên netewendî: *Ev, ew*

Ev derewan dike. (ji bo kesekî an tişteki, nêzîk ê li ba meriv)
Ev maseya şikestî ye.
Ew derewan dike. (ji bo kesekî an tişteki dûrê meriv)
Ew maseya saxlem e.

Cînavên îşarkî: ên tewendî: *Vî/vê, wî/wê, van, wan*

Vî/vê derew kirin. (ji bo kesekî an tişteki, nêzîk ê li ba meriv)
Van bavêje derwa. (ji bo kesên an tiştên, nêzîk ên li ba meriv)
Wî/wê derew kirin. (ji bo kesekî an tişteki dûr)
Wan bavêje derwa.

Gelo kengî halê netewandî ê cînavan û kengî halê tewandî ê cînavan bikar tê?
Di beşê ser navan de me diyar kiribû ku nav kengî divê bê tewandin. Di wan dem û rewşên ku nav tewandî ne û lazim e cînav di şûna nav keve divê cînava tewandî têkevê, yanî cînava tewandî di şûna navê tewandî û ya netewandî di şûna navê netewandî de bikar bê.

Ez/min

*Ez kitêbê dixwînim.
Min kitêb xwend.*

*Ez wê dixwînim.
Min ew xwend*

Tu/te

*Tu stiranan dibêjî.
Te stiran gotin*

*Tu wan dibêjî.
Te ew gotin.*

Ew/Wî Ew/Wê

*Ew sêvê dixwe. Azad sêvê dixwe. Ew wê dixwe.
Wî sêv xwar. Azadî sêv xwar/ Azêd sêv xwar. Wî ew xwar.
Wê piskilêt ajot. Zelalê piskilêt ajot. Wê ew ajot.*

Em/Me

*Em bi topê dileyizin.
Me bi topê leyist.*

*Em bi wê dilîzin.
Me bi wê leyîst.*

Hûn/We

*Hûn avjeniyê dikin.
We avjenî kir.*

*Hûn wê dikin
We ew kir.*

Bixwîne, li serê bifikire:

*Ez te dibînim. (dema niha)
Min tu dîtî. (dema buhurî)
Tu min dibînî.
Te ez dîtîm.*

*Tu min dibî malê. (dema niha)
Te ez birim malê. (dema buhurî)*

*Ew wê dişo. (dema niha)
Ew wî dişo.
Wê ew şûşt. (dema buhurî)
Wî ew şûşt.*

*Em we dibînin.
Me hûn dîtî
Em te dibînin.
Me tu dîtî.*

Hûn wî nas dîkin.

We ew nas kir

Ew wan dibînin.

Wan ew dîtin.

Ew wî dibînin.

Wan ew dît.

Ew kar dîkin. Karkir kar dîkin.

Wan kar kir. Karkiran kar kir.

Kî kê dibîne. (dema niha)

Kê kî dît. (dema buhurî)

Kîjan baş e.

Kîjanî li te xist?

Tu kîjanê hildibijêrî?

Tu kîjanan dixwazî?

Ez ditewe dibe **min**.

Tu ditewe dibe **te**.

Ew ditewe dibe **wî** (ji bo nêr?)

Ew ditewe dibe **wê** (ji bo mê)

Em ditewe dibe **me**

Hun ditewe dibe **we**.

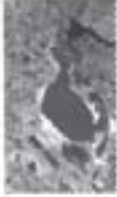
Ew ditewe dibe **wan**.

Kî ditewe dibe **kê**.

Kîjan ditewe dibe **kîjanî** (ji bo nêr)

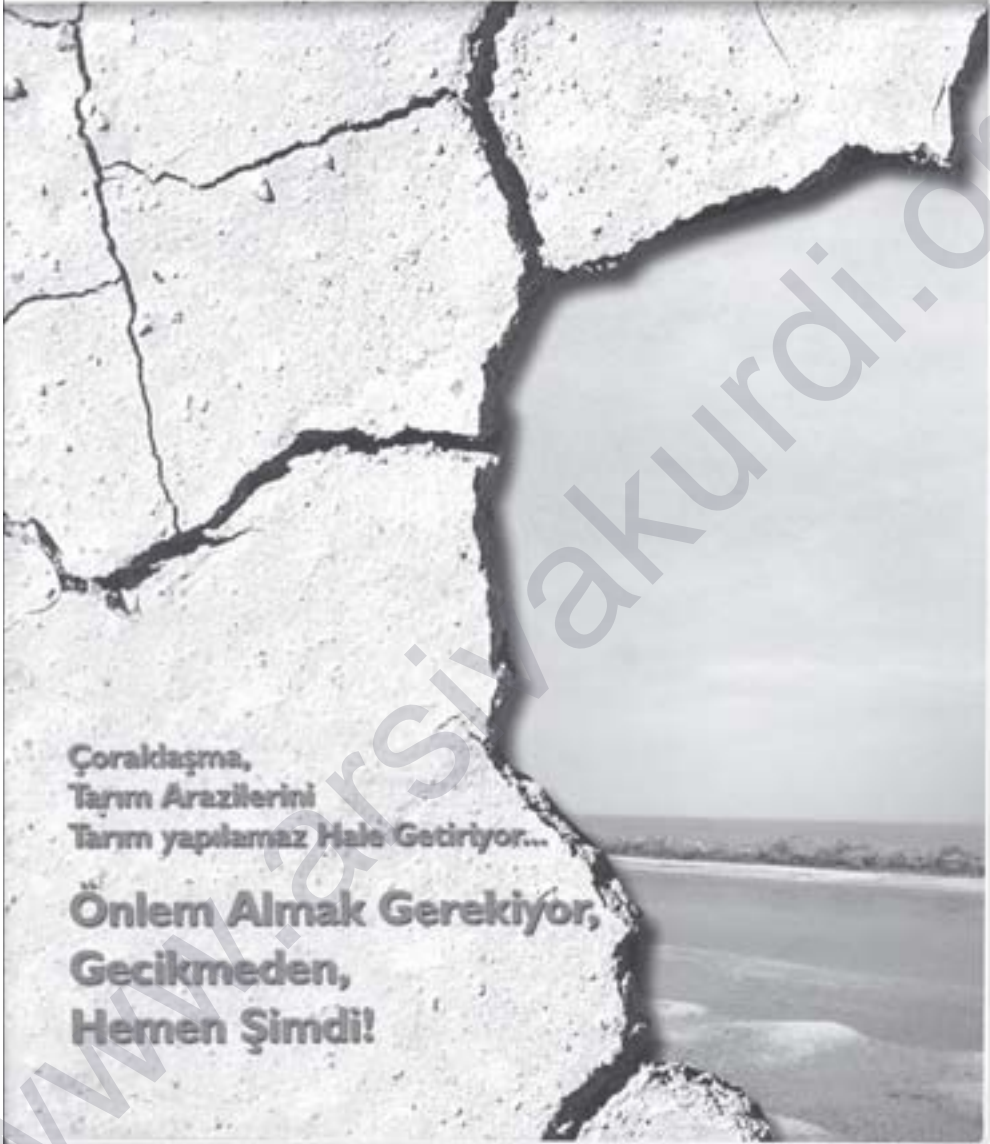
Kîjan ditewe dibe **kîjanê** (ji bo mê)

Kîjan ditewe dibe kîjanan (ji bo pirejimar)

TUZ GÖLÜ

Sayı: 1 Yıl: 1 30 TEMMUZ 2005 3 Ayda bir yayınlanır Fiyatı: 2.000 YTL (2.000.000 TL)

**Çoraklaşma,
Tarım Arazilerini
Tarım yapılamaz Hale Getiriyor...**

**Önlem Almak Gerekliyor,
Gecikmeden,
Hemen Şimdi!**

Di meha temuza 2005an de bi navê *Tuz Gölü* kovarek ji aliyê komela GÖL-SAĞê, bi zimanê tirkî, derket. Mijarên kovare bi tevayî li ser derûdora Gola Xwê û problemên jîngehîyên ku girêdayî heremê ne. Em hêvî dikin ku kovar di hejmarên xwe yên pêş de cî bide zimanê kurdî jî. Ew bila di jiyana xwe ya weşanî de serkeftî û temendirêj be!

Dîmenek ji şahiya Xelika Jêrîn, havîn-2005

Wêne: Muzaffer Özgür

»»*Ev çandfiroş in. Xwefiroş in. Ha te strana
xwe firot û ha te xwe firot, çi ferq heye?* ««

Serbulent Kanat